

Begroting 2025

Inhoudsopgave

Het verhaal van Hardenberg	3
Samenstelling gemeentebestuur Hardenberg	19
Vaststellingsbesluit	22
Programma's	23
1 Ruimtelijk Hardenberg	23
2 Economisch en recreatief Hardenberg	35
3 Duurzaam Hardenberg	47
4 Sociaal Hardenberg	54
5 Dienstverlenend Hardenberg	63
6 Financiën	70
Paragrafen	74
Financiën	138
Overzicht van baten en lasten	138
Financiële positie	139
Meerjaren perspectief	146
Bijlagen	148

Het verhaal van Hardenberg

Inleiding

De Begroting volgt in de planning & control-cyclus op de Perspectiefnota. De Perspectiefnota is het richtinggevend document voor de Begroting. In de Perspectiefnota 2025 hebben wij onze visie op de (middel)lange termijn beschreven met aandacht voor groei én bloei. En de gerichte thema's ter realisatie van deze visie. Per thema hebben we kansen en investeringen in kaart gebracht. Het totaaloverzicht met alle ons nu bekende kansen en investeringen is bij de Perspectiefnota gevoegd.

In de Perspectiefnota zelf is een voorstel gedaan voor een keuze uit dat totaaloverzicht voor 2025 en volgende jaren. Ook hebben wij in de Perspectiefnota - en in de aanvullende documenten die wij u op uw verzoek hebben verstrekt- aangegeven om welke bedragen het hier (indicatief) gaat. En wat de financiële mogelijkheden zijn, met inzet van een deel van de ruime Algemene Reserve waarover onze gemeente beschikt.

Basis op orde

De Begroting 2025 bevat een nadere uitwerking van de Perspectiefnota en de daarin opgenomen kansen en investeringen, de bijbehorende kosten en hoe deze gedekt worden. Belangrijk uitgangspunt bij het opstellen van de Begroting is dat de uitvoering van onze basistaken op orde is en blijft. Met aandacht voor het onderhoud en beheer van de openbare ruimte, onze dienstverlening, de zorg voor de financiële bestaanszekerheid van onze inwoners en hun mogelijkheden om te participeren in de samenleving. Daarnaast zetten we de weg voort naar een groene duurzame en circulaire toekomst. De uitvoering van onze kerntaken is geen statisch gegeven. Wij hebben telkens oog voor de inhoudelijke en financiële ontwikkelingen die daarin plaatsvinden en verwerken deze in onze P&C-documenten. Naast de toekomstbestendige uitvoering van basistaken reserveren wij in deze begroting financiële ruimte om voort te bouwen op onze ambities.

In de Begroting ligt de focus op 2025 aangevuld met de verwachte investeringen voor de komende jaren. De Begroting voor het jaar 2025 is sluitend. De investeringen en de hiermee gemoeide uitgaven, zijn verwerkt in de jaarschijven van de meerjarenraming. De uitgaven die we doen om de basis op orde te houden en de natuurlijke aanwas van ons areaal te accommoderen hebben wij voorzien van een harde financiële dekking.

Bij de basis op orde past ook realistisch begroten. Reëel begroten is een proces dat wij in gang hebben gezet om onze inkomsten en uitgaven van een zo realistisch mogelijke raming te voorzien. In onze begroting 2024 hadden wij hiervoor vanaf 2026 de stelpost 'lucht uit de begroting' met een omvang van € 3,5 miljoen opgenomen. In de paragraaf 'Financiële afwegingen' lichten wij toe welke grote budgetten wij inmiddels hebben geïdentificeerd om deze stelpost in te vullen.

Omdat wij doorgaan met het proces van realistisch begroten hebben wij bij de Perspectiefnota 2025, eveneens vanaf het jaar 2026, een tweede stelpost 'reëel begroten' opgevoerd, opnieuw met een omvang van 3,5 miljoen. In projectvorm gaan we aan de slag met het vinden van aanvullende ruimte in onze inkomsten en uitgaven. De besparingen die hieruit voortkomen, gaan de harde onderbouwing vormen van deze tweede stelpost.

Majeure thema's

Over een aantal majeure onderwerpen uit de Kansen & Investeringsagenda dient de raad nog besluiten te nemen. Zoals de aanpak van de Stationsomgeving, het theater en het realiseren van een hoogwaardige woonomgeving met toepassing van de Gezonde en Groene Maatlat die nog in voorbereiding is. Ook over de Integrale Huisvestingsplannen voor de Binnen- en Buitensport dient nog besluitvorming plaats te vinden. Een aantal van deze grote thema's liggen verder weg in de tijd en spelen de eerste jaren dus nog niet concreet. Uw raad betrekken we tijdig bij de voorbereiding van deze grote ontwikkelingen, de daarbij te maken inhoudelijke en financiële afwegingen en het aanbrengen van een evenwichtige balans tussen de uitgaven en de wijze waarop deze zullen worden gedekt.

Tegen de tijd dat we met deze ontwikkelingen starten is er extra duidelijkheid over de concrete besparingen op huidige budgetten, welke voortkomen uit de tweede hiervoor genoemde stelpost 'reëel begroten', die we vanaf 2026 in onze meerjarenraming opnemen. Deze besparingen kunnen dan mede ingezet worden als (onderbouwde) dekking voor de Kansen & Investeringsagenda.

Door uw raad tijdig te betrekken bij de majeure ontwikkelingen behoudt u maximale sturingsmogelijkheden op deze voornemens die zich op een later tijdstip voordoen en waarvan het beleid nog moet worden vastgesteld. Het stelt u in de gelegenheid telkens aan te blijven sluiten op de actualiteit en de financiële situatie van dat moment en voldoende comfort te blijven houden bij ons uitgangspunt dat de uitvoering van onze basistaken op orde is en blijft, ook als de financiële omstandigheden wijzigen.

In afwachting van nadere besluitvorming over de majeure thema's hebben we de bedragen van deze plannen vooralsnog wel al indicatief verwerkt in de meerjarenraming van deze begroting. Hierdoor beschikt u zowel over het inzicht in het totale volume dat met het realiseren van onze ambities gemoeid is én de mogelijkheid over een deel van deze investeringen later te besluiten. Wanneer u in de komende jaren beslissingen neemt over deze grote thema's, worden de tot dan toe indicatieve ramingen meer concreet verwerkt bij het eerstvolgende document in de planning & control-cyclus.

In de paragraaf Ambities en opgaven van deze Begroting geven we nadere toelichting op de betreffende onderwerpen, aangevuld met enkele kleinere onderwerpen. Hiermee borgen we de aansluiting met de Kansen & Investeringsagenda zoals opgenomen in de Perspectiefnota.

Financiële afwegingen en ontwikkelingen

Bij de begroting 2024 hadden we in de meerjarenraming (vanaf 2026) de eerste stelpost 'lucht uit de begroting' opgenomen van € 3,5 miljoen. Deze stelpost was bedoeld om de gevolgen op te vangen van aangekondigde bezuinigingen op de algemene uitkering. Voor een deel zijn deze bezuinigingen teruggedraaid. Zoals aangegeven hebben dit bedrag bij deze nieuwe begroting kunnen invullen. Hieronder lichten wij dit nader toe.

Afschaffen opschalingskorting

De Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) heeft zich lange tijd actief ingezet voor de afschaffing van de opschalingskorting. Zij heeft daarbij intensief gesproken met het Interprovinciaal Overleg (IPO) en (vorige) kabinet. Als gevolg van deze gesprekken heeft het Rijk besloten om de opschalingskorting definitief te schrappen. Daar zijn wij vanzelfsprekend blij mee. De afschaffing van de opschalingskorting leidt tot een structureel voordeel van € 2,1 miljoen

Nieuwe financieringssystematiek

Tevens is afgesproken dat vanaf 2024 een financieringssystematiek vervroegd wordt ingevoerd voor het provincie- en gemeentefonds. Deze systematiek is gekoppeld is aan het Bruto Binnenlands Product (BBP). De invoer van de nieuwe financieringssystematiek leidt in 2025 nog tot een incidenteel nadeel, maar vanaf 2026 naar verwachting tot een structureel voordeel.

Financieel technische aanpassingen en inzet vrije begrotingsruimte

Bij de Begroting 2025 hebben wij enkele financieel technische aanpassingen gedaan waarmee we scherper begroten. Dit betreft bijvoorbeeld de toerekening van rente op investeringen en een structurele aanpassing in de verwachte onderuitputting op het BTW-compensatiefonds (BCF). Deze aanpassingen leveren een structurele ruimte van ongeveer € 600.000 op. Verder was in de begroting nog sprake van € 1,5 miljoen vrije begrotingsruimte. Deze wendden we gedeeltelijk aan ter dekking van het resterende deel van de stelpost (€ 825.000 in 2025 en € 625.000 vanaf 2026). Het restant kan gebruikt worden als structureel dekkingsmiddel.

Resterende taakstelling Sociaal Domein (Samen Door)

Enkele jaren geleden is een taakstelling van € 2,6 miljoen voor het Sociaal Domein afgesproken. Bij de begroting 2024 hebben we aangegeven dat een dergelijke taakstelling in dat licht van de (autonome) ontwikkelingen in het Sociaal Domein niet meer passend is. We hebben de taakstelling toen kunnen verlagen van € 2,6 miljoen naar € 1,3 miljoen en daarbij aangegeven dat we taakstelling verder willen verlagen zodra daar in de meerjarenbegroting ruimte voor is.

Die mogelijkheid doet zich inmiddels voor. Bij de berekening van de gemeentefondsuitkering hebben wij op een eerder moment een correctie doorgevoerd in verband met de

aangekondigde aanvullende bezuiniging jeugdzorg (Rutte IV). Uit de opbouw van het Gemeentefonds blijkt nu echter dat het rijk deze bezuiniging reeds had doorgevoerd, dat wil zeggen de uitname van € 500 miljoen uit het gemeentefonds al had verwerkt. Daarmee is de noodzaak om zelf een correctie door te voeren overbodig. De correctie leidt tot een structureel voordeel van € 1,6 miljoen waarmee wij het resterende deel van de taakstelling kunnen afboeken. Het restant valt vrij als structureel dekkingsmiddel. Vanzelfsprekend blijven in de komende periode doorgaan op de ingeslagen weg en brengen we voor Veerkrachtig Hardenberg beleidsmaatregelen in kaart die tot aanvullende besparingen en verbeteringen kunnen leiden. Deze maatregelen toetsen we telkens aan de inhoudelijke koers die onze gemeente voor ogen staat. Reëel en realistisch begroten is voor ons het uitgangspunt.

Met de bovengenoemde punten zijn zowel de resterende stelpost Samen Door als de taakstelling (stelpost) 'lucht uit de begroting' structureel opgelost.

De nog resterende vrije begrotingsruimte (€ 675.000 in 2025 en vanaf 2026 een bedrag van € 875.000) wordt als structureel dekkingsmiddel aan ons begrotingsaldo toegevoegd.

Stelposten (Lucht uit de begroting + Samen Door)	2025	2026	2027	2028
Lucht uit de begroting	-	-3.500	-3.500	-3.500
Samen Door (restant)	-1.325	-1.325	-1.325	-1.325
Stand begroting 2024	-1.325	-4.825	-4.825	-4.825
Inzet voordeel Opschalingskorting tgv stelpost LuB	-	2.100	2.100	2.100
Voordeel reële BCF-raming tgv stelpost LuB	500	500	500	500
Correctie dubbeltelling effect RutteIV	-	1.600	1.600	1.600
Inzet vrije begrotingsruimte	825	625	625	625
Mutaties stelposten begroting 2025	1.325	4.825	4.825	4.825
Restant vrije begrotingsruimte toegevoegd aan saldo	675	875	875	875

Ontwikkeling Algemene Reserve

Het is moeilijk te voorspellen hoe de Algemene Reserve zich ontwikkelt. Een en ander hangt samen met de ontwikkeling van de Rijksbijdrage aan gemeenten, het resultaat van de grondexploitaties de resultaten van een jaarrekening.

Stelpost Reëel begroten in combinatie met inzet Algemene Reserve

Bij de Perspectiefnota hebben wij vanaf 2026 de stelpost reëel begroten opgenomen. In projectvorm blijven wij verder zoeken naar ruimte in onze begroting door reëler te ramen en te zoeken naar aanvullende dekkingsbronnen (cofinanciering, specifieke uitkeringen en dergelijke). Ook het voorkomen van onderuitputting van budgetten door een reële raming van capaciteit in relatie met het realiseren van ambities hoort bij een mogelijke invulling van deze stelpost. In de loop van 2025 kunnen we aangeven hoever het hiermee staat en welke

concrete besparingen op de (huidige) budgetten mede ingezet kunnen worden als robuuste dekking voor de ambities in de Kansen & Investeringsagenda.

Met dit proces van reëel begroten doen we geen afbreuk aan ons bestaande voorzieningenniveau. Het proces is gericht op realistisch ramen, passend bij de uitgaven die we jaarlijks doen en de personele capaciteit die voor de uitvoering van onze taken beschikbaar is, met inachtneming van de huidige krappe arbeidsmarkt.

Zoals het nu lijkt hebben we volgens het huidige beeld vanaf het jaar 2027 tevens een beperkte inzet van onze Algemene Reserve nodig om onze ambities te verwezenlijken. Voor 2027 houden we voorsnog rekening met een bedrag van ca. € 900.000 en voor 2028 met een bedrag van € 1.54 miljoen. De BBV-regelgeving biedt de ruimte om de Algemene Reserve mede te benutten voor het dekken van kapitaalslasten die voortkomen uit de investeringen die we doen. Over de daadwerkelijke inzet van de Algemene Reserve voor het verwezenlijken van onze ambities hoeft u bij het vaststellen van deze begroting nog niet te beslissen. Over de mogelijke aanwending van onze reserve komen we volgend jaar bij de Perspectiefnota en de Begroting 2026 bij u op terug. Daarbij merken we nogmaals opdat we telkens eerst de besluitvorming in de raad laten plaatsvinden over onze plannen en dan starten met de uitvoering hiervan.

Bedragen x € 1.000	2025	2026	2027	2028
Begrotingsresultaat na meibrief	580	-1.188	-1.571	-292
Waarvan structureel	8.790	1.934	-295	-292
Waarvan incidenteel	-8.210	-3.122	-1.276	-
Zomernota structureel (onder voorbehoud RB)	-68	-67	-67	-66
Totaal structurele aanpassingen begroting	-3.865	-4.424	-4.037	-4.678
Totaal incidentele aanpassingen begroting	-3.238	-2.258	-2.344	-915
Begrotingsresultaat na wijzigingen	-6.591	-7.937	-8.019	-5.951
Waarvan structureel	4.857	-2.557	-4.399	-5.036
Waarvan incidenteel	-11.448	-5.380	-3.620	-915
Dekking reserve structureel (afschrijving)	-	-	900	1.540
Dekking reserve incidenteel	980	645	1.135	870
Stelpost reëel begroten	-	3.500	3.500	3.500
Begrotingsresultaat incl. dekking	-5.611	-3.792	-2.484	-41
Waarvan structureel	4.857	943	1	4
Waarvan incidenteel	-10.468	-4.735	-2.485	-45

Nadere toelichting op de financiën is opgenomen in hoofdstuk 6 van de Begroting 2025.

Visie in het kort

De rode draad bij alles wat we doen is het behouden en versterken van de brede welvaart in Landstad Hardenberg. We willen groeien door te investeren in basisinfrastructuur en de functie die we als streekcentrum vervullen en bloeien door te investeren in kernen en inwoners. Dit doen we door invulling te geven aan:

- een kwalitatief hoog voorzieningenniveau, een kwalitatief goed woonaanbod en een hoogwaardige woonomgeving;
- de doorgroei naar een economisch en verkeersknooppunt, sterk verbonden met de omliggende regio's
- het versterken van onze infrastructuur, bereikbaarheid, toegankelijkheid en duurzaamheid en
- door te werken aan kwaliteit van leven en het behoud van gemeenschapszin, een gezonde samenleving waarin iedereen meedoet en de kans krijgt zich zo goed mogelijk te ontwikkelen.

Investeringen en verbeteringen in het woon-, leef- en werkklimaat fungeren als vliegwiel voor de brede welvaart van onze inwoners. Wonen, werken en voorzieningen ontwikkelingen we in een onderling evenwichtige balans. Groei en bloei zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Onze inzet op ruimtelijke kwaliteit, duurzaamheid en sociaaleconomische en maatschappelijke vitaliteit zorgen voor groei én bloei.

Naast investeringen in de fysieke leefomgeving werken wij ook aan maatschappelijke vitaliteit, Met activiteiten en beleid onder andere op het gebied van gezondheid, sport, cultuur, welzijn en maatschappelijke accommodaties. Daarbij houden we aandacht voor de financiële bestaanszekerheid van onze inwoners. Samen met maatschappelijke organisaties en andere netwerkpartners, onze inwoners en ondernemers blijven we bouwen aan onze veerkrachtige samenleving.

Hierbij past een gemeentelijke organisatie die snel en effectief reageert op veranderingen en uitdagingen in de omgeving. Met een cultuur die gericht is op innovatie en samenwerking. Voor het realiseren van onze ambities en het uitvoeren van onze reguliere taken dient in onze organisatie de basis op orde te zijn. Met een goede inrichting van onze dienstverlening, informatiemanagement en informatieveiligheid. en aandacht voor strategische personeelsplanning, om een goede aansluiting te bewerkstelligen tussen onze inspanningen voor de samenleving en de hiervoor beschikbare capaciteit.

Onze visie en koers baseren we op ons Coalitieakkoord 2022 – 2026 en de Omgevingsvisie (2021), aangevuld met actuele accenten zoals de (nog vast te stellen) Groene en Gezonde maatlat, het programma Veerkrachtig Hardenberg, onze Economische koers, het handelingskader Vluchtelingen en Migratie en onze visie op het Kernenbeleid en

Inwonersparticipatie. Een uitgebreide beschrijving van onze visie en koers is opgenomen in de kader stellende Perspectiefnota 2025.

Hierna benoemen we per programma de twaalf gerichte thema's die uitvoering geven aan de visie. Deze ontwikkelsporen hebben we afzonderlijk van elkaar gepresenteerd. Tegelijk pakken we deze thema's in onderlinge samenhang op. Bijvoorbeeld de doelen gericht op groei (woningbouw, economie en mobiliteit) en leefomgevingskwaliteit (bloei). Of de thema's die gericht zijn op het versterken van de sociale samenhang in de kernen én het behoud van voorzieningen. Onder andere door het combineren van maatschappelijke en culturele functies in MFA's, zoals bibliotheek-, onderwijs—of sportvoorzieningen.

Hoofdstuk Programma begroting	Thema's Kansen en Investerings	G & B
1. Ruimtelijk Hardenberg	Woningbouw Mobiliteit Centra, theater en stationsgebied Landbouwtransitie en landelijk gebied	Groei Groei Groei Bloei
2. Economisch en Recreatief Hardenberg	Economie en werkgelegenheid Kernen en sociale samenhang (voorzieningen, kunst & cultuur, recreatie & toerisme) Sport Leefomgevingskwaliteit (goed onderhoud openbare ruimte)	Groei Bloei Bloei Bloei
3. Duurzaam Hardenberg	Leefomgevingskwaliteit (energieneutraliteit, klimaatadaptatie, vergroening, circulariteit)	Bloei
4. Sociaal Hardenberg	Kernen en sociale samenhang (veerkrachtige samenleving) Jeugd en onderwijs Gezondheid Zorg en wonen	Bloei Bloei Bloei Bloei
5. Dienstverlenend Hardenberg	Organisatie	Bloei

Per thema geven we in de paragraaf 'Ambities en opgaven' aan welke kansen en investeringen verwerkt zijn in de nu voorliggende begroting en meerjarenraming.

Actuele gebeurtenissen en omgevingsfactoren

Door de actuele ontwikkelingen staan onze ambities en opgaven niet op zichzelf. Er gebeurt veel in onze samenleving en in de bredere omgeving. De toekomst laat zich steeds moeilijker voorspellen. Bij de Perspectiefnota 2025 hebben we al een aantal benoemd:

- actuele vraagstukken rond bestaanszekerheid van onze inwoners;
- gebeurtenissen in de wereld: in veel gebieden is er sprake van oorlog en conflict en is er een grote vluchtelingenstroom op gang gekomen, ook naar Nederland;
- de klimaatverandering is steeds duidelijker merkbaar. Klimaat- en natuurdoelen zijn hoger op de agenda gekomen;
- een grotere maatschappelijke onrust, meer polarisatie in de samenleving en een afgenomen vertrouwen in het functioneren van de overheid.

Inmiddels hebben we een nieuw kabinet, het kabinet Schoof I. In de komende maanden zal duidelijk worden wat het hoofdlijnenakkoord en de verdere uitwerking van dit akkoord in het

regeerprogramma, betekent voor Nederland en meer specifiek voor het gemeentelijke beleid.

Nieuwe ontwikkelingen hebben effect op de mate waarin wij onze ambities en opgaven kunnen verwezenlijken. Ze dwingen ons om steeds goed te kijken en te luisteren naar wat er in de samenleving en in de wereld om ons heen gebeurt. En om onszelf de vraag te stellen of we onze koers moeten bijstellen. De visie staat. In strategie en uitvoering sturen we bij aan de hand van de ontwikkelingen en mogelijkheden die zich voordoen

Ambities en opgaven

Bij de Perspectiefnota hebben we per programma en thema weergegeven welke opgaven wij zien voor de komende jaren. In het onderstaande overzicht hebben we per programma weergegeven welke onderwerpen we financieel vertaald hebben in de begroting 2025 en de meerjarenraming. In de beschrijving van de programma's zelf is een nadere toelichting opgenomen over de concrete uitwerking van de onderwerpen.

Er zijn onderwerpen die nog verdere uitwerking krijgen of investeringen die later gepland zijn. De financieel-technische verwerking van deze onderwerpen is indicatief verwerkt in de meerjarenraming van deze begroting. De definitieve verwerking volgt bij het eerstvolgende P&C-product na vaststelling van het betreffende plan door uw raad.

Programma 1 - Ruimtelijk Hardenberg

Thema Woningbouw: We bouwen verder aan de woningvoorraad voor alle doelgroepen. We zorgen voor een kwalitatief goed woningaanbod en een hoogwaardige woonomgeving.

- Programma versnellen woningbouw: voor de jaren 2024 en 2025 is in totaal € 1,0 miljoen in de begroting opgenomen. Bij deze begroting voegen we hier € 650.000 aan toe. Het totaalbedrag van € 1,65 miljoen is programmabudget wat beschikbaar is voor de gehele programmaperiode. Verdeling van de middelen over de jaren vindt plaats aan de hand van een activiteitenplanning.

Thema Mobiliteit: We beschikken over een samenhangend vervoerssysteem dat voor iedereen toegankelijk is. Mobiliteit in onze gemeente is duurzaam en veilig.

- Verbeteren parkeersituatie centrum Hardenberg: we willen de parkeersituatie op straat en in de parkeergarages verbeteren. Hiermee geven we een kwaliteitsimpuls aan de parkeerbeleving en aan de aantrekkelijkheid van centrum Hardenberg voor haar bezoekers. Voor deze verbeteringen stellen een investering voor van totaal € 350.000 verdeeld over de komende jaren. In 2025 nemen we daarvoor € 100.000 op in de begroting.
- Europaweg: voor een goede bereikbaarheid van het centrum zijn aanpassingen nodig aan de Europaweg (Haardijk - Prins Bernhardbrug). In 2024 zijn we gestart met het kruispunt Spaanskamp/Europaweg. Binnen de totaal beschikbare en nog beschikbaar

te stellen middelen (€ 1,5 miljoen) voeren we in 2025 en 2026 de deelprojecten gefaseerd uit en schuiven we in de tijd om het totale projectresultaat te optimaliseren.

- Veilige fietsverbindingen: voor het realiseren van veilige fietsverbinding tussen Bergentheim en Mariënberg (fietspad Slotweg) nemen we in 2025 € 1,54 miljoen op.
- Recreatieve fietsverbindingen: voor het verbeteren van het netwerk van recreatieve fietspaden wordt een plan opgesteld dat naar verwachting nog in 2024 wordt voorgelegd aan de gemeenteraad ter goedkeuring. Voor de uitvoering van dit plan ramen we voor de komende vier jaar totaal een investering van € 1,0 miljoen. In 2025 nemen we hiervoor € 250.000 op.
- Aanleg fietspad Groot Oever: De voorbereidingen van de aanleg van fietspad Groot Oever vinden nu plaats. Overleg over de verwerving van de noodzakelijke gronden zijn nog niet afgerond. Het streven is de aanleg in 2025 nog uit te gaan voeren. In 2025 nemen we hier € 1,5 miljoen voor op in de begroting.
- Prinses Amalia-brug: voor de noodzakelijke verbeteringen aan de Amalia brug is voor de komende drie jaar een investering van in totaal € 1,7 miljoen nodig. In 2025 nemen we hiervoor € 80.000 op.
- Tunnel Haardijk en snelfietsroute: Voor het realiseren van een ongelijkvloerse oversteek voor fietsers en voetgangers en het verbeteren van de verkeersdoorstroom (van fietsers) op de Haardijk is voor 2025 een aanvullende investering van in totaal € 2,7 miljoen nodig.
- Rotonde Van Uterwyckallee: De aanpassing van de rotonde met de Van Uterwyckallee is noodzakelijk in verband met de uitbreiding van Marslanden en de ontwikkeling van bedrijventerrein Heemserpoort. In 2026-2029 nemen we hier in totaal € 3,8 miljoen voor op.
- 'Vervoer voor iedereen': In nauwe samenwerking met de provincie Overijssel hebben we plannen ontwikkeld om het openbaar vervoernetwerk in het noordelijke deel van de gemeente te optimaliseren (zie raadsbrief 21 november 2023). Om deze optimalisatie te effectueren is een aantal nieuwe bushaltes noodzakelijk en dienen er een aantal bestaande haltes worden aangepast en verbeterd. Het betreft een investering in de eigen infrastructuur (bushaltes). De investering van € 526.500 wordt voor een groot deel door de provincie gedekt met een bijdrage van 75% in deze kosten.
In de begroting 2025 hiervoor € 526.000 opnemen waarbij de kapitaallasten worden berekend inclusief de bijdrage van de provincie.
- Kwaliteitsverbetering N377: voor de verbetering en herinrichting van de N377 is voor de komende 2 jaar een gemeentelijke bijdrage nodig van € 1,14 miljoen. In 2025 nemen we hiervoor € 640.000 op.
- Verkeersveiligheid N36: voor de verbetering van de verkeersveiligheid van de N36 worden plannen uitgewerkt door het Rijk. Op dit moment verwacht het Rijk een gemeentelijke bijdrage voor deze infrastructurele verbetering van € 6,0 miljoen. Vooruitlopend op de uitvoering, die naar verwachting medio 2028 zal starten, hebben

we te maken met jaarlijkse voorbereidingskosten van totaal € 60.000. In 2025 nemen we hiervoor € 15.000 op in de begroting.

Thema Centra, theater en stationsgebied: We werken toe naar een volledig, aantrekkelijk en stedelijk voorzieningenniveau met regionale aantrekkingskracht.

- Theater de Voorveghter: voor 2026 en 2027 nemen we incidenteel € 90.000 in begroting op voor personele capaciteit. Hiermee kunnen we een volwaardig programma blijven presenteren en aansluiten bij het landelijk aanbod. In onze meerjarenraming houden we rekening met een investering van minimaal € 15 miljoen vanaf 2027. Uit onderzoek moet blijken welke varianten er zijn en welke variant het beste past bij de ontwikkeling van het centrum van Hardenberg en hoe deze investering zich in de tijd ontwikkelt.
- Centrumstructuur Hardenberg: we werken aan het verbeteren van de verkeersveiligheid in het centrum en de positie van het fietsverkeer en het versterken van de groenstructuur. Hiervoor is voor de komende zes jaar een investering nodig van totaal € 7,9 miljoen. In 2025 nemen we hiervoor € 400.000 op in de begroting.
- Stationsgebied / Nedersaksenlijn: we willen de bereikbaarheid structureel verbeteren met goede spoorverbindingen. Daarnaast zijn er investeringen nodig voor het gebied rondom het spoor en voor herontwikkeling van omliggende gebieden. Inclusief de (regionale en nationale) lobby voor het kunnen realiseren van het tracé bedraagt de totale investering naar verwachting € 46,0 miljoen. Reeds beschikbaar in de meerjarenbegroting is ca. € 8,5 miljoen. Daarnaast uitgegaan van € 20 miljoen cofinanciering. Aanvullend is daarmee een bedrag van € 17,5 miljoen nodig. Voor 2025 tot en met 2027 houden we in de begroting rekening met jaarlijkse planvoorbereidingskosten van € 500.000. De eerste investeringen op het vlak bouwen en ontwikkelen verwachten wij te doen vanaf 2029.
- Voor het station in Hardenberg wordt tevens gewerkt aan uitbreiding van fietsenstallingen. In deze begroting houden we daarvoor rekening met een investering van € 350.000.

Thema Landbouwtransitie en landelijk gebied: Ons landelijke gebied is economisch en sociaal vitaal.

Erven met kwaliteit: we geven uitvoering aan de landbouwtransitie door het op peil houden en verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit in het buitengebied. Tot en met 2025 is een jaarlijks budget van € 100.000 beschikbaar. Vanaf 2026 willen wij jaarlijks € 125.000 in de begroting opnemen.

- Uitvoeringsagenda: Wij streven naar een landelijk gebied dat economisch en sociaal vitaal is. Met een productieve en veerkrachtige (kringloop)landbouw en ruimte voor recreatieve neventakken. Daarvoor is tot en met 2026 incidenteel geld beschikbaar. Voor het realiseren van de doelstellingen willen wij eenmalig € 500.000 toevoegen

aan de beschikbare middelen. Het totaal aan financiële middelen willen we inzetten als programmageld tijdens de programmaperiode.

Programma 2 - Economisch en recreatief Hardenberg

Thema Economie en werkgelegenheid: We ontwikkelen een robuuste, duurzame en concurrerende economie en een aantrekkelijk vestigingsklimaat.

- E-hub Bedrijventerrein: Als gedeeltelijke oplossing voor netcongestie wordt gewerkt aan de realisatie van E-Hubs. Wij nemen hiervoor in 2025 een bedrag op van € 500.000.
- Meerjarenagenda Regio Zwolle: Het lidmaatschap van de Regio Zwolle kost afgerond € 150.000 per jaar. Deze kosten zijn incidenteel begroot tot en met 2027. Deze kosten willen we structureel in de begroting opnemen. Vanaf 2028 nemen we daarom € 150.000 in de raming op. Voor het voortzetten van onze deelname aan de vier programmaliijnen (economie, arbeidsmarkt, duurzaamheid en bereikbaarheid) nemen we in 2028 incidenteel € 450.000 op in de begroting.
- Economische agenda: Met de economische agenda en de uitvoering daarvan dragen we bij aan de brede welvaart van de gemeente. Aanvullend op de beschikbare budgetten willen wij eenmalig € 400.000 beschikbaar stellen. Het totale incidentele budget is programmageld dat beschikbaar is tijdens de programmaperiode.

Thema Kernen en sociale samenhang (voorzieningen, kunst en cultuur, recreatie en toerisme): Voorzieningen passen bij wat de samenleving vraagt en zitten bij elkaar in de buurt. Kunst & cultuur vervult in onze gemeente een belangrijke maatschappelijke functie. Ze zorgt voor verbinding, persoonlijke ontwikkeling en draagt bij aan onze economie, recreatie en toerisme.

- Kunst en cultuur: voor (verlenging van) de inzet van een cultuurmakelaar en de Regeling culturele burgerinitiatieven is € 200.000 per jaar nodig. In 2026 en 2027 nemen we € 200.000 op in de begroting. Inzet van de cultuurmakelaar na 2027 is afhankelijk van de evaluatie van de uitvoering van de cultuurvisie.
- Toekomstige MFA's: Voor het realiseren / vernieuwen van MFA in Baalder is een investering van € 9,0 miljoen nodig. Vanaf 2026 vinden de eerste voorbereidingen hiervoor plaats.
- Kernenbeleid: we willen vitaliteit en leefbaarheid in onze kernen stimuleren en faciliteren. Onder andere voor extra capaciteit in de vorm van gebiedscoördinatoren en financiële bijdragen voor kleine zaken die de vitaliteit en leefbaarheid van de kern verbeteren, nemen we structureel € 200.000 per jaar in de begroting op.
- Kotermeerstal: met ontwikkelingen in en rond de recreatieplas Kotermeerstal willen wij een kwaliteitsimpuls realiseren en zorgen voor meer maatschappelijke activiteiten voor de inwoners van Dedemsvaart. Indicatief is een investering van € 450.000 nodig. Naar verwachting zal in de jaarschijf 2025 ongeveer 45% (€ 200.000) van het totale investeringsvolume (€ 450.000) worden benut. Het restant (€ 250.000) komt dan ten

laste van de jaarschijf 2026.

Thema Sport: Zoveel mogelijk inwoners sporten en bewegen met plezier. De ambitie is om door te groeien tot een samenleving waarin sporten en bewegen voor alle inwoners vanzelfsprekend is.

- Sportpark De Boekweit: het is niet gelukt tot overeenstemming te komen met de grondeigenaren op basis van de gestelde kaders. Langs de lijn van het raadsbesluit van 26 maart 2024 vallen wij nu terug op de variant voor renovatie sportpark de Boekweit op de huidige locatie.
- IHP Binnensport: we willen dat inwoners van de gemeente Hardenberg gezond opgroeien en gezond blijven door voldoende te bewegen en elkaar kunnen ontmoeten. Goede en goed bereikbare voorzieningen voor binnensporten zijn daarbij een voorwaarde. In deze begroting en meerjarenraming hebben wij een bedrag van € 10 miljoen verwerkt, voor de uitvoering van de werkzaamheden in de komende 6 jaar. De besluitvorming over het IHP Binnensport vindt naar verwachting plaats in het laatste kwartaal van 2024.
- IHP Buitensport: we willen dat inwoners van de gemeente Hardenberg gezond opgroeien en gezond blijven door voldoende te bewegen en elkaar kunnen ontmoeten. We faciliteren dit door in dorpen en kernen passende sportvoorzieningen voor buitensporten te behouden en te realiseren. Daarvoor is een investering van € 8,9 miljoen nodig. De investeringen zullen verspreid plaats hebben in de periode tot 2040. De besluitvorming over het IHP Buitensport vindt naar verwachting plaats in het eerste kwartaal van 2025.
- IHP Zwembaden: in 2024 is gewerkt aan de totstandkoming van een investeringsplan voor zwembaden. De huisvestingsvisie en strategie voor gemeentelijke zwembaden is via een Integraal Huisvestingsplan (IHP) inzichtelijk gemaakt. Om de zwembaden toekomstbestendig te laten zijn is een investering van minimaal € 2,5 miljoen nodig. Dit bedrag is in deze begroting en meerjarenraming verwerkt. De definitieve besluitvorming vindt plaats in 2025.
Naast het voornoemde moet bij het Heuveltjesbosbad een noodzakelijke ingreep in verband met lekkage. Deze ingreep en de bijbehorende raming lopen vooruit op de planmatige aanpak van de investeringen in de zwembaden en de overige sportaccommodaties, die in voorbereiding is. Uitstel tot het moment waarop de integrale investeringsplannen gereed zijn duurt in dit geval te lang. Met de reparatie is een bedrag gemoeid van € 375.000.

Thema Leefomgevingskwaliteit: Samen met de (dorps)gemeenschappen en ondernemers werken we aan leefbaarheid en woonkwaliteit en een goed onderhouden openbare ruimte.

- Groot onderhoud begraafplaatsen: We vinden het belangrijk dat de begraafplaatsen er goed uitzien en toegankelijk zijn. Uit inspectie van de asfaltpaden op diverse begraafplaatsen blijkt dat de technische staat hiervan niet meer op orde is. Voor groot onderhoud nemen we in 2025 een bedrag op van € 80.000 en knappen hiermee de paden op.
- In het kader van de kwaliteitsimpuls voor de centra Dedemsvaart en Hardenberg komt er meer groen in deze gebieden. Groen van een hoog kwaliteitsniveau, zoals vaste planten en borders. Met voldoende onderhoud houden we het beoogde kwaliteitsniveau vast. Hier nemen we in 2025 € 36.000 voor op.
- Voor de beheersing van de eikenprocessierups en de Japanse duizendknoop zal ook de komende jaren inzet op gepleegd worden. Vooralsnog worden daarvoor geen aanvullende bedragen gereserveerd.
- In 2025 wordt een nieuw groenbeheerplan opgesteld. Daarin worden het areaal, de gewenste onderhoudsbeelden, etc. tegen het licht gehouden. Bijvoorbeeld het wel of niet intensiever onkruid gaan bestrijden en het herstellen van wortelopdruk onder fietspaden. We stellen voor om in 2025 hiervoor € 150.000 op te nemen.

Programma 3 - Duurzaam Hardenberg

Thema Leefomgevingskwaliteit (energieneutraliteit, klimaatadaptatie, vergroening en circulariteit): Samen met de (dorps)gemeenschappen en ondernemers werken we aan leefbaarheid, woonkwaliteit en een goed onderhouden openbare ruimte. Maar ook aan energieneutraliteit en het aanpassen van de leefomgeving aan het veranderende klimaat.

- Duurzaam Hardenberg: we hebben het Meerjarenprogramma Duurzaam Hardenberg aangescherpt en accenten verschoven. In het energieprogramma 2024-2028 werken we dit verder uit. Er is nog budget beschikbaar. Dit willen we inzetten als programmageld tijdens de programmaperiode.

Programma 4 - Sociaal Hardenberg

Thema Kernen en sociale samenhang (veerkrachtige samenleving): Onze samenleving is veerkrachtig. Ze bestaat uit sterke gemeenschappen waarin mensen zelf verantwoordelijkheid nemen en omzien naar elkaar.

- Veerkrachtig Hardenberg: de financiële middelen voor uitvoering van het programma Veerkrachtig Hardenberg worden gezocht in een herschikking van de financiële middelen binnen het Sociaal Domein.

Thema Jeugd en Onderwijs: We geven onze jeugd een goede start. Kinderen groeien op in een kansrijke, gezonde en veilige leefomgeving.

- Veilig opgroeien: we werken aan een (ver)beter(d)e verbinding en samenwerking tussen onderwijs, welzijn en jeugdhulp. Zodat dit bijdraagt aan minder schooluitval, verzuim of achterstanden en het verbeteren van de sociaal-emotionele ontwikkeling,

het welbevinden en de leerprestaties van jeugdigen. Dit doen wij door activiteiten/initiatieven in deze verbinding en samenwerking te onderzoeken en / of ondersteunen (inzet jongerenwerk, Jongeren in Balans, pilot VSO+, NPO programma, ondersteuningsteams PO). Wij hebben hiervoor een bedrag van € 268.000 per jaar opgenomen in de begroting.

- We geven uitvoering aan het Integraal huisvestingsplan (IHP) voor het basisonderwijs, waaronder de voorbereidingen op en de reactie van de 6 nieuw te bouwen basisscholen. Voor de huisvesting van scholen is een bedrag van € 43,3 miljoen nodig. Omdat het reeds een krediet van € 33,4 miljoen beschikbaar is gesteld, is een aanvullend investeringsbedrag van € 9,9 miljoen nodig en in de meerjarenraming verwerkt.
- Veilige schoolomgevingen: bij een aantal scholen is sprake van een verkeersonveilige situatie. Een investering van € 240.000, verdeeld over de komende 4 jaren, is nodig om knelpunten op te lossen. In de eerste jaarschijf van 2025 betreft het een bedrag van € 50.000 voor 2 schoollocaties in Bergentheim.

Thema Gezondheid: In onze samenleving hebben inwoners zelf regie op hun fysieke gezondheid, hun mentale welbevinden en een betekenisvol bestaan.

- GGZ Jeugd en Volwassenen & Beschermd Wonen: door het lokaal inrichten van de toegang Beschermd Wonen en Beschermd Thuis zorgen wij ervoor dat we zorg en ondersteuning zo veel mogelijk in de eigen leefomgeving van de inwoners aanbieden. Vanaf 2025 is structureel een bedrag nodig van € 180.000. De dekking van deze kosten vindt plaats vanuit vrijvallende regionale middelen. Voor de meerjarenbegroting leidt dit daarom niet tot uitzet van kosten.
- Inclusie: voor de uitvoering van het beleid is een incidenteel bedrag van € 70.000 nodig, dat kan worden ingezet in de periode tot en met 2028. Primair begroten we het bedrag in 2025.
- Inkomen en financiële bestaanszekerheid: door het verbeteren en vereenvoudigen van het bestaande aanbod en door onder andere de inzet van een armoederegisseur willen we de effectiviteit verbeteren. Wij nemen daarvoor € 300.000 per jaar op in de begroting.

Thema Zorg en wonen: Ouderen wonen zo lang mogelijk in hun eigen omgeving met behoud van regie op het eigen leven.

- Integraal Zorg Akkoord / Gezond en Actief Leven Akkoord: de middelen uit de specifiek uitkeringen van het rijk voor IZA en GALA worden ingezet voor "lopende" activiteiten. De dekking voor extra benodigd budget wordt gezocht in een herschikking van de financiële middelen binnen het Sociaal Domein. De IZA-regeling loopt nog tot 2027. De huidige regeling GALA loopt tot 2026.

Programma 5 - Dienstverlenend Hardenberg

Thema Organisatie: Onze organisatie stelt de samenleving centraal en speelt flexibel en slagvaardig in op de snel veranderende vraag vanuit de omgeving

- Gemeentelijke gebouwen: in 2023 zijn verduurzamingsplannen opgesteld voor de gemeentelijke gebouwen. Verduurzaming leidt tot lagere energiekosten. Deze vrijval kan deels gebruikt worden ter dekking van kapitaallasten.
Voor de uitvoering van de verduurzamingsplannen in de periode 2025-2028 is een investering nodig van € 2,0 miljoen in aanvulling op reeds beschikbaar gestelde budgetten voor verduurzaming. Hiermee geven we een extra impuls aan de verduurzaming van gemeentelijk vastgoed. In de eerste jaarschijf van 2025 betreft het een bedrag van € 200.000.
- Herinrichting gemeentehuis: voor de herinrichting van het gemeentehuis is een scenario gekozen met een basis uitvoering. In de perspectiefnota is hiervoor een krediet van € 1,0 miljoen opgenomen. Overige investeringen verwachten wij te kunnen dekken uit reeds beschikbaar gesteld krediet en vrijval van kapitaallasten (huur) van het pand aan De Stelling.
- Wagenpark: als bijdrage aan de het programma Duurzaam Hardenberg en de klimaatdoelstellingen maakt het gemeentelijke wagenpark op termijn geen gebruik meer van fossiele brandstoffen. De gemeentewerf en andere mogelijke stallingsplaatsen worden aangepast om het toekomstige wagenpark te kunnen stallen en op te laden.
Voor de verduurzaming van het gemeentelijke wagenpark en bijbehorende faciliteiten is een investering van totaal € 2,0 miljoen nodig.
In de eerste jaarschijf van 2025 betreft het een bedrag van € 100.000.
- Vitale vakantieparken: het project Veilige en Vitale Vakantieparken heeft als doel een integrale aanpak en visie op veilige en vitale vakantieparken te borgen. In het project is een aantal parken geprioriteerd die visie en daaropvolgend een aanpak vragen. In 2025 wordt hiermee gestart en is hiervoor in de perspectiefnota een projectbudget van € 400.000 opgenomen. Er wordt in een meerjarige inzet voorzien, afhankelijk van de visie en aanpak zullen daar in de meerjarenbegroting 2026 tot en met 2029 eveneens project- en uitvoeringsbudgetten aangevraagd.

Programma	Thema	Str. / Inc. x € 1.000	2025	2026	2027	2028
1 - Ruimtelijk Hardenberg	Woningbouw	Structureel	-	-	-	-
		Incidenteel	-	325	325	-
	Mobiliteit	Structureel	-	340	553	671
		Incidenteel	-	-	-	-
	Centra, theater en stationsgebied	Structureel	-	28	806	946
		Incidenteel	-	90	90	-
	Landbouwtransitie en landelijk gebied	Structureel	-	125	125	125
		Incidenteel	-	-	500	-
1 - Ruimtelijk Hardenberg		Structureel	-	493	1.484	1.742
		Incidenteel	-	415	915	-
2 - Economisch en recreatief Harden	Economie en werkgelegenheid	Structureel	-	-	-	150
		Incidenteel	500	-	-	850
	Kernen en sociale samenhang	Structureel	200	204	234	239
		Incidenteel	-	200	200	-
	Sport	Structureel	-	404	831	1.525
		Incidenteel	-	-	-	-
	Leefomgevingskwaliteit	Structureel	-	-	-	-
		Incidenteel	480	-	-	-
2 - Economisch en recreatief Hardenberg		Structureel	200	608	1.065	1.914
		Incidenteel	980	200	200	850
3 - Duurzaam Hardenberg	Leefomgevingskwaliteit	Structureel	-	-	-	-
		Incidenteel	-	-	-	-
3 - Duurzaam Hardenberg		Structureel	-	-	-	-
		Incidenteel	-	-	-	-
4 - Sociaal Hardenberg	Jeugd en Onderwijs	Structureel	268	270	274	279
		Incidenteel	-	-	-	-
	Gezondheid	Structureel	300	300	500	500
		Incidenteel	-	30	20	20
	Zorg en wonen	Structureel	-	-	-	-
		Incidenteel	-	-	-	-
4 - Sociaal Hardenberg		Structureel	568	570	774	779
		Incidenteel	-	30	20	20
5 - Dienstverlenend Hardenberg	Organisatie	Structureel	-	66	161	220
		Incidenteel	-	-	-	-
5 - Dienstverlenend Hardenberg		Structureel	-	66	161	220
		Incidenteel	-	-	-	-
TOTALEN Ambities Perspectiefnota		Structureel	768	1.737	3.484	4.655
		Incidenteel	980	645	1.135	870

Nadere toelichting op de financiën is opgenomen in hoofdstuk 6 van de Begroting 2025.

Samenstelling gemeentebestuur Hardenberg

COLLEGE VAN BURGEMEESTER EN WETHOUDERS

Het college van Burgemeester en Wethouders vormt het dagelijks bestuur van de gemeente. Elk collegelid is verantwoordelijk voor een eigen portefeuille. De gemeentesecretaris is adviseur van het college.

Het college van de gemeente Hardenberg bestaat uit de onderstaande personen.

Maarten Offinga
Burgemeester

- Burgemeester
- Bestuurlijke coördinatie en bestuurlijke organisatie
- Bestuurlijke, algemene en juridische zaken
- Openbare orde en veiligheid
- Toezicht en handhaving
- Externe vertegenwoordiging gemeente/representatie/ambassadeurschap
- Intergemeentelijke en grensoverschrijdende aangelegenheden
- Communicatie en voorlichting
- Informatieveiligheid
- Burgerzaken en publieksdienst

Didi Dorrestijn
Wethouder (CDA)

- 1e locoburgemeester
- Ruimtelijke ontwikkeling (incl. Omgevingswet, verstedelijking en centrum-ontwikkeling)
- Volkshuisvesting, wonen en bouwzaken
- Landbouw
- Milieu
- Sport
- Kernenbeleid (incl. Fonds Maatschappelijke Initiatieven)
- Financiën (inclusief inkoop en aanbesteding)

Alwin Mussche
Wethouder (OpKoers.nu)

- 2e locoburgemeester
- Wmo (inclusief Beschermd wonen)
- Zorg en welzijn (inclusief coördinatie Samen Doen Hardenberg BV)
- Werk en inkomen
- Kunst, cultuur en monumentenbeleid
- Minimabeleid
- Inburgering, vluchtelingen- en migratievraagstukken (inclusief AZC)
- Inclusiebeleid
- Beheer openbare ruimte

Alwin te Rietstap
Wethouder (ChristenUnie)

- 3e locoburgemeester
- Economie
- (Boven)lokale bereikbaarheid en mobiliteit
- Verkeer en vervoer (incl. GVVP en fietsplan)
- Jeugdbeleid en jeugdzorg
- Gezondheid en preventie
- Klimaat, natuur en water

Werner ten Kate
Wethouder (VVD)

- 4e locoburgemeester
- Vrijtijdseconomie (inclusief evenementenbeleid)
- Onderwijs en educatie (inclusief leerplicht)
- Energietransitie en energie-innovatie
- Grondstoffen
- Grondbeleid en grondbedrijf
- Gemeentelijke eigendommen (inclusief LOC+)
- Personeel en organisatie

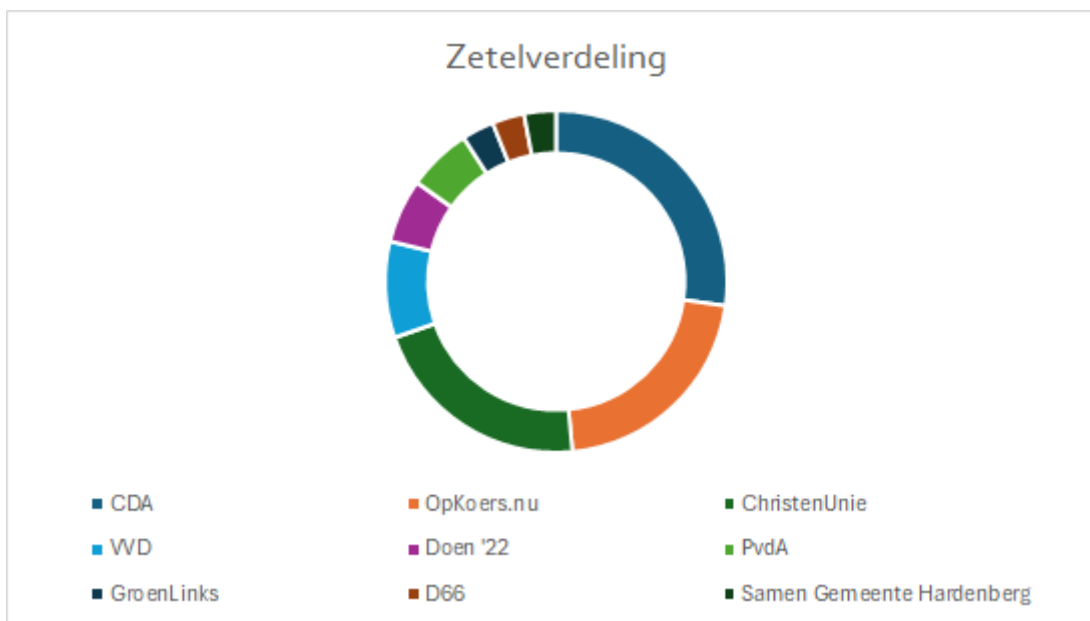
- secretaris van het bestuur
- algemeen directeur van de ambtelijke organisatie

Beatrijs de Vries
Gemeentesecretaris

DE GEMEENTERAAD

De gemeenteraad van Hardenberg heeft 33 leden uit 9 politieke partijen (fracties). Inwoners kiezen de leden van de gemeenteraad rechtstreeks. De burgemeester is de voorzitter van de gemeenteraad.

In de raadsperiode 2022 - 2026 zijn de politieke partijen als volgt verdeeld:

CDA: 9 zetels

OpKoers.nu: 7 zetels

ChristenUnie: 7 zetels

VVD: 3 zetels

Doen '22: 2 zetels

PvdA: 2 zetels

GroenLinks: 1 zetel

D66: 1 zetel

Samen Gemeente Hardenberg: 1 zetel

Vaststellingsbesluit

Onderwerp: Vaststellen begroting 2025 en meerjarenbegroting 2026-2028

De raad van de gemeente Hardenberg;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 24 september 2024;

gehoord de beraadslagingen;

gelet op de artikelen 190 en 191 van de Gemeentewet;

besluit:

1. de begroting 2025 vast te stellen;
2. de kredieten beschikbaar te stellen voor de uitvoering van de investeringen 2025 zoals opgenomen in de bijlage '(vervangings)investeringen, behorende bij deze begroting;
3. kennis te nemen van de meerjarenbegroting 2026 t/m 2028.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van de raad van de gemeente Hardenberg van 19 november 2024.

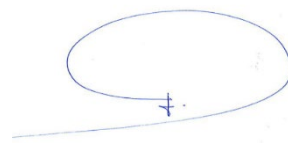
De raad voornoemd,

de griffier,

F.G.S. Droste

de voorzitter,

M.W. Offinga

Programma's

1 Ruimtelijk Hardenberg

Beschrijving van het programma

In de Omgevingsvisie Landstad Hardenberg staat ons toekomstbeeld richting 2040. Daarin is beschreven hoe de streekfunctie van Hardenberg voor de regio Noordoost Overijssel en omliggende gemeenten verder wordt uitgebouwd. We zetten in de Omgevingsvisie in op een schaa sprong op het gebied van wonen en werken en een versterkt mobiliteitsaanbod. Daarbij werken we nauw samen met provincie en regio om de doelen uit de Omgevingsvisie te realiseren. De opgaven zijn uitgewerkt in programma's en uitvoeringsplannen voor o.a. woningbouw, economie en bedrijventerreinen, mobiliteit, landelijk gebied, vrijetijd en recreatie, landbouw, duurzaamheid en een groene en gezonde ruimtelijke ontwikkeling.

In 2025 breiden we de bestaande en nieuwe woningvoorraad verder uit voor verschillende doelgroepen zowel in de grotere kernen Hardenberg en Dedemsvaart als in een aantal kleinere kernen. We actualiseren daartoe in 2025 ons woonbeleid en zetten het versnellingsprogramma woningbouw voort. We hebben extra aandacht voor de huisvesting van jongeren en ouderen en houden rekening met een verdere groei van het aantal inwoners richting 65.000.

Onze economie liet de afgelopen jaren een sterke groei zien maar staat onder druk, onder andere door de congestie op het elektriciteitsnet en de beperkte beschikbaarheid van bedrijfskavels. Ondanks deze remmende factoren groeide in 2024 het aantal bedrijven en arbeidsplaatsen in onze gemeente. We blijven ons in 2025 inzetten voor het vergroten van het aantal beschikbare werklocaties voor onze bedrijven en voor de toekomstbestendigheid (inclusief energieoplossingen) van de bestaande bedrijventerreinen.

Zo bouwen we aan een welvarende gemeente en een krachtig economisch- en vervoersknooppunt in het regionale netwerk van Noordoost-Nederland. Met de toepassing van de op initiatief van de gemeenteraad te ontwikkelen Groen Gezonde Maatlat geven we in 2025 bijzondere aandacht aan klimaat, bodem, water en biodiversiteit bij nieuwe projecten en gebiedsontwikkelingen. Zoals bij de ontwikkeling van de Stationsomgeving in Hardenberg waar een multifunctionele plek voor (stedelijk) wonen, werken en openbaar vervoer in een klimaatbestendige groene omgeving moet ontstaan en bij de woningbouw in de zogenoemde wet voorkeursrecht gebieden in Dedemsvaart en Balkbrug.

Centrumontwikkeling

Wat willen we bereiken?

We werken toe naar een volledig, aantrekkelijk en stedelijk voorzieningen niveau met regionale aantrekkingskracht. De centra van Dedemsvaart en Hardenberg verdienen daarbij een verdere kwaliteitsimpuls. Sfeer, beleving en ontmoeting staan er centraal. We maken het voor bezoekers aantrekkelijk om het centrum te bezoeken en gebruik te maken van

voorzieningen. De centra zijn belangrijk voor de kracht van ons vestigingsklimaat. Veel mensen werken in een winkel, in de horeca en/of de culturele sector. En veel mensen willen in en rond de centra wonen. We streven naar sfeervolle centra waar mensen willen verblijven. Waar ruimte is voor vermaak en om elkaar te ontmoeten. Meer groen in de centra kan hierbij helpen. Daarmee spelen we ook in op de gevolgen van klimaatverandering.

Wat gaan we daarvoor doen?

Dedemsvaart

- We ronden de bouw van de woningen in het gebied Gentiaanstraat Noord af met het laatste onderdeel, namelijk gedeeltelijke afbraak van het voormalige Jumbo-gebouw en herbouw beneden/bovenwoningen en appartementen.
- We maken groenvoorzieningen in het centrumgebied in de Markstraat zoals ook in de Julianastraat Noord reeds is gerealiseerd.
- We doen onderzoek naar strategische aankopen in het centrumgebied.

Hardenberg

- Het marktplein krijgt een nieuwe inrichting;
- We zorgen voor meer groen in de winkelstraten;
- We maken een vernieuwde centrumvisie. Daarin schetsen we onze visie op het centrum voor 2035. We willen de stad en de Vecht beter op elkaar laten aansluiten. Bij vastgoedprojecten en bij de inrichting van de openbare ruimte houden we hier rekening mee. Bij het uitwerken en uitvoeren van projecten die volgen uit de visie, werken we volgens de participatienota. De centrumvisie kent ook een uitvoeringsparagraaf.
- We maken een gebiedsvisie voor De Kastanjehof en de omgeving. We werken die visie uit in een ontwikkelstrategie.
- We onderzoeken de mogelijkheden voor een hotel op de kavel naast De Troubadour.
- Samen met Centrummanagement Hardenberg wordt gewerkt aan een nieuw Actieplan.
- We maken plannen voor herinrichting van de Admiraal Helfrichstraat en Israël Emanuelplein.
- We willen de parkeersituatie op straat en in de parkeergarages verder verbeteren. Hiermee geven we een kwaliteitsimpuls aan de parkeerbeleving en aan de aantrekkelijkheid van centrum Hardenberg voor haar bezoekers.

Overige kernen

- Inwoners en ondernemers van Slagharen spelen met een eigen dorpsvisie / dorpsplan in op de ontwikkelingen in de samenleving. We helpen bij het uitvoeren van deze plannen.

- Bij centrumontwikkeling helpen we bij het initiëren, uitwerken en uitvoeren van plannen door initiatiefnemers, eigenaren en ontwikkelaars. Plaatselijk Belang, inwoners en gebruikers zijn actief en vroeg in het proces betrokken.
- We maken een plan voor de herinrichting van het openbaar gebied rond het Hertenkampje in Slagharen. Dat doen we samen met Plaatselijk belang, bewoners, ondernemers en de kerk.

Balkbrug

De gemeente faciliteert de ontwikkelende partijen bij hun planvorming en realisatie voor de vier kwadranten en pakt haar verantwoordelijkheid waar het gaat om de openbare ruimte. De vier kwadranten zijn eigendom van verschillende eigenaren. Voor twee van de vier kwadranten zijn inmiddels appartementen in de verkoop. Voor de kwadrant van de supermarkt werkt de eigenaar een plan voor verbouwing van de supermarkt en herinrichting van het parkeerterrein uit. De eigenaren aan de zuidwestzijde van de kruising hebben met ondersteuning van de gemeente en RVO een ontwikkelplan gemaakt. Dit moet als basis gaan dienen voor verdere planvorming. Belangrijk bij alle projecten op de kwadranten is dat deze aansluiten op het openbaar gebied waarbij veiligheid, kwaliteit en eenheid in inrichting voorop staan. Eigenaren en de gemeente stemmen de plannen en de inrichting van de openbare ruimte op elkaar af.

Stationsomgeving

Wat willen we bereiken?

We werken met partners aan een integrale gebiedsontwikkeling. Het gebied groeit naar een aantrekkelijke werk- en woonomgeving waarbij het station zelf een belangrijke mobiliteitsknoop is. De locatie biedt de mogelijkheid voor realisatie van ca. 400-500 woningen voor verschillende doelgroepen en voor nieuwe bedrijvigheid. De betaalbaarheid van wonen en huisvesting voor jongeren is speerpunt. De ligging van het gebied naast het station en het ziekenhuis en dichtbij de voorzieningen in het centrum van Hardenberg, maakt de locatie uniek en kansrijk. Deze gebiedsontwikkeling levert een belangrijke bijdrage aan de in onze Omgevingsvisie 'Landstad Hardenberg' beschreven schaa sprong en moet de streekfunctie van Hardenberg verder verstevigen en uitbouwen. De ruimtelijke relatie met het centrum zal verbeteren. De gebiedsontwikkeling is complex en majeur van omvang en aard, maar van groot belang voor de doorontwikkeling van de stad.

Ook het ziekenhuis heeft baat bij inbedding in een nieuwe aantrekkelijk stationsomgeving. Innovatieplatform voor de maakindustrie IQonIQ (en het daaraan gelieerde bedrijfsleven) ziet goede kansen om in het stationsgebied nieuwe werk- en educatieruimten te realiseren.

Er wordt hard gewerkt aan het opstellen van een gebiedsvisie waarin de plannen verder worden uitgewerkt. Daarbij worden ook de ambities uit het gemeentelijk Programma klimaat, water en biodiversiteit meegenomen waardoor een aantrekkelijk en groen verblijfsklimaat

ontstaat rond het station. Gezien de omvang van de opgave nemen we uw raad op meerdere momenten -naast de formele besluitvormende momenten- mee in het proces. De eerste opzet voor de financiële vertaling vindt nu plaats in de meerjarenbegroting.

Wat gaan we daarvoor doen?

- We werken de ambities uit in een ruimtelijke gebiedsvisie. Dat doen we samen met onze partners Vechtdal Wonen, Saxenburgh Groep, IQonIQ, NS, Prorail en Provincie.
- We dragen onze ambitie en plannen voor het stationsgebied aan voor het MIRT-onderzoek (Meerjarenprogrammering Infrastructuur, Ruimte en Transport) naar de haalbaarheid van de Nedersaksenlijn. In de gebiedsvisie nemen we de ruimtelijke gevolgen vanuit de Nedersaksenlijn mee.
- Het stationsgebied van Hardenberg draagt ook bij aan de NOVEX verstedelijkingsambities van de Regio Zwolle. Daarom werkt de gemeente nauw samen met vijf andere middelgrote centra met een treinstation in de regio. Gezamenlijk benadrukken wij bij rijk en provincie het belang van de het stationsgebied voor brede welvaart van de gemeenten en de regio en verkennen wij de mogelijkheden van geldelijke bijdragen om de ontwikkeling mogelijk te maken.
- Verder zijn we in gesprek met NS en ProRail om het huidige station de komende jaren beter te laten functioneren en onze reizigers beter te laten faciliteren. Gezamenlijk onderzoeken we 'quick wins' zoals uitbreiding deelmobiliteit (meer OV-fietsen, invoering deelauto), verbetering sociale veiligheid (door invulling stationsgebouw) en mogelijke uitbreiding fietsenstallingen.

Landbouw & platteland

Wat willen we bereiken?

In onze Economische Koers is agro & food één van de drie topsectoren. Het gaat daarbij om de agrarische bedrijven zelf. En om alle toeleverende, verwerkende en dienstverlenende bedrijven die functioneren dankzij de landbouw en veehouderij.

De landbouw (agro en food) staat voor grote maatschappelijke opgaven. Van de sector wordt veel gevraagd: klimaatadaptatie, emissies naar lucht en (grond)water en biodiversiteit. Deze economische topsector verdient waardering en versterking.

Ondertussen verandert het landelijk gebied sterk. We houden het landelijk gebied economisch en sociaal vitaal. We willen brede welvaart in het landelijk gebied. Daarom is een blijvend perspectief voor de agro & food sector van groot belang.

We geven uitvoering geven aan de Omgevingsvisie Landstad Hardenberg en de daarin genoemde landbouwtransitie door het op peil houden en verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit in het buitengebied. Daarbij hoort ook sloop of een nieuwe toekomst voor vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen, door toepassing van de regeling Erven met Kwaliteit.

Wat gaan we daarvoor doen?

Voor het realiseren van de doelstellingen is in de perspectiefnota eenmalig € 500.000 opgenomen. Het totaal aan financiële middelen willen we inzetten als programmageld tijdens de programmaperiode. Op basis van een activiteitenplanning wordt het budget verdeeld over de jaren en opgenomen in de meerjarenbegroting. We komen met het programma ter bespreking naar de raad. Daarbij zullen in ieder geval de volgende onderwerpen aan de orde komen:

- We werken aan een meerjarenagenda 2025-2027 met een activiteitenplanning voor de vitaliteit van het landelijk gebied. Daarin hebben we speciale aandacht voor het sociaal-economisch perspectief. Onderdelen van de agenda zijn de economie en werkgelegenheid in de agrarische sector, maar ook de sociale cohesie van het landelijk gebied.
- We richten ons op een agrarische sector met perspectief en een leefbaar platteland. Daarbij zijn de ontwikkelingen op Europees, nationaal en provinciaal niveau over bijvoorbeeld stikstof, biodiversiteit en klimaat van groot belang. Wij blijven in gesprek met ondernemers en bewoners van ons landelijk gebied. We organiseren gebiedsbijeenkomsten over de economie en brede welvaart van het landelijk gebied. Wij brengen de uitkomsten hiervan actief in bij de ontwikkeling van een Provinciaal Programma Landelijk Gebied.
- We bieden een aanspreekpunt voor agrarische ondernemers met initiatieven.
- We betalen mee aan het provinciale project Toekomstgerichte erven. Hierdoor kunnen agrarische ondernemers gebruik maken van de begeleiding door een erfcoach.
- We organiseren landbouwcafés, praktijknetwerken en kennisuitwisselingsbijeenkomsten voor agrarische ondernemers.
- We ondersteunen de komst van een regionaal netwerk voor innovatieve ondernemers. Dit netwerk is bedoeld voor ondernemers die kansen zien op onderwerpen zoals stikstofreductie, wateropgaven en voor nieuwe verdienmodellen.

Met ons ruimtelijk beleid dragen we bij aan de verdere doorontwikkeling van agrarische bedrijven en een nieuwe invulling van vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen. We zien daarbij dat de aanvragen voor de regeling Erven met Kwaliteit voor vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen toenemen in aantallen en complexiteit. Er stoppen grotere bedrijven, waardoor er meer compensatiekavels per locatie gevraagd worden. Ook de wens om de compensatiekavels elders te realiseren, aansluitend aan andere bebouwing en de vraag naar innovatieve woonconcepten voor bepaalde doelgroepen, vraagt meer tijd en afstemming en daarmee ook meer ambtelijke capaciteit. Om deze reden is in de Perspectiefnota een verhoging van het jaarlijks budget voor de uitvoering opgenomen, van €100.000 naar € 125.000.

Woningbouw

Wat willen we bereiken?

Woningbouw

We zijn een aantrekkelijke gemeente om te wonen, te werken en te ondernemen. We bouwen verder aan de woningvoorraad voor alle doel- en aandachtsgroepen via het programma Versnelling woningbouw. Daarmee zorgen we voor een meer divers en kwalitatief goed woningaanbod. Nieuwbouwwoningen staan in een gezonde leefomgeving die kwaliteit heeft in de lijn met de ontwikkeling van de Groene en Gezonde maatlat. Met veel groen, toegankelijke voorzieningen en een goede infrastructuur. De bouw van meer woningen brengt directe en indirecte werkgelegenheid met zich mee. Hiermee versterken we onze sociaaleconomische positie.

In de komende jaren gaan we zorgen voor de bouw van 400 extra nieuwe woningen per jaar, waardoor onze woningvoorraad in min of meer dezelfde mate meegroeit. We bouwen voor alle doelgroepen en in het bijzonder voor starters/jongeren, zorgbehoevenden, senioren en jonge gezinnen. Ook zorgen we voor huisvesting voor nieuwe doelgroepen als arbeidsmigranten, statushouders, asielzoekers en ontheemden. In lijn met de woondeal-afspraken gaan we voor een verdeling 30% sociale huur, 40% betaalbaar huur/koop en 30% vrije sector. Doelgroepen en aantallen worden mede ingegeven door landelijke wet- en regelgeving en samenwerkingsafspraken tussen overheden.

Met een harde planvoorraad (= onherroepelijke woonbestemming) van ruim 2.000 woningen per 1 juli 2024 in de verschillende kernen kunnen de woningen ook daadwerkelijk worden gerealiseerd. Daarnaast is de ontwikkeling van nieuwe woongebieden in Dedemsvaart, Balkbrug, Schuinesloot en Gramsbergen hiervoor belangrijk. Op deze wijze kan in elk dorp invulling worden gegeven aan de autonome groei en woningtypologieën die aansluiten bij de huishoudensontwikkeling passend bij elk dorp. De vraag vanuit de markt, mede in relatie tot de bevolkingsopbouw, kan in de dorpen onderling verschillen. Van belang is dat we gemeente breed aansluiten bij de afspraken die zijn overeengekomen in de woondeal en vastgelegd zijn in de prestatieafspraken met de woningcorporatie Vechtdal Wonen . Om tempo te houden in de woningbouwproductie investeren we in de onrendabele top van de WVG-gebieden en andere (her)ontwikkelingslocaties.

We merken dat het bouwen van woningen steeds meer vraagt van de omgeving. Gezamenlijk (als gemeente, woningcorporatie, zorgpartijen, welzijnsorganisatie en bewoners) staan we voor deze opgave om wijken, buurten en dorpen leefbaar te maken en te houden. Om voor elke woningzoekende een THUIS te bieden in een leefbare en toekomstgerichte woonomgeving. Waar we elkaar kunnen ontmoeten en waar indien nodig de ondersteuning en zorg van uit bewoners of organisaties kan worden geboden om lang zelfstandig te kunnen blijven wonen.

Om deze en andere randvoorwaarden in te vullen , om in de jaren 2024 t/m 2027 gemiddeld 400 woningen per jaar te realiseren, is voor de jaren 2024 en 2025 reeds € 1 miljoen (2*€

500.000) in de begroting opgenomen. Aanvullend willen we daar € 650.000 aan toevoegen voor de jaren 2026 en 2027. Op basis van een activiteitenplanning wordt het budget verdeeld over de jaren en opgenomen in de meerjarenbegroting.

In december 2022 ondertekenden de rijksoverheid, provincie en gemeenten in West Overijssel de Woondeal. De Woondeal wordt vertaald in regionale afspraken. Onze ambities op het gebied van woningbouw zijn geborgd in deze deal. Voor ons zorgt de Woondeal voor meer regionale samenwerking.

De WVG-gebieden in Balkbrug en Dedemsvaart zijn sleutelprojecten in de Woondeal. Deze projecten moeten ook voldoen aan het concept van het 'nieuwe wonen'. Daarbij voldoen wijken en woningen aan de behoeften en uitdagingen van de huidige en toekomstige tijd. De wijken zijn duurzaam, betaalbaar en toekomstbestendig.

Nieuwe wetgeving en de veranderde woningmarkt vragen om een vernieuwd en gewijzigd integraal woon(zorg)beleid. Daarin hebben we aandacht voor de volgende zaken:

- Maatwerk in het woningbouwprogramma per kern.
- Regionale samenhang.
- Meer monitoring.
- Meer inzet van specifieke instrumenten om doelgroepen te ondersteunen bij het invullen van de woonvraag, ook naar betaalbare woningen die betaalbaar blijven.
- Huisvesting van diverse aandachtsgroepen, zoals statushouders, arbeidsmigranten, uitstroom intramuraal wonen.
- Specifieke huisvesting voor de groep ouderen en starters.
- Inzetten op armoedebeleid vanwege stijgende woonlasten. De woonlasten betaalbaar houden door inwoners te wijzen op regelingen om te verduurzamen en inwoners financieel te ondersteunen.
- Het terugdringen van de wachtlijsten van actief woningzoekenden naar een sociale huurwoning.

De opgave en de rol van de gemeente wordt breder. Dit wordt mede veroorzaakt door nieuwe wetgeving zoals de Wet Goed verhuurderschap, de Wet Betaalbare huren, de Wet vaste huurcontracten en de op handen zijnde Wet versterking regie Volkshuisvesting. Waar nodig en passend bij de gemeente Hardenberg sluiten we met de beleidsvorming en uitvoering hierop aan.

Dat heeft ook zijn weerslag op de prestatieafspraken tussen de woningcorporatie, huurdersorganisaties en de gemeente. Inzet is voldoende aanbod van sociale huurwoningen voor de reguliere woningzoekende, maar ook voor aandachtsgroepen al dan niet in combinatie met een zorgvraag. Het vraagt ook integrale beleidsvorming rond wonen en daaraan gekoppelde andere beleidsterreinen, zowel binnen als buiten onze gemeentelijke organisatie.

Wat gaan we daarvoor doen?

Woningbouw

- We stellen het integraal woon(zorg)beleid vast in de lijn met de toekomstige Wet versterking regie volkshuisvesting (implementatie verwacht per 1 januari 2026) en overige wetgeving die relatie heeft met dit beleidsterrein. Het beleid richt zich op samenhang met andere beleidsterreinen zoals duurzaamheid, leefbaarheid/veiligheid, natuurinclusief, inclusieve woonwijken en dorpen passend bij de behoefte. We maken ook een uitvoeringsprogramma
- Na vaststelling door de raad implementeren wij de Groene en Gezonde maatlat en passen deze toe op gebiedsontwikkelingen dan wel aanpassing van het bestaand stedelijk gebied.
- We werken de herijkte Woondeal West Overijssel uit.
- We voeren het Versnellingsprogramma Woningbouw uit en zorgen voor de bouw van 400 woningen in 2025 en vullen de randvoorwaarden in om dit ook in 2026 en 2027 te doen;
- We vernieuwen de prestatieafspraken met woningcorporatie Vechtdal Wonen en de huurdersorganisaties. Zo stemmen we het beleid van de gemeente en dat van Vechtdal Wonen voor de thema's beschikbaarheid, betaalbaarheid en leefbaarheid op elkaar af. Op basis van de prestatieafspraken over 2025 komen er ca. 230 sociale huurwoningen bij. Dit aantal kan iets oplopen, afhankelijk van of het lukt de geplande woningen in 2024 op te leveren.

Hierin zitten:

- de modulaire woningen in Marslanden,
- Ydenhoogte, Marslanden
- Bruchterveld,
- Goordijk, Gramsbergen
- Clara Feyoena, Heemse
- De Magnolia, Dedemsvaart
- De Spinde, Hardenberg en
- appartementen nabij het hertenkamp in Slagharen.
- Het serviceteam afstemming woningbouw wordt operationeel, dat een vergelijkbare invulling heeft als het bedrijfsserviceteam. Op deze wijze kunnen we integraler de woningbouwinitiatieven beoordelen. Deze aanpak zorgt voor een snellere en meer zorgvuldige afweging van de initiatieven.
- We zetten in op meer woningen voor senioren. Ook onderzoeken we hoe we senioren kunnen ondersteunen bij het doorstromen naar een meer geschikte woning.
- In de kleinere kernen zetten we in op de bouw van woningen voor starters en ouderen vanuit Collectief Particulier Opdrachtgeverschap. Dit gaan we onder ander doen in Lutten, Mariënberg en Bruchterveld. En ook in Bergentheim zetten we in op de bouw van woningen voor starters.

- Het in de 2e helft van 2024 gestarte traject rondom participatie, de procedure en besluitvorming rond de gebiedsprogramma's voor de WVG-locatie in Dedemsvaart en Balkbrug worden nader uitgewerkt richting omgevingsplannen.
- We starten of gaan verder met de ruimtelijke procedures en uitgebreide vergunningenprocedures voor verschillende plannen. Zoals voor de woongebieden:
 - De Kuilen III in Bruchterveld
 - 't Refter fase 2 in Sibculo
 - Locatie Moerheim Kwekerij;
 - Garstlanden fase 3;
 - Slagharen-Noord
 - Clara Feyoena (Hardenberg)
 - Bransveen fase 3 (Dedemsvaart)
- We gaan starten met de bouw dan wel maken het (door)bouwen van woningen maximaal mogelijk in gebieden waar het bestemmingsplan al klaar en onherroepelijk is, zoals in:
 - Marslanden II, fase 2, deelgebied Ydenhoogte
 - Marslanden II, fase 2, deelgebied Havezate Es
 - Vechtzone
 - De Spinde
 - Zwarte Markt (Slagharen)
 - Lutten De Wieken, fase 2
 - Mulo locatie (Hardenberg)
 - Locatie Magnolia (Dedemsvaart)
 - De Meerstal fase 2 (Kloosterhaar)
 - Mollinksvaart Bergentheim
- We bereiden het bouwrijp maken Marslanden II, fase 2, deelgebied Leehoogte voor
- We ontwikkelen alternatieve woonvormen. Hierbij doen we onderzoek naar geschikte locaties en voor welke doelgroepen deze alternatieve woonvormen geschikt zijn.
- We geven extra publiciteit aan de Startersregeling en de Verzilverlening. Dit doen met inzet van onze (social)mediakanalen. En we zorgen ervoor dat de inzet van deze instrumenten voldoende aansluiten bij de snelle ontwikkelingen op de woningmarkt.
- We onderzoeken op kansrijkheid landelijke financiële ondersteuning en regelingen, zoals het nationaal fonds betaalbare koopwoningen om koopwoningen voor starters mogelijk te maken, om woningbouw te versnellen.
- We volgen nauwlettend de ontwikkeling van nieuwe wet- en regelgeving en indien nodig zorgen we voor een tijdige implementatie in de organisatie.

Mobiliteit

Wat willen we bereiken?

We zijn een leefbare, veilige en goed bereikbare gemeente. Voor inwoners, bezoekers en bedrijven. We vinden het belangrijk dat we ons op een duurzame, toekomstbestendige en

veilige manier verplaatsen. Met de privé of deelauto, het openbaar vervoer, op de fiets of te voet. Duurzame en veilige mobiliteit draagt bij aan de kwaliteit van leven. En is belangrijk voor de leefbaarheid in onze kernen.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Ook in 2025 gaan we verder met de uitvoering van het Gemeentelijke verkeers- en vervoerplan (GVVP), het Fietsplan en overige infraprojecten. We gaan o.a. aan de slag met de Bruchterweg en het vrijliggend fietspad langs de Slotweg in Bergentheim. In afstemming met het meerjaren onderhoudsprogramma Wegen werken we voort aan de Hardenbergerweg in Marienberg, de Hoogeveenseweg in Schuinesloot en de J.C. Kellerlaan in Hardenberg.
- We hebben een start gemaakt met de tunnel Haardijk en de snelfietsroute. Het realiseren van een ongelijkvloerse oversteek voor fietsers en voetgangers en het verbeteren van de verkeersdoorstroom (van fietsers) op de Haardijk en bovenal de verkeersveiligheid.
- Aansluitend aan bovenstaande werkzaamheden zal er een reconstructie van de rotonde thv de Van Uterwyckallee plaatsvinden. Deze reconstructie is noodzakelijk in verband met de uitbreiding van Marslanden en de ontwikkeling van bedrijventerrein Heemserpoort.
- Om de bereikbaarheid naar het centrum te verbeteren gaan we de Europaweg reconstrueren. In 2024 zijn we hiermee gestart. Binnen de totaal beschikbare en nog beschikbaar te stellen middelen (€ 1,5 miljoen) voeren we in 2025 en 2026 de deelprojecten gefaseerd uit en schuiven we in de tijd om het totale projectresultaat te optimaliseren.
- We zetten in op educatie en gedragsverandering. Dit doen we in samenwerking met Veilig Verkeer Nederland. Met o.a. lespakketten en voorstellingen voor scholen, scootmobiel cursussen voor ouderen en een rijsimulator bij voorlichtingsdagen. Voorts willen we bij infrastructurele projecten zoeken naar de koppeling met een gedragsaanpak. In 2025 is dat onder andere het geval bij fietsen in het voetgangersgebied. Ook willen we jaarlijks enkele schoolomgevingen veiliger inrichten, waarbij we uitgaan van een aanpak waarbij ook door de scholen zelf hier actief aandacht aan wordt besteed.
- We willen (mede afhankelijk van de provincie) onderzoek doen naar de doorstroming op de N343 (rondom en binnen Hardenberg) en enkele kruispunten binnen Dedemsvaart. Ook maken we een doorkijk voor de uitvoering van projecten in 2026 e.v..
- We gaan verder met het plan om de (recreatieve) fietsverbindingen binnen Hardenberg en tussen de kernen te verbeteren. De gemeente Hardenberg hecht belang aan het veilig en comfortabel kunnen fietsen. Wij investeren daarom in goed onderhoud, het aanpakken van knelpunten en uitbreiding van voorzieningen voor het

(recreatief) fietsen. In 2025 willen we starten met de uitvoering van het fietspad Groot Oever.

- De Prinses Amalia-brug dient een veilige en comfortabele verbinding te zijn voor fietsers en voetgangers naar en van het centrum. Hiervoor is groot onderhoud noodzakelijk. De staalconstructie van de brug wordt opnieuw geconserveerd en voorzien van een nieuw brugdek van composiet. Voor de komende decennia is de brug dan weer optimaal te gebruiken.
- In het kader van 'vervoer voor iedereen' werken we samen met de provincie Overijssel aan een sterk samenhangend (openbaar) vervoersnetwerk. In december 2025 willen we de lijnvoering in het noordelijke deel van de gemeente structureel verbeteren. Daarvoor dient onder andere een hub gerealiseerd te worden in Slagharen en in Dedemsvaart e.o. dienen enkele nieuwe bushaltes (met hub-functionaliteiten) alsmede bestaande haltes aangepast te worden.
De Provincie kan 75% van de kosten hiervan voor haar rekening nemen. Het college stelt dan ook voor om het resterende bedrag via een begrotingswijziging beschikbaar te stellen.
- We blijven ons inzetten voor de Nedersaksenlijn. We stellen ambtelijke capaciteit beschikbaar om bij te dragen aan het MIRT-onderzoek welke door het Rijk wordt uitgevoerd. Ook in het lobbytraject is ambtelijke en bestuurlijke inzet noodzakelijk. Het budget voor 2025 e.v. zit binnen de middelen die voor de gebiedsontwikkeling stationsgebied worden gereserveerd.
- We plaatsen proactief laadpalen voor elektrische auto's. Dat doen we op basis van de eerder vastgestelde uitgangspunten over het kunnen opladen van elektrische auto's. Ook geven we verder vorm aan het beleid rondom snelladen en het laden voor de logistieke sector, rekening houdend met de problematiek van net-congestie.
- Afhankelijk van de uitkomsten van de evaluatie van het parkeerbeleid in 2024, gaan we in 2025 e.v. de gewenste optimalisaties voorbereiden en uitvoeren.
- De provincie gaat in 2025 groot onderhoud plegen aan de N377. Wij gaan in overleg met de provincie om te bezien welke verbetermaatregelen we in Slagharen, Balkbrug en De Krim kunnen treffen om de barrièrewerking van de N377 te verminderen en de verkeersveiligheid en leefbaarheid in de betreffende kernen te vergroten.
- Samen met onze regio-partners en het Rijk werken we aan de plannen voor het verbeteren van de verkeersveiligheid op de N36. Omdat met het beschikbare budget slechts de helft van de N36 kan worden voorzien van rijbaanscheiding en het Rijk geen rekening lijkt te houden met aansluitingen en oversteken, zetten we ook in op een uitbreiding van het budget.

Totaal van het programma

Bedragen x €1.000	R 2023	B 2024	B 2025	B 2026	B 2027	B 2028
Baten	14.020	16.294	16.725	12.729	10.215	10.213
Lasten	-26.651	-37.454	-38.357	-34.437	-31.143	-31.993
Saldo van baten en lasten	-12.631	-21.160	-21.632	-21.708	-20.928	-21.780

Verplichte indicatoren

Omschrijving indicator	Eenheid	Realisatie	
Gemiddelde WOZ waarde	Duizend euro	2022	272
		2023	305
		2024	329
		2025	<i>nog niet bekend</i>
Eventuele toelichting:	De WOZ waarde van alle woningen.		
Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	2022	15,7
		2023	9,2
		2024	<i>nog niet bekend</i>
		2025	<i>nog niet bekend</i>
Eventuele toelichting:	Nieuw gebouwde woningen.		
Demografische druk	%	2022	75,6
		2023	75,6
		2024	75,9
		2025	<i>nog niet bekend</i>
Eventuele toelichting:	Het aantal personen van 0 tot 20 jaar én 65 jaar of ouder per honderd personen van 20 tot 65 jaar.		
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	In Euro's	2022	804
		2023	805
		2024	822
		2025	<i>nog niet bekend</i>
Eventuele toelichting:	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuisouden betaalt aan woonlasten.		
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	In Euro's	2022	849
		2023	848
		2024	864
		2025	<i>nog niet bekend</i>
Eventuele toelichting:	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuisouden betaalt aan woonlasten.		

2 Economisch en recreatief Hardenberg

Beschrijving van het programma

We willen een vitale economie en brede welvaart. Nu en in de toekomst. Daarvoor is een concurrerende economie noodzakelijk. Met een goed vestigingsklimaat. We hebben de ruimte. En maken ruimte vrij voor bedrijven. Juist bedrijven met een grote ruimtevraag kunnen in onze gemeente terecht. In onze omgevingsvisie Landstad Hardenberg maken de bedrijfssectoren agro-food, innovatieve maakindustrie, toerisme & recreatie (boven)regionaal het verschil.

Economie

Wat willen we bereiken?

Economische agenda

Onze economische koers is gericht op het versterken van de economische structuur. Op basis van deze koers hebben we een uitvoeringsagenda voor de periode 2023-2026 gemaakt. Daarin hebben we aandacht voor de onderwerpen circulaire economie, digitalisering en human capital. Ondertussen houden wij de basis op orde.

Er zijn raakvlakken met veel andere beleidsterreinen. Dat is logisch. Want economie is voor veel onderwerpen een drijvende kracht. Zo is er een sterke relatie met circulariteit, landbouw & platteland, centrumontwikkeling, mobiliteit en werkgelegenheid vanuit het maatschappelijk domein. Deze onderwerpen komen in andere hoofdstukken terug. Daar beschrijven we ook projecten die uit onze economische agenda volgen. In dit hoofdstuk richten we ons op zaken die niet op een andere plek in deze begroting staan.

2025 is het laatste jaar waarin de economische koers gefinancierd wordt vanuit incidentele middelen die beschikbaar zijn gesteld in 2021. In de perspectiefnota 2025 is aangegeven dat wij graag willen doorgaan met de economische koers en is hiervoor een programmabudget van 400.000 euro incidenteel opgenomen voor een periode van vier jaar. In de perspectiefnota van 2026 zal nader uitgewerkt zijn hoe deze in de economische koers besteed worden.

In 2025 richt onze economische agenda zich op vijf grote thema's: vrijetijdseconomie, bedrijventerreinenstrategie, ondernemersdienstverlening, human capital en regionale samenwerking.

Vrijetijdseconomie

In onze economische koers is vrijetijdseconomie 1 van onze topsectoren. De vrijetijdseconomie is hét visitekaartje van de gemeente Hardenberg. Het zorgt voor een economische impuls. En het vergroot de brede welvaart. Het draagt ook bij aan het woon- en vestigingsklimaat, ons imago, leefbaarheid en voorzieningen. We willen de vrijetijdseconomie versterken. Maatschappelijke veranderingen, digitalisering en circulariteit hebben veel invloed op de vrijetijdseconomie. Dat vraagt om samenwerking. Om onze

ambities als recreatiegemeente waar te maken, zetten we in op waardeketens in de vrijetijdseconomie. Ketens die uitblinken in het eigen segment en die het hele jaar rond een duurzame en recreatieve beleving bieden. Belangrijke randvoorwaarden zijn innovatie, kwaliteitsverbetering, (gekwalificeerd) personeel, een excellente klantreis en branding. Op basis van de uitkomst van het traject herijking beleid vrijetijdseconomie (strategiebrief) zullen voor 2025 en verder nadere accenten worden bepaald.

Bedrijventerreinenstrategie

We ontwikkelen en beheren bedrijventerreinen volgens onze bedrijventerreinenstrategie. Deze strategie bestaat uit meerdere onderdelen en doelen.

- We werken door aan het ontwikkelen van harde planvoorraad van uitgeefbare kavels om vraag en aanbod (kwantitatief en kwalitatief) van werklocaties op bedrijventerreinen in evenwicht te houden. Zo geven we onze bedrijven ruimte om te groeien.
- We voeren een selectief uitgiftebeleid uit dat zich richt op het doorgroeien van ons MKB (Midden- en kleinbedrijf). Dat doen we met name in de stuwende sectoren van de economie (ons 'Economisch DNA') en we richten ons daarbij waar mogelijk op reeds in Hardenberg gevestigde ondernemingen. Zo versterken we het economisch ecosysteem.
- We stimuleren en ondersteunen ondernemers bij het zoeken naar oplossingen voor de energieschaarste en netcongestie op bedrijventerreinen. Zo kunnen de bedrijven verder met ondernemen en verduurzamen.

Ontwikkeling bedrijventerreinen

De economie in Hardenberg groeit. Daarom zorgen we de komende jaren voor nieuwe werklocaties op bedrijventerreinen voor ons bedrijfsleven. Dit maken we mogelijk door nieuwe locaties te selecteren en waar nodig aan te kopen. We doorlopen ruimtelijke procedures. En we maken nieuwe locaties bouw- en woonrijp. Zo voegen we ruim 55 hectare aan nieuwe terreinen met een goede omgevingskwaliteit toe aan de harde planvoorraad. We willen de kavels op die terreinen in de periode 2024-2029 uitgeven. Zo brengen we vraag en aanbod in evenwicht. Het ontwikkelen van nieuwe bedrijventerreinen biedt bedrijven de mogelijkheid uit te breiden. Of zich nieuw te vestigen. Dat zorgt voor werkgelegenheid voor onze inwoners. Er moet daarbij worden opgemerkt dat we te maken hebben met vertraging in de kaveluitgifte die het gevolg zijn van energieschaarste en congestie op het elektriciteitsnet. We ondersteunen bedrijven en terreinorganisaties bij het vinden van oplossingen voor deze problematiek en onderhouden intensief contact met bedrijfsleven en de energiebedrijven. Ook de vitaliteit van bestaande bedrijventerreinen vraagt aandacht. We willen de ruimtelijke kwaliteit en het efficiënt ruimtegebruik van de bestaande bedrijventerreinen behouden en waar mogelijk verder verbeteren. Dat verbetert ook de kwaliteit van de omgeving. En we verminderen waar mogelijk de milieudruk en de eventuele overlast van de bedrijventerreinen op de omgeving.

Ondernemersdienstverlening

Een goede en heldere ondernemersdienstverlening is belangrijk voor het ondernemersklimaat. En voor de aantrekkelijkheid van onze gemeente voor ondernemers om zich hier te vestigen. We willen bedrijven helpen hun groeiambities waar te maken. Ook willen we dat het aantal mensen dat in onze gemeente woont en werkt in balans is.

Human Capital

We pakken de actuele uitdagingen op de arbeidsmarkt aan zodat alles in de gemeente door kan gaan. Dat doen we samen met werknemers, werkgevers en het onderwijs. Zo staan we sterk en zijn we voorbereid op de toekomst. Een toekomst waarin alle inwoners passend werk hebben zich kunnen ontwikkelen. En waarin werkgevers de juiste medewerkers hebben.

Regionale samenwerking

We werken samen in de Regio Zwolle en in de Regio Zuid- en Oost- Drenthe. We werken samen aan opgaven en kansen die de draagkracht van individuele gemeenten overstijgen. We doen dat samen met andere overheden zoals het rijk, provincies, regio's en gemeenten, maar ook met kennisinstututen, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven. We willen in beide regio's bereiken dat de kwaliteit van leven, wonen en werken van inwoners en ondernemers (ofwel de 'Brede Welvaart') waar mogelijk verder wordt versterkt. Elke regio is uniek en heeft eigen opgaven en kansen:

In de Regio Zuid- en Oost-Drenthe willen we bereiken dat de generatie die nu opgroeit, over 30 jaar dezelfde kansen heeft als leeftijdsgenoten in de rest van Nederland. Dat zien we terug in een stijgend gemiddeld inkomen en minder kinderen die in armoede opgroeien. Maar ook in meer werkgelegenheid die past bij de beroepsbevolking en meer en hoger gekwalificeerd personeel.

In de Regio Zwolle willen we de ambitie van 'klimaat-adaptieve groeiregio waarmaken. Er ligt een gezamenlijke groeiambitie als groeiende regio. Maar liefst 50.000 woningen en 20.000 arbeidsplaatsen erbij uiterlijk in 2040. Die ambitie brengt opgaven en kansen met zich mee. De Regio Zwolle ligt in een deltagebied tussen het IJsselmeer en de Duitse grens. We moeten zuinig omgaan met de beschikbare ruimte en inspelen op de voorziene klimaatverandering. We willen bereiken dat inwoners en ondernemers in Regio Zwolle wonen, werken en leven in vitale kernen en gezonde buurten. Dat voorzieningen bereikbaar zijn en blijven. En dat ondernemers innoveren en de noodzakelijke transitie waar maken, als het gaat om energie, digitalisering en circulariteit.

Wat gaan we daarvoor doen?

We voeren onze economische agenda uit.

Vrijtijdseconomie

- We stellen de herijking van het beleid vrijetijdseconomie Hardenberg vast aan de hand van een strategiebrieven. Samen met de sector wordt de uitvoeringsagenda vormgegeven. Waar zit gezamenlijke energie en urgentie.
- We voeren het Actieplan Seizoenversterking 2023-2025 uit. In dat actieplan staan voor 2025 onder andere de volgende activiteiten:
 - Creatieve seizoenscampagne rond het thema vitaliteit
 - Aanjagen aanbodontwikkeling
 - Organisatie van kennis-/netwerkbijeenkomsten
- Samen met betrokkenen stellen we op basis van de gekozen combinatie van scenario 1 'recreatie met focus op natuureducatie en ruimte voor planten en dieren' & 2 'recreatie met focus op maatschappelijke activiteiten overdag' een concreet ontwikkelplan op voor de Kotermeerstal en geven we uitvoering hieraan. In de tussentijd pakken we quick wins actief op.
- We faciliteren de vakschool 100% Gastvrij als een van de hubs vanuit onze economische agenda.
- Binnen de regio Vechtdal herijken we de meerjarige programma-aanpak van de 'Vechtdal Visie'. We verfijnen de vier programmaliijnen: Beleefbaar Landschap, Verbindende Vecht, Ondernemerschap & Gastheerschap, Zorgzaam & Gezond.
- We zetten in op recreatieve ontsluiting bij gebiedsontwikkelingen (bijvoorbeeld Engbertsdijkvenen), verbeteren van de recreatieve mogelijkheden op en langs de Vecht/Reest en optimalisatie van het recreatieve netwerk & voorzieningen.

Bedrijventerreinenstrategie

- We sturen en monitoren vraag en aanbod van bedrijfskavels en de voortgang van de capaciteitsontwikkeling. Wij maken daarbij gebruik van de in 2024 ontwikkelde monitor.
- Met het ontwikkelde uitgiftebeleid sturen we op de ontwikkeling van een vitale en weerbare economie. De beschikbaarheid van passende bedrijfskavels vormt daarbij een belangrijk instrument. Met de opgedane ervaringen maken we bedrijfslocaties beschikbaar voor bedrijven die de economische structuur en de brede welvaart van Hardenberg versterken en die passen bij ons 'Economisch DNA'.
- Bedrijven in de maakindustrie, bouwnijverheid en transport vragen veel ruimte. Samen met het Rijk, provincie en regio gaan we na of en hoe we de vestiging van de grote ruimtevragers in Hardenberg (blijvend) kunnen faciliteren. Daarbij hebben we aandacht voor ruimtelijke kwaliteit, mobiliteit en leefbaarheid.
- We ontwikkelen en implementeren het uitgiftebeleid. We werken aan een verbeterd verkoopproces met passend juridisch instrumentarium.
- We ondersteunen relevante onderdelen van het programma energie. Dat doen we met een onderzoek naar de energiebehoefte op bedrijventerreinen en het maken van een energieprofiel. Ook ontwikkelen we energiehub. Verder onderzoeken we de

mogelijkheden voor lokale opwek en opslag op bedrijventerreinen. Dit willen we ook mogelijk maken.

- We gaan intensiever communiceren en afstemmen met het bedrijfsleven en nutsbedrijven over de beschikbaarheid van energie en water. En over onze inzet voor toekomstbestendige bedrijventerreinen.

Ontwikkeling bedrijventerreinen

- In 2025 ronden we de planvoorbereiding af voor 33- 43 hectare nieuw bedrijventerrein. Het betreft bestemmingsplannen voor de volgende gebieden:
 - Heemserpoort fase 1: 7,1 hectare (regulier), woon-werk kavels
 - Start Heemserpoort fase 2: 9,3 hectare (regulier)
 - De Boschkamp: 5,1 hectare (regulier), woon-werk kavels tot circa 2.500 m² (onder voorbehoud)
 - Rollepaal Oost uitbreiding: 21 hectare, zware milieucategorie, kavels tot 3 hectare en hoger
- Met de aan bedrijventerreinen gelabelde middelen uit de Kansen en investeringsagenda werken we aan het oplossen van (de consequenties van) de energiecongestie en de kwalitatieve ontwikkeling gericht op water, klimaat en biodiversiteit onder andere door toepassing van de Groene en gezonde maatlat. Ook geven we bijzondere aandacht aan de lokale verkeersontsluiting van nieuw te ontwikkelen terreinen.
- We selecteren een of meerdere locaties voor nieuwe bedrijventerreinen (in totaal 20-40 hectare) die we in de periode vanaf 2030 kunnen uitgeven.
- Op concrete vragen van bedrijfsleven onderzoeken we de haalbaarheid van beperkte uitbreiding van bedrijventerreinen in de kleinere kernen.
- In samenwerking met de bedrijven en het parkmanagement en waar mogelijk gebruik makend van de middelen uit de regionale deal Zwolle maken we plannen voor het versterken van de toekomstbestendigheid van 2 tot 3 bedrijventerreinen en starten met de uitvoering daarvan .
- We richten een vitaliteitsfonds in voor cofinanciering van maatregelen voor een verbeterde ruimtelijke kwaliteit en een efficiënt ruimtegebruik.

Ondernemersdienstverlening

- Eind 2024 is de nieuwe agenda voor ondernemersdienstverlening gepresenteerd en vastgesteld. In 2025 geven we uitvoering aan deze agenda. Eind 2025 zullen we de eerste evaluatie van ons onderzoek naar dienstverlening uitvoeren en onderzoeken of de ondernomen acties een positief effect hebben gehad op onze dienstverlening, en deze waar nodig blijven bijsturen.

- Het platform Ondernemen in Hardenberg draagt bij aan de ondernemersdienstverlening van de gemeente Hardenberg. Na een succesvolle doorstart en een goed jaar in 2024 gaan we in 2025 bezig met de doorontwikkeling en verdere groei van dit platform. Daarbij is de ambitie om samen met het platform onze waardevolle samenwerkingen met Novel-t, ZWINC en Kennispoort verder uit te breiden ten behoeve van onze mkb-ondernemers. Hierdoor kunnen wij op vragen van ondernemers en starters een passende optie voor hulp en ontwikkeling aanbieden.

Human Capital

- We gaan verder met het project 'Hardenberg verbindt mens en werk'. Op basis van input van werknemers, werkgevers en onderwijs hebben we een actieplan opgesteld dat ervoor zorgt dat alles in de gemeente door kan gaan. We leveren het actieplan op en gaan de slag met de met de uitvoering.
- We doen mee met het maken van een nieuwe Human Capital agenda voor de regio. Daarbij nemen we onze eigen opgedane kennis uit het actieplan 'Hardenberg verbindt mens en werk' mee.

Faciliteren van de ontwikkeling naar een volledig circulaire economie in 2050

- Het Krachtteam Hardenberg Circulair komt regelmatig bij elkaar om het thema Circulariteit goed op de kaart te zetten bij ondernemers. De circulaire Agenda is in 2024 vastgesteld en we gaan door met de uitvoering daarvan. Daarnaast heeft in 2024 het vervolg van het Reststromenonderzoek plaatsgevonden in opdracht van de gemeente Hardenberg. Er is onderzoek verricht op het bedrijventerrein BBNH naar de reststroom hout en naar de kansen van het opzetten van een circulaire Houthub in de regio Hardenberg. We gaan hier de komende periode gesprekken over voeren met ondernemers om te kijken of het opzetten van de Houthub haalbaar is. Studenten van Windesheim voeren, in opdracht van een ondernemer uit Dedemsvaart, een onderzoek uit naar de 'reststroom Bouwval'. Wij verwachten dat de resultaten begin 2025 beschikbaar komen. Aansluitend gaan wij hiermee aan de slag. Er is dan onderzocht hoe deze reststroom het beste verwerkt kan worden. En hoe wij deze reststroom meer circulair kunnen gaan inzetten.
- Ook gaan we kijken of er op dit onderwerp een verbinding te maken is met de Regio Deal Regio Zwolle of Regio Deal Zuid- en Oost- Drenthe.
- Daarnaast zijn we intern bezig om te bekijken hoe we op een zo efficiënt mogelijke wijze binnen onze eigen organisatie het onderwerp Circulariteit kunnen oppakken om zo de externe partners (waaronder bewoners en ondernemers) zo goed mogelijk te kunnen faciliteren op het terrein van de Circulaire Economie.

Regionale samenwerking:

In de Regio Zwolle voeren we de nieuwe Samenwerkingsagenda 2024-2028 uit. We werken aan de volgende regionale opgaven.

- Groeien naar een duurzame en wendbare economie
- Werken aan een toekomstbestendige en flexibele arbeidsmarkt
- Regionaal samenwerken aan ruimtelijke ontwikkeling, aan een klimaatbestendige groeiregio
- Versterken van de goede bereikbaarheid van en in Regio Zwolle

Voor elke opgave wordt een regionaal actieplan opgesteld per jaar. We voeren de actieplannen voor 2023 uit. Deze worden najaar 2024 opgesteld. Verder heeft de Regio in lijn met de Samenwerkings-agenda 2024-2028 een aanvraag ingediend voor een Regio Deal. Deze is begin 2024 gehonoreerd en wordt in 2024 en 2025 verder uitgewerkt. Projecten lopen dan tot 2028.

Voor de Regio Deal Zuid- en Oost- Drenthe is de deal gestart in 2024 en deze loopt door tot en met 2027. Dat doen we samen met het rijk, twee provincies, vier Drentse gemeenten en maatschappelijke partners. We werken integraal aan doelen en ambities met programmaliijnen. Met de voor Hardenberg belangrijke thema's:

- Het versterken van de economische structuur en innovatie (inclusief regionale clusters) voor met name de high-tech maakindustrie in de regio.
- Het versterken van 'leven lang ontwikkelen' en het verbeteren van de leercultuur in de regio.
- Het versterken van 'zorg en welzijn' in de regio, met als doel meer kansen voor kinderen en minder intergenerationele armoede.
- We zetten de regio meer op de kaart, met cultuur (theater), recreatie en vrijetijdsbesteding Ook om de huidige beroepsbevolking en jongeren te behouden voor de arbeidsmarkt.

De regio ziet de komst van de Nedersaksenlijn als belangrijke versterker van de brede welvaart en zet zich daar gezamenlijk voor in. De eerste projecten zullen naar verwachting vanaf begin 2025 gaan lopen.

Sportbeleid en sportaccomodaties

Wat willen we bereiken?

Sport en bewegen is onmisbaar in een gezonde en vitale Hardenbergse samenleving. We maken ons sterk voor een gezonde en actieve leefstijl voor alle inwoners. Een belangrijk uitgangspunt hierbij is een toegankelijk en inclusief aanbod. Een gezonde fysieke leefomgeving nodigt uit tot bewegen en ontmoeten en is toegankelijk voor alle gebruikers. Sport- en beweegaanbieders vormen het kloppend hart van sportend en bewegend

Hardenberg. We willen dat inwoners in de gemeente Hardenberg met plezier kunnen blijven sporten en bewegen bij sterke, toekomstgerichte en vitale sport- en beweegaanbieders. Waarbij een sociaal veilige sportomgeving voorop staat.

We realiseren een toekomstbestendige en multifunctionele sportaccommodatie voor Dedemsvaart. We willen dat sportverenigingen hun accommodaties meer duurzaam (kunnen) maken.

We werken aan een planmatige aanpak voor investeringen in de sportaccommodaties. Centraal in deze aanpak staan de Integrale huisvestingsplannen (IHP's).

Wat gaan we daarvoor doen?

- Vanuit Gewoon Actief & Gezond werken we samen met onze partners aan sporten, bewegen en gezonde leefstijl. Sport- en beweegstimulering en het realiseren van een gezonde leefomgeving staan daarbij centraal. Vanuit de ambitie een leven lang sport- en beweegplezier voor iedereen hebben we in het bijzonder aandacht voor sport- en beweegdeelname van mensen die om welke reden dan ook minder makkelijk meekomen. En werken we aan vitaal ouder worden door de ketenaanpak Valpreventie vanuit het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) verder te ontwikkelen.
- In 2023 hebben we onderzoek gedaan naar de beste oplossing voor de toekomst van het sportpark de Boekweit in Dedemsvaart. Her is niet gelukt tot overeenstemming te komen met de grondeigenaren op basis van de gestelde kaders. Langs de lijn van het raadsbesluit van 26 maart 2024 vallen wij nu terug op de variant voor renovatie sportpark de Boekweit op de huidige locatie.
- We gaan werken met Integrale huisvestingsplannen voor de sportaccommodaties. In deze IHP's wordt de behoefte aan sportaccommodaties beschreven en onderbouwd. We brengen meerjarig in kaart welke investeringen er nodig zijn. De IHP's worden betrokken bij de integrale afweging van de gemeentebegroting. Zodoende komen we tot concrete investeringen in de sportaccommodaties. We faciliteren dit door in dorpen en kernen passende sportvoorzieningen voor buitensporten te behouden en te realiseren. Daarvoor is een investering van € 8,9 miljoen nodig. De investeringen zullen verspreid plaats hebben in de periode tot 2040. De IHP's stemmen we af met belanghebbenden, waaronder de gebruikers en, waar van toepassing, de eigenaren van niet-gemeentelijke sportaccommodaties.
- Investeringen in de binnensportaccommodaties zijn nodig. Uit de eerste resultaten van een onderzoek blijkt dat als we ambities maximaal willen realiseren in de periode tot 2040 een bedrag nodig is tussen de € 39,0 miljoen en € 52,0 miljoen. We houden vooralsnog rekening met een investering van € 10,0 miljoen. We onderzoeken welke investeringen nodig zijn na 2025 en komen met voorstellen binnen de P&C-cyclus voor de begroting 2026.
- De huisvestingsvisie en strategie voor gemeentelijke zwembaden is via een Integraal Huisvestingsplan (IHP) inzichtelijk gemaakt. Om de zwembaden toekomstbestendig te

laten zijn is een investering van ten minste € 2,5 miljoen nodig. De voorbereidingen voor de Hattemat en de Kiefer zullen in 2025 aanvangen.

- Met ontwikkelingen in en rond de recreatieplas Kotermeerstal willen wij een kwaliteitsimpuls realiseren en zorgen voor meer maatschappelijke activiteiten voor de inwoners van Dedemsvaart. Indicatief is hiervoor een bedrag van € 450.000 nodig. De plannen worden eind 2024 nader uitgewerkt. Naar verwachting zal in de jaarschijf 2025 circa 45% (€ 200.000) van het totale investeringsvolume (€ 450.000) worden benut. Het restant (€ 250.000) komt dan ten laste van de jaarschijf 2026. De exploitatie van de kiosk (De Kioter) op de Kotermeerstal is een aandachtspunt. Het is wenselijk om hier meer kwaliteit en continuïteit te bieden. Voor de exploitatie van de kiosk op de Kotermeerstal wordt samenwerking gezocht met een lokale stichting. Mogelijk zal er de eerste jaren een exploitatietekort ontstaan. Hierover zullen dan nadere afspraken moeten worden gemaakt.

Kunst en cultuur

Wat willen we bereiken?

We ontwikkelen kunst en cultuur in onze gemeente. Want we vinden kunst en cultuur belangrijk. Het bepaalt mede het karakter, de kwaliteit en de aantrekkelijkheid van de gemeente. Ook heeft kunst en cultuur een maatschappelijke betekenis. Het zorgt voor verbinding. En het stimuleert de persoonlijke ontwikkeling van onze inwoners. Het beoefenen van kunst geeft bovendien betekenis aan het leven. Kunst en cultuur heeft een positief effect onze economie en op recreatie & toerisme.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Samen met de gemeente Coevorden maken we plannen voor de herdenking van de Slag bij Ane in 2027.
- In 2025 wordt verdere invulling en uitvoering gegeven aan de Regeling culturele burgerinitiatieven die in 2024 is ontwikkeld. Hiervoor is door Uw Raad een motie aangenomen. De cultuurmakelaar is in 2024 gestart en is hierin de verbindende schakel. Voor de uitvoering van de Regeling en (verlenging van) de inzet van een cultuurmakelaar € 200.000 per jaar nodig. Wij stellen voor om in 2026 en 2027 € 200.000 op te nemen in de begroting. Inzet van de cultuurmakelaar na 2027 is afhankelijk van de evaluatie van de uitvoering van de cultuurvisie
- De regeling en de cultuurmakelaar moeten de mensen in onze gemeente en specifiek de jongeren helpen bij het realiseren van culturele activiteiten en het vinden van middelen hiervoor. Ook aanjagen, verbinden en in de markt zetten van culturele organisaties richting publiek is een onderdeel van de opdracht. De cultuurmakelaar functioneert als adviseur, verbinder voor verenigen, stichtingen als ook voor de burger.
- Er wordt in 2025 verdere uitvoering gegeven aan de uitvoeringsagenda die is gekoppeld aan de ambities uit de visie Culturele Blik op Hardenberg 2024/2027

- In de visie op Kunst & Cultuur is het profiel van het theater voor de toekomst vastgesteld. We gaan onderzoeken welke varianten voor een robuust en toekomstbestendig theater er zijn en welk financiële plaatje daarbij hoort. Daarbij onderzoeken we ook wat het beste past bij de centrumontwikkeling. Voor een robuuste en toekomstbestendige theatervoorziening die voldoet aan wet- en regelgeving is een minimale investering van € 15 miljoen nodig. Daarnaast is er incidenteel € 180.000 nodig voor personele capaciteit. Daarmee willen we zorgen dat de Voorveghter een volwaardig theaterprogramma kan blijven presenteren en blijft aansluiten bij het landelijke aanbod.
- In 2025 gaan gemeenten en omroepen een vervolg geven aan het overleg om te komen tot een volwaardige streekomroep. Het streven van alle partijen is om de nieuwe regeling per 1 januari 2027 te laten ingaan.

Evenementen

Wat willen we bereiken?

Evenementen zijn onlosmakelijk verbonden met de kwaliteit en aantrekkelijkheid van onze gemeente. Een aansprekend evenementenprogramma maakt onze gemeente aantrekkelijk. En zet Hardenberg op de kaart als dynamische en aantrekkelijke regio die voor iedereen wat te bieden heeft. Een goed gevulde evenementenkalender helpt ook bij seizoenverlenging van de recreatieve sector. We leggen een fundament om de komende jaren verder te bouwen aan onze bruisende evenementensector.

Wat gaan we daarvoor doen?

- In 2025 willen we tot bestuurlijke besluitvorming komen over het nieuwe evenementenbeleid. Dat betekent feitelijk dat het nieuwe beleid in 2026 toegepast wordt. De jaren 2024 en 2025 zijn daarmee overgangsjaren. Dat betekent dat we inzetten op behoud van budget voor deze jaren. En dat we praktisch budgetten toewijzen en we geen nieuwe richting kiezen zolang de visie niet vaststaat.
- We maken in het nieuwe beleid het aanvragen van subsidies voor jaarlijks terugkerende evenementen gemakkelijker. Hierbij nemen we ook de doorontwikkeling en visie op de promotiestichtingen mee.
- We werkten in 2024 voor het eerst met begrotingssubsidies voor een paar evenementen en monitoren deze werkwijze. De ervaringen van dit jaar nemen we mee voor 2025. Deze worden onderdeel van het nieuwe beleid.
- We stimuleren en ondersteunen de organisatie van twee grote evenementen. Dat doen we onder meer met een financiële bijdrage. Maar we gaan ook aandacht geven aan professionalisering, rolverdeling organisatoren en gemeente en nieuwe ontwikkelingen in evenementen.

Voor de onderstaande evenementen wordt een begrotingssubsidie beschikbaar gesteld.

Begrotingssubsidie 2024 t/m 2026

Organisator (Bedragen in euro x €1.000)	Termijn	Bedrag
SCSH/SHP	3 jaar	50
Ballonfestival en Drakenbootrace	3 jaar	25
Dirty Monkey Run	3 jaar	22
Totaal		97

Openbaar groen (en open lucht)

Wat willen we bereiken?

De openbare ruimte is een groot onderdeel van de leefomgeving van onze inwoners. Inwoners verwachten van ons dat we zorgen dat de openbare ruimte op orde is: netjes en veilig. We zijn een aantrekkelijke gemeente om te wonen, te werken en te ondernemen. Daarbij hoort een gezonde en prettige leefomgeving die kwaliteit heeft. Met veel groen. We zijn rentmeester van de openbare ruimte. We zorgen dat de openbare ruimte past bij de tijd waarin we leven. We omarmen acties en initiatieven van inwoners om de openbare ruimte nog prettiger te maken.

Wat gaan we daarvoor doen?

- We vervangen versleten groen door nieuwe aanplant. De plekken daarvoor kiezen we op basis van kwaliteitsnormen en meldingen. Het nog op te stellen groenbeheersplan zal het maken van keuzes ondersteunen.
- We geven verouderde speelvoorzieningen een nieuwe inrichting. Dat doen we volgens de uitgangspunten van het Buitenruimteplan. Dat is het beleidskader voor bewegen, ontmoeten, spelen en sporten in de openbare ruimte. We gaan per wijk aan de slag. En we betrekken de kinderen, jongeren en andere bewoners.
- We helpen scholen bij het vergroenen van hun schoolplein. Daarvoor hebben we de subsidieregeling 'Gezonde Schoolpleinen'. Scholen kunnen nog tot en met 2026 hiervoor een subsidie aanvragen.
- Van de bestrijding van Japanse Duizendknoop en de Eikenprocessierups gaan we de balans opmaken. Dan bepalen we hoe we de aanpak van deze plaagsoorten gaan voortzetten. Voor de jaren 2026 en verder hebben we daarom nog geen middelen hiervoor opgenomen.

Totaal van het programma

Bedragen x €1.000	R 2023	B 2024	B 2025	B 2026	B 2027	B 2028
Baten	8.054	4.163	5.095	5.440	4.723	5.371
Lasten	-20.924	-20.274	-21.279	-19.567	-17.811	-16.224
Saldo programma	-12.869	-16.112	-16.184	-14.127	-13.088	-10.854

Verplichte indicatoren

Omschrijving indicator	Eenheid	Realisatie	
Functiemenging	%	2022	52,8
		2023	52,7
		2024	<i>nog niet bekend</i>
		2025	<i>nog niet bekend</i>
Eventuele toelichting:			
Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	2022	154,8
		2023	170,0
		2024	<i>nog niet bekend</i>
		2025	<i>nog niet bekend</i>
Eventuele toelichting:			
Niet sporters	%	2022	48,7
		2023	<i>nog niet bekend</i>
		2024	<i>nog niet bekend</i>
		2025	<i>nog niet bekend</i>
Eventuele toelichting:		Inwoners van 19 jaar en ouder die niet minstens één keer per week aan sport doen.	

Relatie met verbonden partijen

Naam	Omschrijving
EuRegio	De Euregio wil een bijdrage leveren aan de welvaart en het welzijn in het grensgebied en het bevorderen van wederzijdse begrip tussen de mensen.
Wadinko	Wadinko is een participatiemaatschappij met als maatschappelijke opdracht het stimuleren van gezonde regionale bedrijvigheid en werkgelegenheid in Overijssel, Noordelijk Flevoland en Zuidwest-Drenthe.
Beheersmaatschappij LOC+	De CV beheersmaatschappij LOC+ draagt zorg voor de inrichting en instandhouding van een gebouw, waarin instellingen zijn gehuisvest op het gebied van cultuur, onderwijs en werk. De opzet van het gebouw is gericht op samenwerken.

3 Duurzaam Hardenberg

Beschrijving van het programma

We willen de wereld goed achterlaten voor onze kinderen. We gaan bewust om met energie. Daarnaast wekken we zoveel mogelijk duurzame energie op. We spelen in op de gevolgen van klimaatverandering. Onze inwoners laten Hardenberg leven en we hebben aandacht voor planten en dieren. De aanpak voor de komende jaren staat in het Meerjarenprogramma Duurzaam Hardenberg 2020-2024. In dat programma staan drie kernopgaven centraal.

- Werken aan circulariteit: behouden van waardevolle grondstoffen.
- De energietransitie: minder energie gebruiken en meer energie duurzaam opwekken
- Aan de slag met klimaatadaptatie.

Waar mogelijk koppelen we de kernopgaven aan onze opgaven op het gebied van wonen, werken, landbouw, natuur en landschap.

Circulariteit

Wat willen we bereiken?

In 2050 zijn we 100% circulair. Dat betekent dat we geen restafval meer hebben en alleen nog maar waardevolle grondstoffen en materialen (her)gebruiken. We maken onze inwoners en ondernemers bewuster van het belang van circulariteit. Door samen te werken met alle partijen kunnen we onze doelstelling voor 2050 halen.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Op 2 juli is het Gemeentelijke Grondstoffenbeleidsplan (GGP) vastgesteld door de gemeenteraad. Dit plan schetst het beleid voor de komende jaren om grondstoffen beter te scheiden en in 2030 nog maximaal 50KG restafval per inwoner in te zamelen. Het GGP is een integraal plan en bevat 13 concrete maatregelen. Het is tot stand gekomen middels (online/offline) inwonersparticipatie en een raadklankbordgroep. Dit biedt de basis voor het uitvoeringsplan dat momenteel in samenwerking met ROVA vormgegeven wordt (met een planhorizon van telkens 2 jaar). Ook in de uitvoering geldt dat deze zorgvuldig en met betrokkenheid van onze inwoners zal plaatsvinden.
- Het grondstoffenbeleid volgt de 10R ladder voor circulaire economie (een prioriteitenladder die de mate van circulariteit aangeeft en stelt hoe om te gaan met afval/grondstoffen van producten (Refuse, Reduce, Reuse, Repair, Recycle, Recover).
- We zijn betrokken bij het 'Living Lab Circulaire Economie' van de Regio Zwolle. Via het digitale platform DuSpot gebruiken we elkaars vrijkomende materialen uit civieltechnische werken. Hiermee doen we ervaring op met hergebruik van materialen. We nemen dit op in de bestekken (contracten) bij de civieltechnische aannemers die werken uitvoeren in opdracht van de gemeente.
- We gebruiken vaker circulaire producten in het openbaar gebied. Vanuit de 'Dutch Circular Polymer Valley' zijn we betrokken bij het toepassen van kunststofrecyclaat projecten. Bij wijze van proef gebruikten we in het project Vechtrijk Gramsbergen 100% gerecycled kunststof.

- We doen mee aan het regionale project 'Verwaarden Bermgras'. Zo dragen wij bij in het onderzoek naar het omzetten van bermmaaisel in groengas en potgrond. De resultaten zijn positief. We zoeken binnen het project naar marktpartijen die dit op grote schaal kunnen uitvoeren.
- We continueren het project 'Berm zoekt Boer'. Hierbij verwerken we bermmaaisel ter plaatse als bodemverbetering voor akkerland. Dit project loopt al een aantal jaren. Meerdere boeren maken hier gebruik van.

Energietransitie en energie-innovatie

Wat willen we bereiken?

We willen toegroeien naar een energieneutrale gemeente, waar we zuinig omgaan met energie. En energie gebruiken die duurzaam wordt opgewekt. Waar we geen gebruik meer maken van fossiele brandstoffen. En onze CO₂-uitstoot terugdringen naar nul. We volgen en willen een stevige bijdrage leveren aan de landelijke ambitie om in 2050 energieneutraal te zijn. Dit vraagt om een stevige verandering in de manier waarop we nu onze huizen verwarmen, onze bedrijfsprocessen inrichten en ons verplaatsen. Een opgave die iedereen raakt. Zo zijn de woningen in onze gemeente in 2050 aardgasvrij. Dat begint met energiebesparing en het energiezuinig maken van woningen. We helpen onze inwoners hierbij. In 2024 wekken we een aanzienlijke hoeveelheid duurzame stroom op met zonne- en windenergie. Zelf geven we het goede voorbeeld.

Wat gaan we daarvoor doen?

- In de strategiebrieven energietransitie en -innovatie staat de richting en de kaders voor ons vernieuwde energiebeleid. Dit is uitgewerkt in het nieuwe energieprogramma Hardenberg. Waarmee we in 2025 en volgende jaren aan de slag gaan.
- Om energie te besparen, sturen we op gedragsverandering, isolatiemaatregelen en het verhogen van de energie-efficiëntie van installaties in gebouwen. Ook bevorderen we gebruik van de fiets en het openbaar vervoer.
- We voeren onze 'Transitievisie warmte' uit. Dit doen we door per woningtype helder te maken welke stappen er nodig zijn om aardgasvrij te worden. In 2025 gaan we aan de slag met een nieuw warmteprogramma dat in de plaats komt van de transitievisie warmte. In dit programma gaan we de woningtypebenadering combineren met een wijkgerichte aanpak.
- Voor de meeste woningen is een 'energiebespaarroute' beschikbaar. Daarin staat concreet welke maatregelen er nodig zijn. De 'energiebespaarroute' komt ook digitaal beschikbaar.
- We helpen en ontzorgen woningeigenaren bij het treffen van maatregelen om energie te besparen en het aardgasverbruik te verminderen. En om de energievoorziening en warmtetransitie betaalbaar te houden. Inwoners die maatregelen willen nemen kunnen voor informatie, advies en subsidie terecht bij het Energieloket Hardenberg. Een digitaal

en fysiek loket, van waaruit we hulp bieden met onder meer onze energiecoaches, een subsidie-adviseur en het energieklusteam.

- Voor het energiezuinig maken van huurwoningen werken we samen met Vechtdal Wonen.
- We helpen sportverenigingen, culturele organisaties en andere maatschappelijke partijen bij het energiezuinig maken van hun gebouw of accommodatie met een lening en/of subsidie.
- We kijken samen met het bedrijfsleven naar collectieve oplossingen voor netcongestie. Bijvoorbeeld door het inrichten van een Smart Energy Hub of gesloten distributiesysteem. Smart Energy Hubs zijn innovatieve collectieve energieoplossingen op bedrijventerreinen die bedrijven helpen om gezamenlijk hun energieverbruik en met name stroom, te optimaliseren.
- We gaan aan de slag met de uitvoering van de laadstrategie. In die strategie staat hoe we de elektrificatie van het wagenpark van onze inwoners, bedrijven en bezoekers gaan faciliteren.
- We dragen bij aan de duurzame opwek van stroom uit zon en wind. Hardenberg heeft programmeringsafspraken gemaakt met de provincie over de realisatie van windenergie. De provincie zal naar verwachting in het najaar starten met het openstellen van de eerste uitvraag/tender.
- Voor de productie van duurzaam gas werken we samen met onze netwerkbedrijven aan de ontwikkeling van mono-mestvergisting op (clusters van) agrarische bedrijven.
- We onderzoeken de innovatieve mogelijkheden voor pilots met waterstofgas voor bedrijven en mobiliteit.
- We maken gemeentelijke gebouwen versneld energiezuinig. Voor gemeentelijke gebouwen wordt de vastgoedstrategie uitgewerkt, onder meer door het opstellen van InstandhoudingsPlannen (IHP's). Verdere verduurzaming wordt als integraal onderdeel van de strategie voor ieder gebouw vastgelegd in deze plannen. De IHP's worden integraal ter besluitvorming aangeboden (zoals: IHP binnensport, IHP buitensport en IHP zwembaden). Met de Veiligheidsregio IJsselland werken we aan de vastgoedstrategie brandweergebouwen. Concreet gaan we in 2025 onder meer aan de slag met het verduurzamen van de Gashouder Dedemsvaart (plaatsen warmtepomp en verduurzamen ventilatie), wijkboerderij Baalder (isolatie, LED verlichting en plaatsen warmtepomp) en meerdere brandweergebouwen (plaatsen warmtepompen, isolatie gebouwen en installaties en verduurzamen ventilatie). Daarnaast gaan we de verlichting van het gemeentehuis vervangen door LED. Onder voorbehoud van de besluitvorming over het IHP binnensport gaan we aan de slag met de verduurzaming van de gymzaal Balk&Brug en de sporthal De Beek.
- We hebben een energiecoördinator die zich richt op de energietransitie in de gemeentelijke gebouwen en huurders en gebruikers helpt bij het verminderen van het energieverbruik.
- We werken de visie op het verduurzamen van het materieel van de buitendienst uit.

- We verkennen de mogelijkheden om duurzame energie meer lokaal in te kopen.

Duurzaamheid en klimaatadaptie

Wat willen we bereiken?

Het klimaat verandert. Perioden van droogte en hitte houden langer aan. Als het regent komt er gemiddeld meer neerslag naar beneden. Vaak ook in korte tijd. We willen onze leefomgeving aanpassen aan dit veranderende klimaat. In het programma 'Klimaat, Water en Biodiversiteit' staat hoe we dit gaan doen. In dit programma hebben we ook aandacht voor het in stand houden van het bestaande water- en rioleringsstelsel. En voor het invullen van de gemeentelijke watertaken uit de Waterwet.

In het programma staan de volgende thema's centraal. Bij elk thema horen doelen en acties.

- **Leefbaarheid & Bewustwording**
 - In 2027 zijn klimaatadaptatie en natuurinclusiviteit altijd onderdeel van het beleid van de gemeente.
 - In 2050 is de gemeente Hardenberg klimaatrobuust en natuurinclusief ingericht.
 - Inwoners en organisaties begrijpen de noodzaak van klimaatadaptatie en natuurinclusiviteit. En willen meedoen.
 - In 2025 weten we hoe het staat met de biodiversiteit van de gemeente. En wat we moeten doen om die te behouden en te verbeteren.
- **Betrouwbaarheid & Gezondheid**
 - We onderhouden ons water- en rioleringsstelsel zo efficiënt mogelijk.
 - We weten de omvang van ons water- en rioleringsstelsel en de kwaliteit daarvan.
 - We maken ons water- en rioleringsstelsel geschikt voor de toekomst.
- **Duurzame infrastructuur & Duurzame realisatie**

Wat gaan we daarvoor doen?

Thema Leefbaarheid & Bewustwording

- Naar verwachting zal uw gemeenteraad de 'Groene en gezonde maatlat' eind 2024 vaststellen. In 2025 zullen we de werking daarvan implementeren in de gemeentelijke organisatie.
- We doen mee aan de netwerkorganisatie Ruimte voor de Vecht. Daar werken we met gebiedspartners integraal samen aan een klimaatbestendig Vechtdal.
- We hebben met succes externe middelen weten te organiseren van andere overheden financiële middelen gekregen: Impulsgelden, ZON-gelden, HORIZON-gelden en bijdragen van de provincie. Hiermee gaan we aan de slag.
- Communicatie is essentieel voor het halen van de programmadoelen. We willen inwoners en bedrijven enthousiast maken om zelf een bijdrage te leveren. In 2025

continueren we onze communicatie-campagne. De Groene bijdrageregeling die in 2024 is vastgesteld is daarbij een belangrijk hulpmiddel.

- In het buitengebied wordt hemelwater via de drukriolering afgevoerd. Dit is niet duurzaam. En hierdoor functioneert het systeem op een aantal locaties minder goed. In 2024 zijn we daarover in een aantal gebieden in gesprek gegaan met inwoners en bedrijven. Dit continueren we in 2025. Ook hierbij zullen we de Groene bijdrageregeling inzetten, en bieden we de inzet van groencoaches aan.
- Vergroenen is dé maatregel voor het tegengaan van hittestress, droogte en wateroverlast. Om het toe te voegen groen ook van meerwaarde te laten zijn voor de eigen biodiversiteit zijn we in 2024 begonnen met het opstellen van een biodiversiteitsmonitor. Deze monitor geeft inzicht in de biodiversiteit. Het is een essentieel instrument om te bepalen welke maatregelen nodig zijn om de biodiversiteit te behouden en te versterken. Conform het amendement zoals door uw raad op 14 maart 2023 aangenomen zal deze biodiversiteitsmonitor eind 2025 gereed zijn.

Betrouwbaarheid & Gezondheid

- We onderhouden ons water- en rioleringssysteem zo efficiënt mogelijk, op basis van functiegericht beheer. We benutten de technische levensduur van ons systeem maximaal. In de exploitatie is ruimte voor het opvangen van eventuele incidenten en het meenemen van meekoppelkansen. Wanneer zich dit voordoet, informeren wij uw raad daar separaat over in de P&C-cyclus.
- In 2025 doet zich de kans voor om renovatiewerkzaamheden aan de riolering te combineren met het project 'Fietsroute Heemse'. Wij hebben u in de zomernota van 2024 al over geïnformeerd. We stellen voor om hiervoor een krediet van € 95.000 beschikbaar te stellen, en de kapitaallasten hiervan ten laste te brengen van de exploitatie riolering.
- De kosten voor beheer en onderhoud van gemalen en drukriolering zijn in 2023 en 2024 sterk gestegen (met 30 a 40 %). Wij hebben u in de zomernota van 2024 al over geïnformeerd. We stellen daarom voor om de middelen in de exploitatie hiervoor structureel met € 300.000 per jaar op te hogen. Voor de huidige planperiode (die eind 2027 afloopt) kan dat binnen de exploitatie worden opgevangen.
- We voeren regelmatig inspecties uit. Op basis van deze inspecties voeren we de benodigde onderhouds- en renovatiewerkzaamheden uit.
- In 2025 beginnen we met het overdragen van het beheer en onderhoud van ons watersysteem aan het waterschap (zgn overdracht stedelijk water). We dragen de watergangen over nadat er gebaggerd is en de watergangen schoon zijn.
- In het kader van datagedreven werken onderzoeken we of onze beheersystemen voldoende aansluit bij dit datagedreven werken. Hier zijn we in 2024 mee begonnen, eind 2025 verwachten we de belangrijkste conclusies hieruit.

Thema Duurzame infrastructuur & Duurzame realisatie

- In onze beheer- en onderhoudsprocessen proberen we de uitstoot van CO2 zo veel mogelijk te beperken. Bijvoorbeeld door gebruik van schone machines.
- In onze projecten geven we mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt de kans om werkervaring op te doen door middel van 'Social Return on Investment'.

Totaal van het programma

Bedragen x €1.000	R 2023	B 2024	B 2025	B 2026	B 2027	B 2028
Baten	16.664	15.860	16.490	16.483	16.481	16.479
Lasten	-15.211	-14.320	-15.173	-14.798	-14.783	-14.755
Saldo van baten en lasten	1.453	1.540	1.317	1.686	1.698	1.725

Verplichte indicatoren

Omschrijving indicator	Eenheid	Realisatie	
Omvang huishoudelijk restafval	Aantal kg per inwoner	2022	98
		2023	<i>nog niet bekend</i>
		2024	<i>nog niet bekend</i>
		2025	<i>nog niet bekend</i>
Eventuele toelichting:	Niet gescheiden ingezameld huishoudelijk afval.		
Hernieuwbare elektriciteit	%	2022	39,4
		2023	<i>nog niet bekend</i>
		2024	<i>nog niet bekend</i>
		2025	<i>nog niet bekend</i>
Eventuele toelichting:			

Relatie met verbonden partijen

Naam	Omschrijving
Omgevingsdienst IJsselland	Omgevingsdienst IJsselland is een samenwerkingsverband tussen 11 gemeenten en de provincie Overijssel. De Omgevingsdienst heeft taken op het gebied van omgevingsrecht en het bijdragen aan de kwaliteit van de leefomgeving.
Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV	Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V. opereert binnen de industrie Distributie van elektriciteit en gasvormige brandstoffen via leidingen.
Enexis Holding	Enexis is de netbeheerder die zorgt voor de aanleg, het onderhoud en de uitbreiding van het gas- en elektriciteitsnet.
Rendo Holding	Rendo verzorgt het transport van gas, elektriciteit en data naar huishoudens en bedrijven in Drenthe en Overijssel.
Rova	Rova werkt als maatschappelijke onderneming samen met gemeenten aan een mooie en schone leefomgeving. Onder andere door (gescheiden) inzameling van afval.
Vitens	Vitens is verantwoordelijk voor de productie en levering van kraanwater.

Cogas Holding	Cogas is het regionale netwerkbedrijf in een groot deel van Twente en de gemeente Hardenberg. Cogas is verantwoordelijk voor de ontwikkeling, de aanleg, het onderhoud en het beheer van de netwerken voor gas, elektriciteit, (duurzame) warmte en telecommunicatie.
CSV Amsterdam B.V.	

4 Sociaal Hardenberg

Beschrijving van het programma

We willen werken aan een toekomstbestendig sociaal domein. We willen er zijn voor mensen die ons nodig hebben. We streven naar een brede welvaart voor onze inwoners; een speerpunt in ons coalitieakkoord. Onze samenleving is veerkrachtig. Ze bestaat uit sterke gemeenschappen waarin mensen zelf verantwoordelijkheid nemen en omzien naar elkaar. Iedereen kan er in vrijheid leven. En heeft de mogelijkheid zich te ontwikkelen. Ons transformatieprogramma Veerkrachtig Hardenberg is de paraplu over het sociale domein. Zo werken we aan een toekomstgericht maatschappelijk domein. We ondersteunen onze inwoners, maatschappelijke organisaties en initiatieven om de veerkracht die zij hebben in te zetten. Als dat niet kan of als dat niet genoeg is, bieden wij een vangnet. Met ondersteuning die past bij het opbouwen van een bestaan waarin zij meedoen in de samenleving. We richten ons op de mensen zelf, hun veerkracht en wat nodig is om mee te doen (positieve gezondheid). We doen dit binnen een realistische, beheerbare en duurzame kaders. Reëel en realistisch begroten is wenselijk voor een betere sturing op de transitie bij het sociaal domein. We zien ook dat het financieel vertalen van onze beleidsvoornemens in het licht van de maatschappelijke ontwikkelingen een ingewikkeld proces is. De zorg staat onder druk. Bovendien zijn de WMO en Jeugdwet openeinderegelingen. Dat betekent dat we onze financiële ramingen voortdurend bijstellen. We doen dit aan de hand van data die we zelf beschikbaar hebben. Maar ook in relatie tot landelijke (CBS) data. In het sociale domein zien we ook een zogenoemd waterbedeffect. Als we willen voorkomen dat de vraag naar intensieve zorg groeit, zijn investeringen in preventie en het aanbod van lichtere zorg en ondersteuning nodig. Er is ruimte nodig om binnen de financiële spelregels en het programma deze effecten te kunnen opvangen.

Jeugd, jeugdhulp en onderwijs

Wat willen we bereiken?

De jeugd heeft de toekomst. We willen de jeugd een goede start geven. Door ze veilig en gezond op te laten groeien. In een omgeving waar ze vrienden kunnen maken, waar ruimte is voor buitenspelen, bewegen en sporten. En waar ze kunnen meedoen. We bieden jongeren alle kansen om hun talenten te ontwikkelen. In de samenleving en op school. Als gemeente helpen we met een laagdrempelig en toegankelijk netwerk. Bij een goede start hoort ook goed onderwijs. In schoolgebouwen die passend, duurzaam en van goede kwaliteit zijn. We werken aan betere en tijdige jeugdhulp, op een juiste plek en wanneer dit nodig is in een beheersbaar en duurzaam financieel stelsel.

Wat gaan we daarvoor doen?

- We bouwen verder aan het versterken van de ondersteuning aan gezinnen en samenwerking tussen partners rondom het gezond, kansrijk en veilig opgroeien van kinderen. Daarbij houden we rekening met de Hervormingsagenda Jeugd, de Lokale

Educatieve Agenda (LEA), de Regiodeal Zuid-Oost-Drenthe en het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming.

- Samen met de jeugdgezondheidszorg, de kinderopvang, het onderwijs en maatschappelijke partners breiden we de aanpak 'opgroeien in een kansrijke omgeving' van het Trimbos instituut verder uit.
- We zorgen voor kwalitatief goede kinderopvang; daarbij is er aandacht voor kinderen met een (dreigende) ontwikkelingsachterstand. Specifiek richten we ons op het versterken van de gastouderopvang. met het oog op het in 2025 verwachte wetsvoorstel, waarin de eisen, die aan gastouders gesteld worden, hoger worden. Daarnaast zetten we in op een toekomstbestendige uitrol van de Bibliotheek op School (dBos) en Boekstart in de kinderopvang als effectieve aanpak voor leesbevordering thuis en in het onderwijs/kinderopvang.
- We zetten in op een (ver)beter(d)e verbinding en samenwerking tussen onderwijs, welzijn en jeugdhulp. Zodat dit bijdraagt aan minder schooluitval, verzuim of achterstanden en het verbeteren van de sociaal-emotionele ontwikkeling, het welbevinden en de leerprestaties van jeugdigen. Dit doen wij door activiteiten/initiatieven in deze verbinding en samenwerking te onderzoeken en / of ondersteunen (inzet jongerenwerk, Jongeren in Balans, pilot VSO+, NPO programma, ondersteuningsteams PO). Een betere samenwerking biedt ook mogelijkheden om extra ondersteuning en zorg in te zetten wanneer dit nodig is. Wij hebben hiervoor een bedrag van € 268.000 per jaar opgenomen in de begroting.
- We werken met onderwijs, kinderopvang en andere organisaties die betrokken zijn bij het opgroeien van onze kinderen, aan het verder vormgeven van de visie uit de Lokale Educatieve Agenda (LEA). De speerpunten zijn: 'Overgangsmomenten in het onderwijs', 'Gezien en gehoord voelen' en 'Kansrijk opgroeien'.
- Voor het bevorderen van vroegsignalering van, het optimaliseren van de kwaliteit van aanpak en het behandelen van ernstige dyslexie, verbeteren we het ondersteuningsaanbod door twee gespecialiseerde dyslexie zorgaanbieders te contracteren voor een langere periode. Hiermee versterken en verdiepen we de keten van ondersteuning en hulp t.a.v. dyslexie.
- De uitvoeringsagenda van de visie Culturele Blik op Hardenberg (waaronder de activiteiten gericht op jeugdigen) wordt op dit moment nog ontwikkeld en zal uitgevoerd worden in 2025.
- We zetten in op het versterken van de samenwerking tussen Veilig Thuis IJsselland en onze lokale wijkteams en geven uitvoering aan (het regionale plan van aanpak van) het Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming.
- We zetten in op een goede toeleiding, tijdige ondersteuning op de juiste plek en duidelijke regie door het versterken van de samenwerking tussen aanbieders van jeugdhulp, onze lokale wijkteams en derde verwijzers (o.a. verbinding met huisartsen en gecertificeerde instellingen).

- We geven uitvoering aan het Integraal Huisvestingsplan (IHP) voor het basisonderwijs waaronder de voorbereidingen op en de realisatie van de 6 nieuw te bouwen basisscholen conform de planning.
- Om te komen tot een toekomstbestendige onderwijshuisvesting voor het Voortgezet Onderwijs in Hardenberg geven we vorm aan een visie die als basis dient voor het opstellen van een IHP VO.
- In nauwe afstemming met de betrokken schoolbesturen zorgen we voor een scholenbestand van goede kwaliteit en van passende omvang. Dit betekent dat een aantal scholen aangepast, uitgebreid of gerenoveerd moet worden. Daarnaast spelen wij in op de toenemende behoefte aan het gezamenlijke huisvesten van onderwijs en kinderopvang in Kindcentra. Dit vanuit ieders juridische en financiële verantwoordelijkheid.
- In het kader van volwasseneneducatie zorgen we voor een onderwijsaanbod, waarbij wordt ingezet op het bereiken van laaggeletterde inwoners met Nederlands als moedertaal en op het bereiken van statushouders met Nederlands als tweede taal om hun basisvaardigheden te vergroten.
- In 2025 starten we met een nieuwe vervoerder voor het leerlingenvervoer en het jeugdwetvervoer (en het WMO-vervoer). Om de overgang soepel te laten verlopen is een implementatieplan opgesteld. Omdat de nieuwe vervoerder nu rijdt als onderaannemer van Munckhof is de overgang kleiner voor onze inwoners, omdat veel dezelfde chauffeurs blijven rijden. Door prijsontwikkelingen in de branche en een andere afrekensystematiek kan dit nieuwe contract financiële gevolgen hebben. Dit houden we nauwlettend in de gaten.
- We stellen in 2025 een nieuwe verordening en beleidsregels op voor het leerlingenvervoer, die aansluit op de uitgangspunten van het gezondheidsbeleid. Hiervoor werken wij samen met ouders, scholen en de participatieraad in de Klankbordgroep Leerlingenvervoer.

Wmo en participatie

Wat willen we bereiken?

'Meedoen' is de basis van ons minimabeleid. Want werk en onderwijs zijn, als dat mogelijk is, de beste manieren om je dag in te vullen. We ondersteunen inwoners op een eenvoudige en genereuze manier. Ook als het door actuele ontwikkelingen nodig is, helpen we. Denk aan de hoge energieprijzen.

Soms zijn er problemen of gaat het even niet zo goed. Meestal kunnen inwoners samen met familie of de omgeving een oplossing vinden. Als er meer nodig is, bieden we laagdrempelige en praktische ondersteuning. Zo versterken we de veerkracht van inwoners in moeilijke situaties.

Voor Wmo begeleiding ontwikkelen we oplossingen die bijdragen aan de transformatie van het sociale domein, waardoor op termijn Wmo begeleiding nog beschikbaar is voor de inwoners die dit nodig hebben (vangnet). Dit in relatie tot de ontwikkelingen binnen

Veerkrachtig Hardenberg, het Hardenbergse Model voor Ondersteuning, GALA en het Regioplan IZA.

Wat gaan we daarvoor doen?

- We bieden algemene voorzieningen om de veerkracht van inwoners te ondersteunen. Dat doen we door het versterken van samenwerking van professionele en vrijwilligersorganisaties die de dorpen en wijken in Hardenberg actief zijn. We onderzoeken de taak en rol van onze Samen Doen teams in relatie tot andere organisaties die ondersteuning aan onze inwoners geven.
- We starten met de uitvoering van het geactualiseerde armoedebelief. Dit beleid: 'financiële bestaanszekerheid', is in het najaar van 2024 door de gemeenteraad vastgesteld.
- We implementeren de wetwijzigingen uit de Participatiewet en balans en aanverwante wetten die te maken hebben met het bieden van bestaanszekerheid aan onze inwoners. Bij de acties die hieruit volgen hoort een uitvraag van € 300.000 structureel. Deze acties betreffen:
 - het stimuleren van ketenpartners om zich in te zetten op algemene- collectieve voorzieningen, bijvoorbeeld budgetcursussen, die voor iedereen toegankelijk zijn.
 - het implementeren van de VoorzieningsWijzer, waarmee de inwoner laagdrempelige ondersteuning krijgt die bijdraagt aan stabiele financiën.
 - het vereenvoudigen van onze lokale regelingen. Dit betekent het uitwerken en inregelen van een 3 in 1 aanvraag voor minimaregelingen (bijstandsuitkering, kwijtschelding en Sociaal Cultureel Fonds). Het volledig geautomatiseerd ambtshalve verstrekken van de Individuele Inkomensloosheid en Sociaal Cultureel Fonds voor inwoners uit het bijstandsbestand.
 - het vereenvoudigen van de toegang tot dienstverlening. Door het structureel inzetten van de armoederegisseur en door het onderzoeken van de doorontwikkeling van de Infohuizen als één loket voor financiële dienstverlening.
- Vanaf 2026 zijn wij (financieel) verantwoordelijk voor de uitvoering van beschermd wonen en beschermd thuis. In 2024 voeren onze lokale Samen Doen teams al de indicatiestelling uit. We maken afspraken met zorgaanbieders en de woningbouwvereniging om voor inwoners die vanuit beschermd wonen zelfstandig kunnen wonen, een woning en begeleiding te realiseren (beschermd thuis).
- We zorgen voor opvang van asielzoekers en Oekraïense ontheemden. En we bieden hen bestaanszekerheid met werk, leefgeld en/of onderwijs.
- Via ons handelingskader voor het vluchtelingen- en migratievraagstuk en onze programmatische aanpak voor vluchtelingen houden wij zoveel mogelijk regie op de opvang, huisvesting en begeleiding van asielzoekers, statushouders en Oekraïners binnen onze gemeente. Alle werkzaamheden ten aanzien van Vluchtelingen en Migratie voeren we uit binnen de financiële kaders die het Rijk daarvoor stelt.

- We zijn met de aanbieders in de perceelbijekomsten Wmo begeleiding in gesprek over mogelijke ontwikkelingen die bijdragen aan het "houdbaar" houden van de Wmo begeleiding in de toekomst (vangnet).
- In de eerste helft van 2025 wordt de toekomstvisie op huishoudelijke hulp vastgesteld. Deze visie dient als basis voor de nieuwe inkoop die in de tweede helft van 2025 wordt gestart.
- We blijven ons actief inzetten om net als in de voorgaande jaren de positieve resultaten in het bemiddelen van kwetsbare doelgroepen naar de arbeidsmarkt, ook in 2025 te realiseren. Daarnaast werken wij, samen met onze netwerkpartners, in regionaal verband aan de ontwikkeling van leerwerkcentra. Een leerwerkcentrum levert een bijdrage aan het vitaal houden van mensen die op de arbeidsmarkt actief zijn ('een leven lang ontwikkelen'). Daarnaast wordt vanuit het leerwerkcentrum ook de werkgeversdienstverlening geleverd. Aandachtspunt daarbij is dat de toegang tot deze dienstverlening, zowel voor werkenden, werkzoekenden als werkgevers laagdrempelig is.
- In 2025 starten we met een nieuwe vervoerder voor het incidentele Wmo-vervoer (en voor het leerlingenvervoer en het jeugdwetvervoer)
- Door prijsontwikkelingen in de branche en een andere afrekensystematiek kan dit financiële gevolgen hebben.
- Wij werken mee aan het opzetten van het 'vervoersysteem voor iedereen' om de integratie van doelgroepenvervoer en openbaar vervoer te bevorderen.
- Voor de leefbaarheid in de kernen en wijken zijn multifunctionele accommodaties (mfa) van grote waarde. Daarmee wordt het voorzieningenniveau verbeterd en de maatschappelijke samenhang versterkt. Voor het realiseren/vernieuwen van mfa's is een investering van € 9,0 miljoen nodig.

Gezondheid

Wat willen we bereiken?

Gezondheid is van ons allemaal. We hebben allemaal een eigen verantwoordelijkheid om goed voor onszelf te zorgen. Niet iedereen heeft de mogelijkheden of leeft in de omstandigheden om gezonde keuzes te maken. Vanuit de Wet Publieke Gezondheid (WPG) is het onze taak om de gezondheid van inwoners te bevorderen en beschermen. Daar waar inwoners minder goed meekomen, zien wij als gemeente steeds weer de kracht van de Hardenbergse samenleving. Als zelfredzaamheid en omzien naar een ander (tijdelijk) niet mogelijk is, springt de gemeente bij. Een gezond Hardenberg bereiken we alleen samen. Daarvoor is goede samenwerking met inwoners en partners essentieel, zowel binnen de gemeente als daarbuiten, waarbij de gezondheid en welzijn van alle inwoners centraal staat.

De groeiende zorgvraag en stijgende kosten vragen om een preventieve manier van denken en handelen. Dit is nodig om de zorg houdbaar en toegankelijk te houden. Hiervoor hebben de rijksoverheid, gemeenten, zorgpartijen en de verzekeraars het Integraal Zorg Akkoord

(IZA) gesloten. In het landelijk Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) geven we richting aan de manier waarop het preventief gezondheidsbeleid lokaal versterkt kan worden. We hebben in de regio IJssel-Vecht onze gezamenlijke ambities uitgewerkt in een regioplan. Onze stip op de horizon is een gezonde generatie in 2040. We werken langs drie lijnen: preventie en gezonde leefstijl, mentaal welbevinden en vitaal ouder worden.

Wat gaan we daarvoor doen?

- De GGD IJsselland voert namens onze gemeente taken uit die de gezondheid van onze inwoners beschermen en bevorderen. Zij zijn ook een belangrijke spil in preventie. We maken met Jeugdgezondheidszorg (JGZ) afspraken in lijn met de ketenaanpakken van het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA).
- De nota gezondheidsbeleid 2024-2028 Gewoon Gezond Hardenberg is een nota op hoofdlijnen en is in het derde kwartaal 2024 vastgesteld. Met een gezonde generatie in 2040 als stip op de horizon werken we aan gezond opgroeien, gezond ouder worden, gezonde leefomgeving, gezonde geest en gezond gedrag. We gaan samen met inwoners en partners aan de slag met uitvoeringsagenda's. Hierin beschrijven we per opgave wat we de komende periode gaan doen en welke concrete acties hierbij horen.
- Wij streven naar gelijke rechten, vrijheid en ontwikkelingsmogelijkheden voor iedereen, ongeacht, geslacht, beperking, identiteit, afkomst, leefstijlen, levensbeschouwing of (seksuele) geardeheid. We vernieuwen het inclusiebeleid aan de hand van de uitgangspunten van de nota gezondheidsbeleid en hebben aandacht voor het verbeteren van toegankelijkheid en diversiteit binnen en buiten onze organisatie. In 2025 start de uitvoering van het vernieuwde inclusiebeleid. Voor de uitvoering van het beleid is een incidenteel bedrag van € 70.000 nodig, dat kan worden ingezet in de periode tot en met 2028. De beschikbare middelen vanuit het rijk om discriminatie tegen te gaan krijgen hierin ook een plek, onder andere voor het vervolg van de campagne tegen discriminatie waar we in 2024 mee zijn gestart.
- De ambities vanuit het IZA en GALA, om de zorgzame samenleving en onze fysieke gezondheid en mentaal welbevinden te versterken, zal een groter beroep doen op onze partners in het sociaal domein. Vanuit onze regierol werken we met hen aan het versterken van de ketens voor het ondersteunen van kwetsbare ouders (kansrijke start), het voorkomen van overgewicht bij kinderen en organiseren samenwerking en interventies voor een gezonde leefstijl en vitaal ouder worden. We onderzoeken hoe we een leefstijlloket kunnen inrichten en zetten in op valpreventie voor ouderen. Voor het versterken van mentaal welbevinden geven we invulling aan onder meer een digitaal platform, bewustwordingscampagnes, een laagdrempelig steunpunt, het verkennende gesprek en de consultatiefunctie GGZ in het sociale domein. Voor het IZA als het GALA heeft het Rijk met name tijdelijke middelen beschikbaar gesteld en betreft het GALA vooral een bundeling van reeds bestaande gelden. De

dekking voor extra benodigd budget wordt gezocht in een herschikking van de financiële middelen binnen het Sociaal Domein.

Totaal van het programma

Bedragen x €1.000	R 2023	B 2024	B 2025	B 2026	B 2027	B 2028
Baten	26.731	15.278	19.898	17.198	17.198	17.198
Lasten	-99.229	-88.504	-94.420	-91.867	-92.045	-92.274
Saldo van baten en lasten	-72.498	-73.226	-74.522	-74.669	-74.847	-75.077

Verplichte indicatoren

Omschrijving indicator	Eenheid	Realisatie	
		2022	2023
Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	2022	6,7
		2023	5,3
		2024	<i>nog niet bekend</i>
		2025	<i>nog niet bekend</i>
Eventuele toelichting:	Het aantal jongeren dat niet is ingeschreven bij een onderwijsinstelling en geen vrijstelling heeft.		
Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	2022	14
		2023	32
		2024	<i>nog niet bekend</i>
		2025	<i>nog niet bekend</i>
Eventuele toelichting:	Het aantal leerlingen met meer dan 16 uur ongeoorloofd verzuim tijdens een periode van 4 weken.		
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	2022	1,4
		2023	1,8
		2024	<i>nog niet bekend</i>
		2025	<i>nog niet bekend</i>
Eventuele toelichting:	Een startkwalificatie is een Havo, Vwo of Mbo-2diploma.		
Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 - 64 jaar	2022	722,4
		2023	726,1
		2024	<i>nog niet bekend</i>
		2025	<i>nog niet bekend</i>
Eventuele toelichting:	Aantal inwoners met een baan. Zowel fulltimers, parttimers als uitzendkrachten.		
Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21 jarigen	2022	0
		2023	<i>nog niet bekend</i>
		2024	<i>nog niet bekend</i>
		2025	<i>nog niet bekend</i>
Eventuele toelichting:	Jongeren die voor de rechter zijn verschenen.		
Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	2022	3

		2023	<i>nog niet bekend</i>
		2024	<i>nog niet bekend</i>
		2025	<i>nog niet bekend</i>
Eventuele toelichting:			
Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	2022	1
		2023	<i>nog niet bekend</i>
		2024	<i>nog niet bekend</i>
		2025	<i>nog niet bekend</i>
Eventuele toelichting:	Inwoners tot 22 jaar die als werkzoekende zijn ingeschreven bij het UWV.		
Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	2022	75,4
		2023	74,9
		2024	<i>nog niet bekend</i>
		2025	<i>nog niet bekend</i>
Eventuele toelichting:			
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	2022	216,8
		2023	199,7
		2024	<i>nog niet bekend</i>
		2025	<i>nog niet bekend</i>
Eventuele toelichting:	Inwoners met een uitkering op basis van de Participatiewet.		
Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15 - 64 jaar	2022	211,3
		2023	202,1
		2024	<i>nog niet bekend</i>
		2025	<i>nog niet bekend</i>
Eventuele toelichting:			
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	2022	12,8
		2023	13,0
		2024	<i>nog niet bekend</i>
		2025	<i>nog niet bekend</i>
Eventuele toelichting:	Jongeren met hulp en zorg in natura.		
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	2022	1,1
		2023	1,1
		2024	<i>nog niet bekend</i>
		2025	<i>nog niet bekend</i>
Eventuele toelichting:	Jongeren waarbij jeugdbescherming door de rechter is opgelegd.		
Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	2022	0,2
		2023	0,2

		2024	<i>nog niet bekend</i>
		2025	<i>nog niet bekend</i>
Eventuele toelichting:	Begeleiding van jongeren die voor hun 18e met de politie of de leerplichtambtenaar in aanraking zijn geweest.		
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 10.000 inwoners	2022	<i>geen data</i>
		2023	<i>740</i>
		2024	<i>nog niet bekend</i>
		2025	<i>nog niet bekend</i>
Eventuele toelichting:			

Relatie met verbonden partijen

Naam	Omschrijving
Regionaal Serviceteam Jeugd IJsselland	De 11 gemeenten in de regio IJsselland hebben in het kader van de specialistische jeugdhulp opdracht gegeven de inkoop, het contractmanagement en het contractbeheer, de monitoring en de uitvoering van regionale thema's te organiseren.
GGD IJsselland	De 11 gemeenten in de regio IJsselland hebben een gemeenschappelijke gezondheidsdienst (GGD) voor de uitvoering van de taken van de publieke gezondheidszorg.
Sociale Recherche IJssel-Vechtstreek	De gemeenten in de IJssel-Vechtstreek werken samen aan de bestrijding van sociale zekerheidsfraude en handhaving. Bij fraude met een uitkering of zorggelden is de Sociale Recherche de opsporingsinstantie.
Samen Doen Hardenberg B.V.	Samen Doen is voor inwoners de ingang en toegang voor zorg in het kader van de jeugdwet of wet maatschappelijke ondersteuning.

5 Dienstverlenend Hardenberg

Beschrijving van het programma

In onze visie op dienstverlening staat dat de gemeente er is voor alle inwoners en ondernemers. Onze dienstverlening is voor iedereen toegankelijk en eenvoudig bereikbaar. In onze communicatie zijn wij duidelijk, helder en op alle doelgroepen afgestemd. We vinden het in Hardenberg belangrijk dat onze inwoners en ondernemers weten wat we als gemeente voor de samenleving doen en daarvoor ook bereikbaar zijn in de meest brede zin van het woord.

De gemeente is er voor alle inwoners en ondernemers. Onlangs is er een rapport uitgekomen over de toeslagenaffaire en de gevolgen hiervan voor het vertrouwen in de overheid. Al jaren daalt het vertrouwen van inwoners richting de overheid. Hierdoor ontstaat er een kloof tussen overheid en inwoners. Veel inwoners weten niet wat een gemeente aan taken en verantwoordelijkheden heeft. Onbekend maakt onbemind. Daarom zouden wij als gemeente meer kunnen vertellen wat wij doen, dat wij er zijn voor die inwoner. Het moet makkelijk zijn om hulp te krijgen van de overheid. Wie informatie en uitleg wil, kan dat krijgen. Als mensen vastlopen, dan kan je bij ons langskomen. Als ze niet bij het juiste loket zijn, helpen we ze om het juiste loket te vinden zodat ze daar goed worden geholpen. Kortom, het is noodzakelijk om aan de slag te gaan om de gemeentelijke dienstverlening te verbeteren! Hiervoor is een plan van aanpak opgesteld. Dit plan moet de basis gaan vormen voor het verder verbeteren van onze dienstverlening. Periodiek zullen wij de Raad over de voortgang informeren. Communicatie en participatie zijn belangrijk in ons dagelijks werk. En bij het uitvoeren van onze ambities. Met strategische communicatie vertellen we ons verhaal. We betrekken inwoners op allerlei manieren bij onze plannen en projecten.

Organisatie en ambities

Wat willen we bereiken?

Organisatieontwikkeling

Maatschappelijke veranderingen, de digitale transitie, en ook de krappe arbeidsmarkt zorgen ervoor dat de uitvoeringskracht van de organisatie onder druk komt te staan. Oók zal in de komende 10 jaar tweederde van onze personeelsbestand vervangen moeten worden omdat zij de organisatie gaan verlaten (vergrijzing en natuurlijk verloop). Dit vraagt om andere oplossingsrichtingen waarin het college samen met het CMT optrekt.

Om verder te groeien naar een toekomstbestendige organisatie zetten we flink in op organisatieontwikkeling. Met de ontwikkelagenda 2023 – 2025 hebben we een koers ingezet die ons helpt om onze taken en ambities in de sterk veranderende omgeving uit te voeren.

Wat gaan we daarvoor doen?

We leggen de focus op de organisatiecultuur met een kernwaardenaanpak, we geven opvolging aan de uitkomsten van het project strategische personeelsplanning en investeren flink op anders organiseren. Een gemeentebrede aanpak om projectmatig- en programmatisch

werken te versterken en te borgen, maar ook zelforganisatie en inwonersparticipatie. En we bouwen verder aan een goede basis om de digitale transitie te begeleiden, maar ook in te bedden in de ambtelijke organisatie. Datagedreven werken is daarbij een belangrijke pijler.

Herinrichting gemeentehuis (in combinatie met afstoten De Stelling)

We blijven hybride werken en de voordelen daarvan benutten. Dat doen we op basis van onze visie op Thuis- en samenwerken. Ook de kantooromgeving moet daarbij passen. Zo kunnen alle medewerkers hun werk op een goede manier doen. Vanuit goed werkgeverschap streven we naar een dynamische werkomgeving waar medewerkers elkaar makkelijk ontmoeten en (samen)werken.

In april heeft het college besloten om een doorstart te maken met het project herinrichting gemeentehuis Hardenberg. Op basis van deze doorstart heeft er een uitwerking plaatsgevonden met als resultaat de uitgangspunten die de basis vormen voor het nieuwe ontwerp:

- Doelmatig en sober; hergebruik of circulair waar mogelijk
- Maatregelen om de problemen met akoestiek en binnenklimaat te verhelpen
- Toevoegen van functionaliteiten om hybride werken goed te ondersteunen
- Toevoegen vergaderruimten ter compensatie van 3 wegvallende vergaderruimten op de Stelling
- Zo goed mogelijk aansluiten op de kwaliteiten en beperkingen van het gebouw om tot een passende oplossing te komen. Het maximaal benutten van de mogelijkheden om extra werkplekken te realiseren

Vervolgens is de realisatie van de herinrichting op drie kwaliteitsniveaus uitgewerkt, inclusief de kosten.

1. Schaarste: enkel gericht op de noodzakelijke ingrepen met perspectief op de korte termijn
2. Basis: gericht op passend ondersteunen van de werkprocessen met perspectief op de komende 10 jaar
3. Comfort: volledige revitalisatie van de inrichting en optimaal comfort ten aanzien van binnenmilieu en akoestiek

Het gekozen scenario Basis voldoet aan de norm en biedt een passend kwaliteitsniveau voor het gemeentehuis. Om scenario Basis uit te kunnen voeren is een aanvullend krediet van € 1.945.000 nodig. Door het afstoten van De Stelling ontstaat er een voordeel op de huurlasten. Dit voordeel wordt ingezet als dekking voor de structurele lasten van het krediet. In de perspectiefnota was reeds een budget opgenomen van € 1.000.000. De kapitaallasten van het totale krediet zijn in de begroting verwerkt.

Het doel van de herinrichting is ook om de kantooromgeving beter aan te laten sluiten bij hybride werken en het realiseren van de toegevoegde faciliteiten. Daar is ook aanpassing van het kantoormeubilair voor nodig. Het kantoormeubilair dat momenteel in gebruik is, is grotendeels in 2012 aangeschaft en inmiddels versleten en economisch afgeschreven. Dit geldt in het bijzonder voor de bureaustoelen. Om te zorgen voor een doelmatige en tevens rechtmatige inkoop van kantoormeubilair voor de herinrichting én voor de komende jaren daarna wordt een Europese aanbesteding uitgevoerd.

In eerste instantie was het de bedoeling dat de medewerkers van de Stelling per 1 januari 2025 zouden verhuizen naar het gemeentehuis. De verhuizing van het Klant Contact Centrum (KCC) en het Intern Service Punt (ISP) is voorwaardelijk voor het kunnen realiseren van een passend aantal Arbo-werkplekken om de medewerkers van De Stelling in te kunnen huizen en te voorzien van een functionele werkomgeving. Bij de herinrichting zal dit als eerste moeten worden gerealiseerd. De opdrachtverstrekking kan pas in november na vaststelling van de begroting door de Raad. Het budget uit de perspectiefnota landt in de begroting 2025 en komt derhalve pas volgend jaar (2025) beschikbaar. Het verlaten van de Stelling 7 per 1 januari 2025 is daardoor niet haalbaar (levertijden, bemensing en nazorg). Hierdoor is er besloten om de huur van de Stelling per 1 september 2025 op te zeggen en de medewerkers in de zomermaanden over te verhuizen.

80 jaar vrijheid

In 2025 is er 80 jaar vrijheid. De Tweede Wereldoorlog verschuift verder en verder naar het verleden, ook in de gemeente Hardenberg. Terwijl het meer dan ooit, met alle recente oorlogen in Europa maar ook wereldwijd, belangrijk is om stil te staan bij vrijheid. Afgelopen periode is bij diverse organisaties (4 mei comités, plaatselijk belangen en dergelijke) geïnventariseerd of men voornemens is om in het kader van 80 jaar vrijheid (extra) activiteiten te organiseren. Een projectgroep is in het leven geroepen om dit lustrumjaar in goede banen te leiden en stemt ook af met bestuurlijk trekkers, burgemeester en de portefeuillehouder. De belangstelling voor en betrokkenheid bij dit onderwerp is ook deze keer weer groot. Om die reden willen we incidenteel een bedrag van € 100.000 beschikbaar stellen in de begroting 2025.

Strategische communicatie en inwonerparticipatie

Wat willen we bereiken?

Met strategische communicatie vertellen we het verhaal van Hardenberg. Dat verhaal gaat over wie we zijn en wat we willen bereiken voor onze inwoners. Zo positioneren we de gemeente Hardenberg als ambitieuze gemeente bij onze inwoners, ondernemers en strategische partners.

We communiceren op een manier die past bij wat de samenleving van ons verwacht en bij wie we zijn. Vanuit een open houding bieden we ruimte om met ons mee te denken en mee te doen. We geven onze ambities samen met elkaar en onze partners vorm en inhoud. Dat laten we in onze communicatie zien. Door in gesprek te zijn met de samenleving en onze

partners, leggen we verbinding. En maken we van ons verhaal een gezamenlijk verhaal. Onze communicatie is voor iedereen duidelijk en toegankelijk.

Wat gaan we daarvoor doen?

- We geven uitvoering aan onze strategische communicatievisie 2022-2026. In onze visie staan vier speerpunten centraal: samenkracht, verbinding, de boodschap en direct duidelijk & persoonlijk.
- In een uitvoeringsplan beschrijven we onze projecten en activiteiten per speerpunt. Het uitvoeringsplan voor 2025 is een vervolg op de uitvoeringsplannen van de jaren 2022, 2023 en 2024. We hebben het voornemen de volgende activiteiten een plek te geven in het uitvoeringsplan voor 2025: uitvoering van inwonerparticipatiebeleid, implementatie van het strategisch communicatie frame, verkenning mogelijkheden omgevingsanalyses en testen communicatiemiddelen, ontwikkeling videohuisstijl, verdere uitrol van het online participatieplatform, digitale toegankelijkheid, nieuwsbeleid, beeldcommunicatie.

Veiligheid

Wat willen we bereiken?

Ons doel is dat de gemeente Hardenberg een veilige gemeente is, waar inwoners, ondernemers en bezoekers zich welkom, thuis, vertrouwd en veilig voelen. Een gemeente met weinig overlast en criminaliteit. En een gemeente die de hedendaagse en complexe veiligheidsproblemen effectief het hoofd kan bieden. We houden de veiligheid in onze gemeente op orde. Veiligheid is de basis voor iedereen. Daarom zetten we in op preventie, handhaving en integrale samenwerking. We hebben nauwe contacten met de politie, het sociale domein en overige ketenpartners. Hiermee willen we een groot gevoel van veiligheid creëren en behouden. Momenteel werken we aan een nieuw integraal veiligheidsplan (IVP) voor de periode 2025-2028. In dit IVP worden geprioriteerde veiligheidsthema's waar de gemeente Hardenberg de komende jaren zowel preventief als repressief extra aandacht aan wil geven op hoofdlijnen vastgelegd. De gemeenteraad wordt meegenomen in het proces om tot dit IVP te komen. De raadsleden bepalen de geprioriteerde veiligheidsthema's en we koersen erop dat het IVP eind 2024 door de gemeenteraad wordt vastgesteld. Voordat veiligheidsthema's geprioriteerd kunnen worden moet de gemeente een goed beeld hebben van wat er speelt op het gebied van openbare orde en veiligheid. Daarvoor wordt momenteel een veiligheidsanalyse uitgevoerd waarbij inwoners, ondernemers en (veiligheids)partners worden betrokken. De resultaten van de veiligheidsanalyse worden op dinsdag 1 oktober 2024 met de fractievoorzitters en woordvoerders openbare orde en veiligheid van de fracties besproken. Hierna wordt het IVP in concept opgesteld.

Wat gaan we daarvoor doen?

Vooruitlopend op het nieuwe IVP richten wij ons op een aantal initiatieven, zoals:

1. **Jeugd en veiligheid;** De handel in en het gebruik van drugs onder jongeren is een aanhoudend probleem. Om dit aan te pakken werken we samen met verschillende partijen. De procesregisseur zorg en veiligheid coördineert dit en geeft de samenwerking en informatievoorziening tussen de betrokken partijen op goede wijze vorm. Niet alleen bij jeugd en veiligheid maar ook bij andere initiatieven zien wij de noodzaak om te investeren in preventie onder het motto "voorkomen is beter dan genezen".
2. **Georganiseerde/ondermijnende criminaliteit;** De aanpak van de georganiseerde criminaliteit vraagt om een georganiseerde overheid. In de aanpak van georganiseerde/ondermijnende criminaliteit werken we lokaal, regionaal en landelijk samen met diverse (veiligheids)partners. De data (informatie) van verschillende (veiligheids)partners versterkt onze informatiepositie. Door kennis en expertise van (veiligheids)partners te bundelen willen we georganiseerde criminaliteit integraal benaderen en komen tot een effectieve aanpak. Daarnaast vergroten we de bewustwording op het gebied van ondermijning binnen de organisatie en bij inwoners, ondernemers en (veiligheids)partners. We stimuleren het gebruik van meldpunten waar signalen over ondermijning kunnen worden gemeld. We continueren het intern ondermijningsoverleg waar we ondermijningssignalen bespreken en de nodige interventies bepalen. En samen met onze (veiligheids)partners voeren we integrale controles uit om de voorschriften te handhaven en verschillende branches te beschermen.
3. **Digitale weerbaarheid;** De gemeente heeft een grote verantwoordelijkheid om de informatievoorziening te beveiligen en veilig te houden. Daarom versterken we onze digitale weerbaarheid. Een digitaal weerbare gemeente kan potentiële incidenten vroegtijdig signaleren en de gevolgen ervan beperken, omdat de juiste maatregelen zijn getroffen. We zorgen dat onze systemen op orde zijn en onze medewerkers digitaal veilig werken. We hebben oog voor de wederzijdse beïnvloeding van de digitale en fysieke wereld in veiligheidssituaties. Bij inwoners en ondernemers versterken we de bewustwording van digitale risico's. We hebben daarin ook aandacht voor digitale zelfredzaamheid, zodat mensen weten wat zij zelf kunnen doen.
4. **Veilige en vitale vakantieparken;** Het project Veilige en Vitale Vakantieparken heeft als doel een integrale aanpak en visie op veilige en vitale vakantieparken te borgen. In het project is een aantal parken geprioriteerd die visie en daaropvolgend een aanpak vragen. In 2025 wordt hiermee gestart en hiervoor is in de perspectiefnota een budget van 400.000,- opgenomen. Er wordt in een meerjarige inzet voorzien. Afhankelijk van de visie en aanpak zullen daar in de meerjarenbegroting 2026 tot en met 2029 aanvullende project- en uitvoeringsbudgetten voor aangevraagd worden.

De raad is in het voorjaar van 2024 geïnformeerd over het tot nader order uitstellen van een definitieve keus voor de toekomstige huisvesting van de brandweerkazerne in Hardenberg. In het stadium waar we nu zijn is het prematuur hiervoor middelen te reserveren omdat de veiligheidsregio het vastgoedbeleid en het daaraan gerelateerd technisch-financiële normenkader nog niet heeft vastgesteld. Zolang daar nog geen duidelijkheid over is zijn de verdere voorbereidingen voor de toekomstige huisvesting van de brandweerkazerne in Hardenberg on-hold gezet. In het nieuwe integraal veiligheidsplan (IVP) voor de periode 2025-2028 worden mogelijk (aanvullende) veiligheidsthema's ingebracht en door de raad geprioriteerd, die vragen om een bijsturing of uitbreiding van taken en middelen. Indien dit het geval is wordt dit tijdens de budgetcyclus behandeld.

Totaal van het programma

Bedragen x €1.000	R 2023	B 2024	B 2025	B 2026	B 2027	B 2028
Baten	1.840	1.724	2.008	2.148	2.097	2.097
Lasten	-16.825	-15.454	-16.697	-16.907	-16.906	-16.848
Saldo van baten en lasten	-14.986	-13.730	-14.689	-14.759	-14.809	-14.751

Verplichte indicatoren

Omschrijving indicator	Eenheid	Realisatie	
Formatie	Fte per 1.000 inwoners	2022	8,2
		2023	8,3
		2024	8,5 (B)
		2025	8,3 (B)
Eventuele toelichting:			
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	2022	9,4
		2023	9,8
		2024	nog niet bekend
		2025	nog niet bekend
Eventuele toelichting:			
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	2022	830
		2023	922
		2024	866 (B)
		2025	952 (B)
Eventuele toelichting:			
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	2022	19,85
		2023	21,65
		2024	3,97 (B)
		2025	9,02 (B)
Eventuele toelichting:			

Overhead	% van totale lasten	2022	12,55
		2023	13,00
		2024	14,14 (B)
		2025	14,91 (B)
Eventuele toelichting:			
Verwijzingen Halt	Aantal per 1.000 jongeren	2022	6,4
		2023	7,7
		2024	<i>nog niet bekend</i>
		2025	<i>nog niet bekend</i>
Eventuele toelichting:			
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	2022	1,5
		2023	1,8
		2024	<i>nog niet bekend</i>
		2025	<i>nog niet bekend</i>
Eventuele toelichting:			
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	2022	2,7
		2023	2,8
		2024	<i>nog niet bekend</i>
		2025	<i>nog niet bekend</i>
Eventuele toelichting:			
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	2022	0,7
		2023	0,7
		2024	<i>nog niet bekend</i>
		2025	<i>nog niet bekend</i>
Eventuele toelichting:			
Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	2022	4,7
		2023	3,9
		2024	<i>nog niet bekend</i>
		2025	<i>nog niet bekend</i>
Eventuele toelichting:			

Relatie met verbonden partijen

Naam	Omschrijving
Veiligheidsregio IJsselland	Een regionaal samenwerkingsverband waarbinnen brandweer, politie, geneeskundige hulpverlening, gemeenten en andere partners samenwerken in het voorkomen, bestrijden en beperken van de gevolgen van branden, ongevallen, rampen en crises.
Vereniging van Nederlandse Gemeenten	Belangenbehartiger van alle gemeenten bij andere overheden.

6 Financiën

Bedragen x € 1.000	R 2023	B 2024	B 2025	B 2026	B 2027	B 2028
Algemene uitkering	125.515	130.340	137.610	131.892	133.024	134.271
Dividend	2.233	2.188	2.188	1.538	1.538	1.538
Lokale heffingen	18.751	19.299	20.168	20.168	20.168	20.168
Onvoorzien	459	-2.783	-5.559	-4.633	-8.871	-11.240
Reserves	9.267	1.807	-200	2.592	3.687	4.061
Saldo financieringsfunctie	-335	-511	-2	159	-44	-389
Saldo na bestemming	-16.396	1.684	5.612	3.793	3.385	1.583
Totaal	139.494	152.024	159.816	155.509	152.887	149.992

Algemene uitkering uit het Gemeentefonds

De raming van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds is gebaseerd op de informatie in de meicirculaire 2024.

Opschalingskorting

Sinds 2015 worden gemeenten geconfronteerd met een korting op het gemeentefonds, die oploopt tot € 975 miljoen in 2026. Deze korting is opgelegd omdat gemeenten door opschaling kosten kunnen besparen. Sinds 2019 is een stand van de opschalingskorting bereikt van € 300 miljoen. Na langdurig overleg tussen Rijk en VNG is in de meicirculaire de oploop van de opschalingskorting vanaf 2026, een structurele uitname van € 675 miljoen, geschrapt. Voor Hardenberg is dit dan een plus van rond € 2,1 miljoen.

Accres

In de nieuwe financieringssystematiek wordt het accres gekoppeld aan de ontwikkeling van het bruto binnenlands product (BBP). Door deze systematiek al vanaf 2024 te hanteren valt het accres voor 2024 en 2025 lager uit dan op basis van de oude systematiek ("trap op, trap af"). De compensatie in 2025 voor ongeveer de helft leidt tot een (incidenteel) nadeel van rond € 675 miljoen of wel voor onze gemeente tot een nadeel van € 2,1 miljoen. Zonder deze korting zou het accres in 2024 dus € 2,1 miljoen hoger zijn, dan nu het geval is.

Jeugdzorg

In het coalitieakkoord Rutte IV is een aanvullende besparing op Jeugdzorg opgenomen die oploopt naar structureel € 511 miljoen vanaf 2027. De geraamde besparing van € 500,0 miljoen in 2025 kan nog niet gerealiseerd worden, omdat de maatregelen die tot besparing moeten leiden nog niet zijn gerealiseerd. Daarom wordt incidenteel € 500,0 miljoen toegevoegd aan de algemene uitkering van het gemeentefonds. Deze toevoeging heeft geen gevolgen voor de begroting, omdat wij er eerder voor hebben gekozen om de gevolgen van de bezuiniging Rutte IV (= de uitname uit het gemeentefonds) budgettair neutraal te verwerken.

In 2021 heeft de Commissie van Wijzen uitspraak gedaan in een arbitragezaak tussen rijk en gemeenten over de structurele financiering van de jeugdzorg. Op basis van deze uitspraak zijn afspraken gemaakt over een compensatie voor gemeenten en een nog op te stellen pakket aan bezuinigingsmaatregelen, de hervormingsagenda jeugd. De (netto-) compensatie is tot en met 2025 toegevoegd aan het gemeentefonds.

De bedragen voor 2026 en volgende jaren staan al wel gereserveerd op de rijksbegroting, maar nog niet toegekend c.q. toegevoegd aan het gemeentefonds. Wij gaan er vanuit dat dit wel zal gebeuren c.q. wij begroten deze bedragen wel:

- 2026 : € 2.457.000
- 2027 : € 2.260.000
- 2028 e.v. jaren : € 2.380.000

Bij de berekening van de gemeentefondsuitkering hebben wij een correctie doorgevoerd in verband met de aangekondigde aanvullende bezuiniging jeugdzorg (Rutte IV). Uit de opbouw van het Gemeentefonds blijkt echter dat het rijk deze bezuiniging reeds had doorgevoerd, dat wil zeggen de uitname van € 50 miljoen uit het gemeentefonds al had verwerkt. Daarmee is de noodzaak om een correctie door te voeren overbodig.

De correctie leidt tot een structureel voordeel van € 1,6 miljoen. Wij stellen voor dit voordeel in te zetten voor de nog openstaande bezuinigingstaakstelling voor het sociaal domein (Programma Samen Door). Met deze taakstelling is een bedrag van € 1.325.000 gemoeid.

Dividend

Hieronder hebben wij een overzicht opgenomen van het begrote dividend.

Instelling	Aandeel in het kapitaal	Aantal aandelen	Dividend per aandeel	Dividend
BNG	0,12%	64.935	€ 2,00	€ 130.000
Enexis	0,04%	63.932	€ 0,69	€ 44.000
Wadinko	5,69%	136	€ 500,00	€ 68.000
ROVA	11,60%	816	€ 404,41	€ 330.000
Cogas	12,77%	650	€ 2.000,00	€ 1.300.000
Rendo	5,75%	57	€ 5.543,86	€ 316.000
Vitens	1,10%	63.007	€ 0,00	€
Totaal				€ 2.188.000

Met ingang van 2026 wordt een lagere dividenduitkering COGAS begroot. COGAS keert een basisdividend uit van € 1.000 per aandeel. Daarbovenop wordt tot en met 2025 een extra dividend uitgekeerd van nog eens € 1.000 per aandeel.

Lokale heffingen

Voor de toelichting op deze belastingen, verwijzen wij u naar de [paragraaf lokale heffingen](#) in deze begroting.

Saldo financieringsfunctie

De rentekosten worden via een zogenaamd rente omslagpercentage doorberekend aan de programma's. Dit percentage hebben wij berekend op 2%. Dit is een afgerond percentage. Omdat wij met deze afronding werken, ontstaat een verschil met de werkelijke kosten.

Onvoorzien

Bedragen x € 1.000	2025	2026	2027	2028
Overige baten en lasten	-5.353	-8.057	-10.951	-12.680
Structurele doorwerking Zomernota	68	67	67	67
Totaal	-5.285	-7.990	-10.884	-12.613

De stelpost overige baten en lasten bestaat uit:

Bedragen x € 1.000	2025	2026	2027	2028
stelpost structurele tegenvallers	200	200	200	200
stelpost investeringsprogramma 2025-2028	568	1.831	2.579	2.832
stelpost investering ambities	1490	2340	4662	6155
stelpost uitvraag jeugd/onderwijs	400	180		
stelpost prijscompensatie	2106	3010	3020	3076
stelpost plankosten Grondexploitatie	-81	-228	-222	-222
stelposten Gemeentefonds				
- open overheid	77	77	77	77
- rechtsbescherming		71	71	71
- uitwerking meicirculaire 2024	593	576	564	491
stelpost structurele doorwerking Zomernota	-68	-67	-67	-66
	5.285	7.990	10.884	12.614

Toelichting

In de begroting is een structurele post van € 200.000 opgenomen voor onvoorziene structurele tegenvallers.

Stelpost structurele doorwerking Zomernota 2024: Hiervoor verwijzen wij naar de toelichting als opgenomen in de Zomernota 2024.

Stelpost investeringsprogramma 2025-2028. In de bijlagen bij deze begroting is een specificatie opgenomen van deze investeringen.

De stelpost prijscompensatie laat meerjarig een positief bedrag zien. Met de uitwerking van de septembercirculaire 2024 Gemeentefonds, zullen wij dit corrigeren c.q. aanvullen uit het accres.

Het saldo op deze stelpost bestaat hoofdzakelijk uit middelen die wij reserveren in verband

met een uitspraak van de Commissie van Wijzen. In 2021 heeft deze commissie uitspraak gedaan in een arbitragezaak tussen rijk en gemeenten over de structurele financiering van de jeugdzorg. Op basis van deze uitspraak zijn afspraken gemaakt over een compensatie voor gemeenten en een nog op te stellen pakket aan bezuinigingsmaatregelen, de hervormingsagenda jeugd. De (netto-) compensatie is tot en met 2025 toegevoegd aan het gemeentefonds.

De bedragen voor 2026 en volgende jaren staan al wel gereserveerd op de rijksbegroting, maar nog niet toegekend c.q. toegevoegd aan het gemeentefonds. Om die reden hebben wij deze bedragen wel als inkomst geraamd maar nog niet functioneel begroot.

Stelpost plankosten grondexploitatie: de doorberekening van plankosten sluit aan bij de geactualiseerde nota grondexploitatie 2025. In deze nota wordt uitgegaan van de vastgestelde exploitaties en wordt geen rekening gehouden met de in voorbereiding zijnde plannen. In de begroting houden wij hier wel rekening mee en gaan wij ervan uit dat ook in de komende jaren meer uren/plankosten kunnen worden doorberekend.

Stelposten gemeentefonds. Aan het gemeentefonds zijn extra middelen toegevoegd of onttrokken, die voorshands op deze stelpost zijn gereserveerd. Deze post wordt in de loop van het jaar nader uitgewerkt en worden de betreffende posten functioneel toegedeeld c.q. toegevoegd aan de budgetten op de betreffende taakvelden.

Mutaties reserves

Bedragen x 1.000	R 2023	B 2024	B 2025	B 2026	B 2027	B 2028
Onttrekkingen reserves	14.823	1.807	2.800	2.592	3.687	4.061
Toevoegingen reserves	-5.556	0	-3.000	0	0	0
Totaal	9.267	1.807	-200	2.592	3.687	4.061

Detailtering Onttrekkingen

Bedragen x € 1.000	2025	2026	2027	2028
Algemene reserve (resultaatbestemming en budgetoverheveling)	315	295		
Reserve dekking kapitaallasten	1.405	1.253	1.252	1.251
Totaal	1.720	1.548	1.252	1.251

Paragrafen

Lokale heffingen

Inleiding en wettelijk kader

Het doel van lokale heffingen is het verkrijgen van eigen middelen die worden gebruikt voor uitgaven voor het uitvoeren van de gemeentelijke taken. De invoering, wijziging of intrekking van lokale heffingen gebeurt door middel van een door de gemeenteraad vast te stellen verordening. De belastingverordeningen voor 2025 kunnen worden vastgesteld na het vaststellen van de begroting.

De lokale heffingen kunnen worden ingedeeld in algemene belastingen, bestemmingsbelastingen en retributies.

De *algemene belastingen* komen ten goede aan algemene middelen van de gemeente. Dit betekent dat de opbrengsten niet gelabeld zijn maar voor alle gemeentelijke taken en voorzieningen kunnen worden ingezet. De gemeenteraad bepaalt waarvoor. Onder de algemene belastingen vallen onder andere de onroerende-zaakbelastingen, de parkeerbelasting, de forensenbelasting en de toeristenbelasting.

Bestemmingsbelastingen zijn belastingen waarvan de opbrengsten zijn bestemd voor specifieke taken of voorzieningen met een duidelijk algemeen belang. De rioolheffing en de afvalstoffenheffing zijn bestemmingsbelastingen waarvoor geldt dat de gemeente niet meer mag heffen dan de kosten die zij voor de betreffende taak of voorziening maakt. Ook de Bedrijven Investeringszone Hardenberg (BIZ) en de reclamebelasting Dedemsvaart vallen onder de bestemmingsbelastingen. De belastingopbrengst wordt uitgekeerd aan een door de ondernemers opgerichte uitvoeringsorganisatie.

Retributies worden geheven van personen aan wie de gemeente een specifieke dienst verleent die voor die persoon een individueel voordeel oplevert. De belangrijkste retributies zijn de leges: vergoedingen voor een bij de gemeente aangevraagde dienst als het aanvragen van een paspoort of een vergunning. Net als bij bestemmingsbelastingen mogen de retributies niet meer dan kostendekkend zijn. Hieronder vallen ook de marktgelden en de lijkbezorgingsrechten.

De lokale heffingen vormen een belangrijk onderdeel van de inkomsten van gemeenten en zijn daarom een integraal onderdeel van het gemeentelijk beleid. Een overzicht van de lokale heffingen en daarmee meer inzicht is daarom van belang voor de raad. Een aanduiding van de lokale lastendruk is van belang voor de integrale afweging tussen beleid en inkomsten. Een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid maakt het beeld van de lokale lasten compleet. Al deze onderdelen zult u daarom tegenkomen in deze paragraaf lokale heffingen.

Beleid ten aanzien van de lokale heffingen

Het gemeentelijk beleid is dat de tarieven van de bestemmingsbelastingen in principe kostendekkend moeten zijn. Met andere woorden: de opbrengsten dekken de gemaakte kosten. Bij de retributies is kostendekkendheid ook het uitgangspunt, maar leiden kostendekkende tarieven soms tot onevenredig hoge tarieven voor een dienst. Daarom stelt de raad in die gevallen een lager tarief vast. Een duidelijk voorbeeld hiervan is de evenementenvergunning. De mate van kostendekkendheid van de bestemmingsbelastingen en retributies staan vermeld onder 'Overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen'. Het kaderstellend beleid voor de diverse heffingen is vastgelegd in de door de gemeenteraad vastgestelde gemeentelijke belastingverordeningen. Deze worden jaarlijks aan de gemeenteraad voorgelegd na het vaststellen van de begroting, zodat de tarieven in overeenstemming kunnen worden gebracht met de vastgestelde begroting.

Uit het coalitieakkoord 2022-2026 blijkt dat het streven een gelijkblijvende belastingdruk voor inwoners is. Dat betekent dat gemeentelijke belastingen met niet meer dan het inflatiepercentage worden verhoogd. Voor 2025 is dit percentage vastgesteld op 3,48%. Bij sommige tarieven wordt hiervan afgeweken, omdat het bijvoorbeeld wettelijke tarieven betreffen of dat hierover afwijkende afspraken zijn gemaakt (voorbeeld tarief toeristenbelasting).

Tarieven meest voorkomende heffingen

De gemeente Hardenberg verwacht in 2025 ca. 18% van haar inkomsten uit lokale heffingen te halen. Hieronder zijn de belastingtarieven van de meest voorkomende heffingen van 2023, de huidige tarieven 2024 en de verwachte tarieven voor 2025 opgenomen. De tarieven voor 2025 worden in december 2024 door de gemeenteraad vastgesteld.

Tarieven meest voorkomende heffingen

Omschrijving	2023	2024	2025*
(Bedragen in euro x €1.000)			
Ozb-eigenaren woningen	0,0907%	0,0856%	nbn
Ozb-eigenaren niet-woningen	0,2860%	0,2894%	nbn
Ozb-gebruikers niet-woningen	0,2462%	0,2494%	nbn
Vastrecht afvalstoffenheffing	167,00	170,00	176,00
Vastrecht afvalstoffenheffing (hoogbouw en buitengebied t/m 2018)	149,00	149,00	155,00
Lediging 240 liter container RST	10,60	10,60	10,60
Lediging 240 liter container GFT	0,00	0,00	0,00
Lediging 140 liter container RST	6,50	6,50	6,50
Lediging 140 liter container GFT	0,00	0,00	0,00
Rioolheffing woning	277,00	277,00	299,00
Toeristenbelasting	1,05	1,05	1,05

Forensenbelasting	232,00	232,00	250,00
* De tarieven 2025 worden in december 2024 door de gemeenteraad definitief vastgesteld.			

Kwaliteit uitvoering Wet WOZ en ontwikkelingen

De Waarderingskamer controleert of gemeenten de Wet Waardering Onroerende zaken (Wet WOZ) goed uitvoeren. Hiervoor vinden verschillende onderzoeken en inspecties plaats. Het algemene oordeel van de Waarderingskamer over de uitvoering van de Wet WOZ in Hardenberg staat op 'Goed'. De Waarderingskamer heeft aan het begin van het jaar ingestemd met het bekend maken van de WOZ-waarden uiterlijk eind februari 2024. De gemeente is aangesloten op de Landelijke Voorziening WOZ (LV-WOZ). Via de LV-WOZ ontvangen de afnemers (belastingdienst, CBS en Waterschappen) de WOZ-gegevens. Ook wordt het WOZ-waardeloket gevuld door de LV-WOZ. Hierin staan de WOZ-waarden van woningen.

Met ingang van 1 januari 2024 is de proceskostenvergoeding bestuursrecht aangepast. Hierdoor is het minder lucratief voor 'No Cure No Pay' organisaties om bezwaren in te dienen. Wel zijn een aantal van deze organisaties samen gaan werken waardoor schaalgrootte wordt behaald. In vergelijking met vorig jaar is het aantal ingediende bezwaarschriften gedaald. Alleen, het percentage bezwaren ingediend door 'No Cure No Pay' organisaties hoger. Ook het aantal beroepen is fors gestegen. Dit is te verklaren doordat de proceskostenvergoeding bestuursrecht voor beroepen, ingediend voor 1 januari 2024, nog onder de oude regeling valt.

Mijn Overheid

Mensen krijgen steeds meer berichten van de overheid in hun berichtenbox van MijnOverheid en kunnen ook steeds meer gegevens via MijnOverheid raadplegen. Dit digitale kanaal helpt veel papier te besparen, dienstverlening aan burgers begrijpelijker en sneller te maken en draagt ook bij aan efficiency van de overheid. Ook de aanslag gemeentelijke belastingen met daarop de nieuwe WOZ-waarde wordt in 2025 net als in 2024 verzonden naar de berichtenbox van MijnOverheid. Alleen als mensen zich niet hebben aangemeld voor MijnOverheid wordt de aanslag nog per post toegezonden. Bedrijven kunnen geen gebruik maken van MijnOverheid en ontvangen de aanslag daarom ook per post. Naar verwachting wordt in 2025 zo'n 40% van de aanslagen van de gemeente Hardenberg digitaal verzonden. Ook het raadplegen van WOZ-gegevens en taxatieverslagen kan via MijnOverheid.

Ontwikkelingen

Het hoofdlijnenakkoord noemt uit eerste analyse twee punten met betrekking tot belastingen.

- Twee nieuwe belastingen introduceren waarvan de opbrengsten (uitsluitend) ten goede komen aan woningbouw en infra in betreffende gemeente: een planbatenheffing en een (onbebouwde) grondheffing.
- Afspraken maken met gemeenten om de woonlasten (OZB) te maximaleren.

De nieuwe belastingen kunnen beide een bijdrage leveren aan het versnellen van woningbouw en bijbehorende infrastructuur en de bekostiging ervan. Belangrijk aandachtspunt is de exacte vormgeving en de uitvoerbaarheid. Omdat waardeontwikkeling van de grond niet met terugwerkende kracht belast kan worden en er voor beide belastingen wetgeving nodig is zal dit enige jaren duren voordat deze mogelijkheid zich voordoet. Het maximaleren van OZB beperkt gemeenten in hun mogelijkheid om extra eigen inkomsten te verwerven. De tekst in het hoofdlijnenakkoord spreekt expliciet over afspraken met gemeenten en laat ruimte voor interpretatie en uitwerking. Onderdeel daarvan kan zijn om als gemeenten gecompenseerd te worden voor een beperking van deze mogelijkheid.

Overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen

Hierna wordt ingegaan op de verschillende algemene belastingen, bestemmingsbelastingen en retributies die de gemeente heft.

Begrote bedragen heffingen 2025

Omschrijving (bedragen x € 1.000)	(exclusief kwijtschelding)
Afvalstoffenheffing	6.140
BIZ	184
Forensenbelasting	374
Leges	4.326
Lijkbezorgingsrechten	496
Marktgelden	58
Onroerende zaakbelasting niet woningen	9.048
Onroerende zaakbelasting woningen	7.490
Parkeerbelasting	1.670
Reclamebelasting	59
Rioolheffing	8.643
Toeristenbelasting	1.523

Inkomsten uit heffingen en belastingen als percentage van de totale gemeentelijke inkomsten: 18%

Algemene belastingen

Onroerende-zaakbelastingen

In de tariefstelling van de onroerende-zaakbelastingen moet rekening worden gehouden met de waardeontwikkeling van de WOZ-waarden. Voor onroerende zaken wordt gemiddeld een waardestijging verwacht voor 2025. Op dit moment wordt nog gewerkt aan de herwaardering van alle onroerende zaken waardoor in deze paragraaf nog niet kan worden aangegeven met

welk percentage de tarieven, uitgaande van een stijgende waarde, verlaagd worden om tot de gewenste opbrengst te komen. Bij het vaststellen van de belastingverordeningen voor 2025 is dit percentage bekend.

Vanaf 2018 wordt de compensatie OZB (dit betreft een subsidie) voor vrijwilligersorganisaties vermeld op het aanslagbiljet gemeentelijke belastingen. Hierdoor is het voor vrijwilligersorganisaties direct duidelijk wat er moet worden betaald aan OZB. Ook in 2025 vermelden we de compensatie OZB daarom op het aanslagbiljet. De compensatie bedraagt 50% van het aanslagbedrag OZB.

Toeristenbelasting

De toeristenbelasting wordt geheven door middel van een voorlopige aanslag in het betreffende belastingjaar en een definitieve aanslag na afloop van het belastingjaar. Dit betekent dat de definitieve aanslag over het belastingjaar 2024 wordt opgelegd in april 2025. Het aantal overnachtingen voor de toeristenbelasting 2024 is begroot op 1.320.000 overnachtingen. Op verzoek van de recreatieondernemers is het tarief toeristenbelasting in 2021 voor de tweede keer voor een periode van vier jaar vastgesteld (2022 t/m 2025). Het tarief is vastgesteld op € 1,05.

Gezien de gerealiseerde overnachtingen van de afgelopen jaren worden de overnachtingen vanaf 2025 structureel bijgesteld naar 1.450.000.

Forensenbelasting

De forensenbelasting wordt geheven naar een vast bedrag. Het tarief wordt met het vastgestelde inflatiepercentage van 3,48% verhoogd en komt hiermee op € 250.

Parkeerbelasting

De parkeerbelasting wordt voldaan door kentekenparkeren (aanmelden van kenteken en betalen via parkeerautomaat), door gebruik te maken van belparkeren of door op een andere wijze te betalen voor het parkeren. Ook de betaalde vergoeding voor een parkeervergunning betreft parkeerbelasting. Als bij controle blijkt dat er geen parkeerbelasting is voldaan, volgt er een naheffingsaanslag.

Het bedrag voor de naheffingsaanslag is voor 1 januari 2025 vastgesteld op € 78,80. Om dit bedrag in rekening te mogen brengen, dient de gemeente per naheffingsaanslag ten minste dit bedrag aan kosten te maken. De begrootte kosten liggen hoger, daarom kan het wettelijk maximale tarief in rekening gebracht worden. Het kostenbesluit naheffingsaanslag parkeerbelasting wordt u aangeboden tegelijk met de verordeningen.

Het beleid voor parkeren in het centrum van Hardenberg is in 2019 geëvalueerd. In april 2021 is het nieuwe parkeerbeleid vastgesteld en op 8 december 2021 in werking getreden. Op dat moment was de slagboom apparatuur vervangen en het Parkeerrechtensysteem in werking. Inmiddels zijn ook de straatautomaten vervangen. Met de nieuwe parkeerregulering moet parkeren gemakkelijk en eenvoudig zijn en moeten de beschikbare parkeerplaatsen beter worden benut. Het doel van het parkeerbeleid is de juiste parkeerder op de juiste plek te

krijgen. Het nieuwe beleid wordt in het najaar van 2024 geëvalueerd (omdat pas medio 2023 het nieuwe parkeersysteem volledig werkend was). Er wordt op logische momenten geïndexeerd, dit wordt meegenomen bij de valuatie van het beleid.

Bestemmingsbelastingen

Het uitgangspunt bij de afvalstoffenheffing en rioolheffing is 100% kostendekking. Om te voorkomen dat er jaarlijks grote schommelingen in het tarief nodig zijn om de gewenste kostendekking te kunnen realiseren, wordt om pieken in kosten op te vangen gewerkt met voorzieningen. In de tabellen in de bijlage (tabel 1 en tabel 2) ziet u de kostendekkingspercentages voor en na de onttrekking uit, of toevoeging aan de voorziening.

Afvalstoffenheffing

Met de afvalstoffenheffing bekostigt de gemeente de inzameling van het huishoudelijk afval. De afvalstoffenheffing wordt evenals de wettelijk plicht huishoudelijke afvalstoffen in te zamelen, geregeld in de Wet milieubeheer. De afvalstoffenheffing bestaat uit een vastrecht en een variabel tarief. De hoogte van de aanslag is afhankelijk van het aantal aanbiedingen. De afvalstoffenheffing wordt vermeld op de gecombineerde aanslag gemeentelijke heffingen. Op dit aanslagbiljet staan o.a. ook de rioolheffing en de OZB. Het tarief voor de afvalstoffenheffing stijgt met inflatie. Voorgesteld wordt om het tarief voor het vast recht op € 176 vast te stellen.

Rioolheffing

De rioolheffing hangt samen met de wettelijke zorgplicht voor drie beleidsvelden op het gebied van water. Doel van de rioolheffing is om geld vrij te maken voor onder meer de afvoer van afvalwater, de afvoer van regenwater (ook wel hemelwater genoemd) en het beheer van het grondwaterpeil.

In het programma klimaat, water en biodiversiteit is opgenomen welke voorzieningen de gemeente op het gebied van water en riolering bezit, hoe deze voorzieningen functioneren, hoe het water- en rioleringsstelsel beheerd wordt en hoe dit gefinancierd wordt. Daarnaast speelt het programma in op de veranderingen in het klimaat en de aanpassingen die we daarom aan ons water- en rioleringsstelsel moeten uitvoeren.

Voorgesteld wordt om het tarief voor de rioolheffing voor een woning vast te stellen op € 299.

Bedrijven Investerings Zone (BIZ) en reclamebelasting

In het centrum van Hardenberg wordt een BIZ geheven. Deze is in 2021 weer voor vijf jaar vastgesteld en geldt tot en met 2026.

In het centrum van Dedemsvaart wordt vanaf 2022 een reclamebelasting geheven.

Bij zowel de BIZ Hardenberg als de reclamebelasting Dedemsvaart wordt de belastingopbrengst uitgekeerd aan de door de ondernemers opgerichte uitvoeringsorganisatie.

Retributies

Bij de retributies wordt in sommige gevallen afgeweken van de wens om 100% kostendekkende tarieven te hanteren, omdat dit zou leiden tot onevenredig hoge tarieven. In de bijlage ziet u de kostendekkingspercentages van de retributies (tabel 3, 4 en 5).

Lijkbezorgingsrechten

De lijkbezorgingsrechten zijn retributies voor het gebruik van de gemeentelijke begraafplaats. Naast een retributie voor de uitgifte van graven en urnenruimten, regelt de verordening ook de vergoeding voor het gebruik van gemeentelijke diensten in verband met de begraafplaats. De kostendekking van de lijkbezorging is 80%.

Marktgeden

Marktgeld is een retributie voor het innemen van een standplaats op de weekmarkt in Hardenberg of Dedemsvaart. De kostendekking van de marktgeden is 83%.

Leges

Leges zijn retributies voor diensten die door de gemeente worden verleend. Veel van de retributies gaan over het aanvragen van vergunningen of documenten. Te denken valt aan omgevingsvergunningen of paspoorten. Maar ook activiteiten van het gemeentearchief kunnen in de legesverordening worden geregeld.

Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsboring in werking getreden. Hierop is vorig jaar de begroting en de legesverordening aangepast om zo leges te kunnen blijven heffen.

De inkomsten bouwleges onder de Omgevingswet kunnen nog niet goed worden ingeschat. Veel bouwaanvragen zijn voor de inwerkingtreding van de Omgevingswet in december 2023 ingediend. Waardoor het aantal aanvragen en de legesinkomsten in 2024 lager zijn dan begroot. Het jaar 2025 is het eerste representatieve jaar voor de Omgevingswet en de hieruit voortvloeiende legesinkomsten. In de Zomernota 2025 wordt, als zich dat voordoet, over de mogelijke afwijkingen gerapporteerd.

Vanaf 1 januari 2025 is er voor een kleine graafmelding (<25 meter) instemming vereist. Voor de werkzaamheden die we hiervoor verrichten zijn dan leges verschuldigd.

De totale legesverordening voor 2025 is 82% kostendekkend. Op basis van dit berekende percentage wordt onderbouwd dat de gemeente Hardenberg geen 'winst' maakt op de diensten en producten die zij aanbiedt. In de bijlage ziet u de kostendekkingspercentages in een tabel per hoofdstuk, paragraaf, en de totale legesverordening (Tabel 5).

Een aanduiding van de lokale lastendruk

Hierna wordt ingegaan op de verschillende algemene belastingen, bestemmingsbelastingen en retributies die de gemeente heft.

Onder de woonlasten verstaan we het gemiddelde bedrag dat een meerpersoonshuishouden in de gemeente betaalt aan OZB, riool- en afvalstoffenheffing. Over het belastingjaar 2024 is dat volgens het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) in de gemeente Hardenberg een bedrag van € 864. In 2023 was dit bedrag € 848. Onze gemeente staat nu op plaats 50 (in 2023: 67) van de gemeenten met de laagste woonlasten in Nederland (totaal 345 (deel)gemeenten).

Het landelijke gemiddelde is een bedrag van € 994. In de Provincie Overijssel is het gemiddelde € 934. (Bron: Coelo, atlas van de lokale lasten 2024). In de tabel woonlasten omliggende gemeenten, hieronder, ziet u de woonlasten van de omliggende gemeenten.

Woonlasten omliggende gemeenten

Omliggende gemeenten (Bedragen in euro)	Woonlasten per huishouden	Landelijke rangorde (aantal (deel) gemeenten 345)
Ommen	831	26
Zwolle	854	44
Hardenberg	864	50
De Wolden	868	53
Dalfsen	874	57
Staphorst	879	59
Hoogeveen	923	93
Twenterand	977	170
Coevorden	1036	230

(Bron: Coelo, atlas van de lokale lasten 2024)

Uit de COELO-atlas 2024 blijkt dat COELO uitgaat van een tarief afvalstoffenheffing voor meerpersoonshuishoudens in de gemeente Hardenberg van € 253. COELO geeft aan dat gewerkt wordt met aannames omtrent de aangeboden hoeveelheid afval. Dit doen zij om de verschillende gemeenten goed met elkaar te kunnen vergelijken. In Hardenberg blijken de werkelijke cijfers echter te verschillen met de gedane aannames door COELO. In 2024 betalen huishoudens aan vastrecht € 170. Daarbij komen de kosten per aanbidding van restafval. Het gemiddeld aantal aanbiddingen van de restafval 240 liter-container bedroeg in 2023 gemiddeld 7 aanbiddingen. Vermoedelijk is dit aantal voor 2024 nagenoeg gelijk. Dit resulteert in een totale gemiddelde aanslag afvalstoffenheffing van € 244,20 (170 + 74,20). Een verschil van € 9.

Gemiddelde woonlasten gemeente Hardenberg

De werkelijke gemiddelde woonlasten bedragen in 2024 in de gemeente Hardenberg voor een woning met een gemiddelde WOZ-waarde van € 376.079,- (bron: COELO) en 7 aanbiedingen van de 240 liter restafvalcontainer: Tarief 2024 (Bedragen in euro)

Onroerende zaakbelastingen	322
Afvalstoffenheffing (vastrecht en variabel)	244
Rioolheffing	289
Totale gemiddelde aanslag 2024	855

Kwijtscheldingsbeleid

Voor belastingplichtigen, die niet in staat zijn bepaalde gemeentelijke belastingen te betalen, is kwijtschelding mogelijk op grond van de Gemeentewet en de Invorderingswet.

Kwijtschelding is uitsluitend mogelijk voor de onroerende zaakbelastingen, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. Of kwijtschelding wordt verleend hangt af van de betalingscapaciteit van belastingplichtigen. Bij de bepaling daarvan houden we rekening met 100% van de kosten van levensonderhoud zoals opgenomen in de landelijke richtlijnen voor het kwijtscheldingsbeleid. Sinds 1 januari 2018 is ook de kostendelersnorm uit de participatiewet van toepassing. Daarnaast wordt op drie onderdelen een ruimhartiger kwijtscheldingsbeleid uitgevoerd. Dit wordt bereikt door bij de berekening van de betalingscapaciteit een hogere inkomensnorm voor personen met een pensioengerechtigde leeftijd of ouder te hanteren, de netto kosten van de kinderopvang als uitgave aan te merken en maximaal gebruik te maken van het verhogen van de toegestane financiële middelen. Dit betekent dat de kwetsbare groepen in Hardenberg in 2025 een beroep kunnen blijven doen op de mogelijkheden tot kwijtschelding van de OZB, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing.

Totaal is € 511.000 begroot voor kwijtschelding en is als volgt opgebouwd:

Afvalstoffenheffing € 244.700, rioolheffing € 265.300 en OZB € 1.000. Het kwijtschelden van OZB komt tot nu toe niet veelvuldig voor.

Kostendekkendheid

Kostendekkendheid Afvalstoffenheffing 2025	
Lasten taakveld 7.2, 7.3, inclusief (omslag)rente	-€ 5.328.700
Baten taakveld 7.2, 7.3, exclusief heffingen	€ 728.000
Netto lasten taakveld 7.2	-€ 4.600.700
<i>Toe te rekenen lasten</i>	
Overhead	-€ 199.000
BTW	-€ 985.470

Kwijtschelding	-€ 244.770
Totaal lasten	-€ 6.029.940
Baten	€ 6.140.190
Lagere baten door dotatie aan voorziening	-€ 110.250
Totaal baten heffing incl. mutatie voorziening	€ 6.029.940
Dekkingspercentage	100%

Kostendekkendheid Afvalstoffenheffing 2025 (excl. voorziening)	
Baten	€ 6.140.190
Lasten	-€ 6.029.940
Kostendekkendheid	101,83%

Kostendekking rioolheffing 2025	
Lasten taakveld 7.2, inclusief (omslag)rente	-€ 6.434.140
Baten taakveld 7.2, exclusief heffingen	€ 420
Netto lasten taakveld 7.2	-€ 6.433.720
<i>Toe te rekenen lasten</i>	
Overhead	-€ 1.148.000
BTW	-€ 1.146.570
Kwijtschelding	-€ 265.300
Overige kosten	-€ 259.230
Totaal lasten	-€ 9.252.820
Baten	€ 8.643.200
Hogere baten door onttrekking van voorziening	€ 609.620
Totaal baten heffing	€ 9.252.820
Dekkingspercentage	100%

Kostendekkendheid rioolheffing (excl. voorziening) 2025	
Baten	€ 8.643.200
Lasten	-€ 9.252.820
Percentage	93,41%

Kostendekkendheid rioolheffing (incl. voorziening) 2025	
Baten	€ 9.252.820

Lasten	-€ 9.252.820
Percentage	100%

Kostendekking lijkbezorging 2025	
Lasten taakveld 7.5, inclusief (omslag)rente	-€ 461.857
Baten taakveld 7.5, exclusief heffingen	€ 1.170
Netto kosten taakveld	-€ 460.687
<i>Toe te rekenen lasten</i>	
Overhead	-€ 191.408
BTW	€ 0
Kwijtschelding	€ 0
Totaal lasten	-€ 652.095
Totaal baten heffing	€ 524.411
Kostendekkendheid	80,42%

Kostendekkendheid marktgelden 2025	
Lasten taakveld 3.1, inclusief (omslag)rente	-€ 62.602
Baten taakveld 3.1, exclusief heffingen	€ 0
Netto kosten taakveld	-€ 62.602
<i>Toe te rekenen lasten</i>	
Overhead	-€ 9.816
Kwijtschelding	€ 0
BTW	€ 0
Totale kosten	-€ 72.418
Totale baten	€ 60.443
Kostendekkendheid	83,46%

Kostendekkendheid leges 2025		Lasten	Baten	Kosten-dekkendheid
Totaal		€ 4.572.359	€ 3.757.266	82%
Hoofdstuk 1	Algemene dienstverlening	€ 1.616.212	€ 1.375.873	85%
Paragraaf 1.1	Burgerlijke stand	€ 114.086	€ 72.844	64%
Paragraaf 1.2	Reisdocumenten en Nederlandse identiteitskaart	€ 824.647	€ 768.271	93%

Paragraaf 1.3	Rijbewijzen	€ 282.940	€ 308.230	109%
Paragraaf 1.4	Verstrekking in het kader van basisregistratie personen	€ 16.415	€ 8.944	54%
Paragraaf 1.5	Bestuursstukken			
Paragraaf 1.6	Vastgoedinformatie			
Paragraaf 1.7	Overige Publiekszaken	€ 103.321	€ 60.047	58%
Paragraaf 1.8	Gemeentearchief	€ 19.538	€ 22.485	115%
Paragraaf 1.9	Bijzondere wetten	€ 223.095	€ 121.831	55%
Paragraaf 1.10	Diversen	€ 32.170	€ 13.221	41%
Hoofdstuk 2	Dienstverlening en besluiten in het kader van de omgevingswet	€ 2.340.207	€ 2.349.927	100%
Paragraaf 2.1	Algemene bepalingen			
Paragraaf 2.2	Voorfase	€ 141.183	€ 62.051	44%
Paragraaf 2.3	Activiteiten m.b.t. bouwwerken	€ 1.997.738	€ 2.190.552	110%
Paragraaf 2.4	Activiteiten m.b.t. cultureel erfgoed en werelderfgoed	€ 15.466	€ 7.496	48%
Paragraaf 2.5	Milieubelastende activiteiten	€ 29.008	€ 29.008	100%
Paragraaf 2.6	Lozingsactiviteiten	€ 866	€ 840	97%
Paragraaf 2.7	Aanlegactiviteiten	€ 18.560	€ 8.888	48%
Paragraaf 2.8	Overige activiteiten	€ 86.611	€ 16.110	19%
Paragraaf 2.9	Maatwerkvoorschriften	€ 8.960	€ 8.960	100%
Paragraaf 2.10	Gelijkwaardigheid			
Paragraaf 2.11	Overige tarieven	€ 7.053	€ 6.589	93%
Paragraaf 2.12	Modaliteiten	€ 34.763	€ 34.734	100%
Paragraaf 2.13	Vermindering		€ -15.300	
Paragraaf 2.14	Teruggaaf			
Hoofdstuk 3	Dienstverlening vallend onder dienstenrichtlijn en niet vallend onder hoofdstuk 2	€ 615.940	€ 31.466	5%
Paragraaf 3.1	Horeca	€ 124.844	€ 13.976	11%
Paragraaf 3.2	Seksbedrijven			
Paragraaf 3.3	Winkeltijdenwet			
Paragraaf 3.4	Organiseren evenement of markt	€ 470.597	€ 7.729	2%
Paragraaf 3.5	Standplaatsen	€ 5.661	€ 2.095	37%
Paragraaf 3.6	Huisvestingswet 2014			
Paragraaf 3.7	Kinderopvang	€ 14.839	€ 7.665	52%
Paragraaf 3.8	In dit hoofdstuk niet benoemd besluit			

Toelichting legestabel

Per hoofdstuk van de legestarietabel is het percentage kostendekkendheid berekend. Zo wordt inzichtelijk welke mate van kostendekkendheid van toepassing is per hoofdstuk. Een aantal paragrafen hebben in financiële zin een zeer bescheiden omvang en zijn aangegeven met “-”

De totale verordening overstijgt niet de 100% kostendekkingsnorm. Binnen de paragrafen en daarmee ook binnen de hoofdstukken is kruissubsidiëring toegestaan. Kruissubsidiëring is het bewust hanteren van lagere legestarieven voor de ene dienst en het hanteren van hogere legestarieven voor de andere dienst. Een voorbeeld hiervan zijn de rijbewijzen. Voor rijbewijzen (hoofdstuk 1, paragraaf 1.3) overstijgt de geraamde opbrengst net de geraamde toe te rekenen kosten. De gehanteerde tarieven voor de rijbewijzen betreffen de maximaal wettelijke tarieven. Het tarief hoeft niet te worden aangepast omdat de totale verordening de 100% kostendekkingsnorm niet overschrijdt.

In Hoofdstuk 1 van de tarieventabel zijn voor diverse belastbare feiten maximum wettelijke tarieven van toepassing, bijvoorbeeld voor rijbewijzen, paspoorten etc. Deze wettelijk maximumtarieven worden op een later moment aangepast, zodra deze gegevens definitief bekend worden gemaakt door het Rijk.

Binnen Hoofdstuk 2 vallen de belastbare feiten ten behoeve van de Omgevingswet. Deze is in werking getreden op 1 januari 2024, tegelijk met de Wet Kwaliteitsborging (Wkb). De Omgevingswet staat voor een goede balans tussen het benutten en beschermen van de fysieke leefomgeving. De Wkb heeft als doel de bouwkwaliteit door privatisering van het bouwtoezicht te verbeteren.

Voor dit onderdeel kan specifiek worden aangegeven dat de tarieven voor de kleine bouwactiviteiten minder kostendekkend zijn dan de tarieven voor een grote bouwactiviteit. Dit is een bewuste keuze en als zodanig niet afwijkend van de landelijke tendens en ook niet onredelijk.

De kostendekkendheid voor Hoofdstuk 3 komt uit op 5%. Binnen dit hoofdstuk zijn onder meer de belastbare feiten inzake de Alcoholwet, Evenementen en Kinderopvang opgenomen. De meeste gemeenten kiezen er voor om de tarieven in deze titel niet te hoog vast te stellen.

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding en wettelijk kader

In deze paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing geven we informatie over:

- het beleid omtrent de weerstandscapaciteit, het weerstandsvermogen en de risico's
- een overzicht van de risico's
- een berekening van de weerstandscapaciteit
- de verplicht op te nemen kengetallen (de netto schuldquote, de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen, solvabiliteitsratio, grondexploitatie, structurele exploitatieruimte en belastingcapaciteit)
- een beoordeling van de kengetallen in relatie tot de financiële positie.

Met de informatie in deze paragraaf geven wij uitvoering aan artikel 11 lid 2 van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).

Het beleid omtrent weerstandscapaciteit, weerstandsvermogen en de risico's

Ons beleid

De *weerstandscapaciteit* is in het BBV omschreven als

"de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken".

De beschikbare weerstandscapaciteit berekenen wij op basis van:

- De omvang van de algemene reserve (vrij aanwendbaar gedeelte);
- De eventueel ongebruikte belastingcapaciteit;
- De omvang van stille reserves (indien aanwezig);
- De ruimte in de structurele begroting.

Het uitgangspunt voor ons *weerstandsvermogen* is:

'Wij streven naar weerstandsvermogen dat groter is dan de omvang van de risico's. Daarvoor willen we inzicht in en beheersing van de risico's en een goede balans tussen de bestuurlijke ambitie en de daarmee gepaard gaande risico's'.

Onze doelstelling is:

- het handhaven van een gezonde financiële positie;
- het voorkomen dat ingrijpende beleidswijzigingen noodzakelijk worden bij niet afgedekte risico's.

Een *risico* definiëren wij als: een kans op een gebeurtenis dat een nadelig effect kan hebben op de organisatie, de doelen die zijn gesteld en / of de financiële positie.

De risico's zijn onderverdeeld naar drie categorieën:

- Mogelijke financiële tegenvallers die samenhangen met de uitvoering van bepaalde activiteiten. Voorbeelden zijn het ondernemersrisico bij grondexploitaties en het risico op overschrijding van budgetten bij opneinde-regelingen.

- Voorzienbare tekorten op reguliere budgetten. De tekorten zijn min of meer duidelijk. Zeker waar de tekorten een structureel karakter hebben, heeft het vanuit bedrijfseconomisch oogpunt de voorkeur dit op te lossen binnen de exploitatie.
- (Ongewenste) schommelingen van budgetten, waardoor behoefte ontstaat in egalisatie van jaarlasten. Riolerings- en wegen zijn hiervan de belangrijkste voorbeelden. Als de noodzakelijke onderhoudslasten structureel in de begroting zijn geraamd is er geen sprake van een risico dat relevant is voor het weerstandsvermogen.

Voor de berekening van de benodigde omvang van het weerstandsvermogen is alleen de eerste categorie van belang voor het bepalen van het benodigde weerstandsvermogen.

Risicoprofiel

Wij hebben de mogelijke risico's, inclusief hun oorzaken en gevolgen in beeld gebracht. De totale omvang van de risico's bedraagt bruto € 49 miljoen. Dit is € 8 miljoen lager dan de vorige risico-inventarisatie (in de jaarrekening 2023). Dit komt doordat:

- De risico's die samenhangen met het beëindigen van de dienstverlening aan Ommen per 1 januari 2025 vervallen. Dit betreft een bedrag van € 3,2 miljoen. Het deel van de taakstelling dat (nu) niet is gerealiseerd, is als incidenteel of structureel budget in de begroting opgenomen.
- De omvang van het risico op hogere uitgaven voor de uitvoering van de Jeugdwet en de Wet maatschappelijk ondersteuning kan worden verlaagd met € 1,2 miljoen. Dit is mogelijk gelet op de uitgaven in 2023 en de prognose 2024. Met name omdat er geen grote overschrijdingen zijn van de Wmo-budgetten.
- De omvang van de garantstellingen die wij hebben verleend, is verlaagd. Het effect op het risicobedrag is ongeveer € 4 miljoen.

Voor de berekening van het benodigde weerstandsvermogen houden we rekening met de kans dat een gebeurtenis zich voordoet en het financieel gevolg van een gebeurtenis (= kans * financiële impact). Niet alle risico's zullen zich tegelijkertijd en in dezelfde omvang voordoen. Het resultaat is dat met een beschikbare weerstandscapaciteit van € 17 miljoen het voor 90% zeker is dat de risico's zijn afgedekt.

Toelichting risico's

We hebben 53 risico's met een financieel gevolg. De risico's hebben we ingedeeld. Daarbij zijn we uitgegaan van de mogelijke omvang van een risico en de kans dat een risico zich voordoet. In de tabel ziet u de verdeling van de risico's.

Impact						
Enorm	> 1miljoen	1	0	1	0	2
Substantieel	> 250.000 en < 1miljoen	2	1	7	1	2
Matig	> 100.000 en < 250.000	0	7	4	1	1
Gering	> 50.000 en < 100.000	0	4	5	3	0
Minimaal	> 0 en < 50.000	4	6	1	0	0
Kans		Onwaarschijnlijk	Mogelijk	Aannemelijk	Waarschijnlijk	Zeer waarschijnlijk
		10%	30%	50%	70%	90%

We beschrijven de mogelijke risico's met een enorme of substantiële impact en waarbij de kans dat die zich voordoet groter is dan 50%.

1. Grondexploitaties

€ 2.649.000

In de Nota Grondexploitatie 2025 en de paragraaf Grondbeleid worden de risico's beschreven in de grondexploitaties. De grootste risico's zijn:

- Hogere kosten voor de aanleg van het openbaar gebied.
- Vertraging in de uitgifte als gevolg van marktontwikkelingen.
- Het tot stand komen van de verschillende bestemmingsplannen binnen Marslanden II.

In de berekening van het benodigde weerstandsvermogen hebben we dit risico voor 90% meegenomen.

In deze risicoberekening is niet opgenomen dat de prijs die is betaald voor aangekochte gronden niet wordt terugverdiend als de uitgifte voor woningbouw of bedrijfskavels niet doorgaat. Voor een goede inschatting van zo'n risico is een analyse nodig. Gelet op de huidige vraag naar woningen en bedrijfskavels lijkt het risico beperkt.

Verder zijn we met de Belastingdienst in overleg over de toepassing van Vennootschapsbelasting over de winsten van de grexen.

Benodigde risicoreserve Nota grondexploitatie (grex)

Benodigde risicoreserve per grex (Bedragen in euro x €1.000)	Nota grex 2025
Centrumplan Hardenberg	414
Centrumplan Dedemsvaart	50
Hardenberg Wonen	0
Hardenberg Werken	855
Marslanden II	713
Overige projecten	617
Totaal	2.649

4. Informatiebeveiliging **€3.900.000**

Als gemeente werken we veel met waardevolle en privacygevoelige informatie, die steeds meer tijd- en plaats onafhankelijk beschikbaar moet zijn. Daarvoor gebruiken we allerlei systemen. Door maatschappelijke- en technologische ontwikkelingen is het belangrijk de risico's op uitval en van de veiligheid van informatie onder ogen te zien. We zorgen voor bewustwording van de risico's en nemen beheersmaatregelen. Desondanks blijft het risico dat onze systemen uitvallen. Door cybercrime of een technische storing. Als vervanging of herstel van systemen nodig is buiten de reguliere vervangingsperiode zijn extra investeringen nodig. In de berekening van het benodigde weerstandsvermogen hebben we dit risico voor 50% meegenomen.

5. Uitvoering van de Jeugdwet en de WMO **€ 3.500.000**

De Jeugdwet en de Wet maatschappelijke ondersteuning zijn opneideregelingen. Het aantal mensen dat zorg nodig heeft, kan toenemen. Wij hebben de plicht inwoners te ondersteunen. Een overschrijding van het budget in de begroting is geen reden om deze ondersteuning niet te bieden. Als meer zorg nodig is, stijgen de kosten. Wij werken aan maatregelen om de stijging van de kosten te beheersen en zo mogelijk kosten te verlagen. In de berekening van het benodigde weerstandsvermogen hebben we dit risico voor 90% meegenomen.

6. Budgetoverschrijding Participatiewet, IOAW, IOAZ en Bbz **€ 1.000.000**

Wij ontvangen van het Rijk een gebundelde uitkering (BUIG) voor het bekostigen van de uitkeringen in het kader van de Participatiewet, IOAW, IOAZ en Bbz 2004 (levensonderhoud startende ondernemers) en voor de inzet van loonkostensubsidie. Wij zijn zelf verantwoordelijk voor het beleid rondom de uitkeringen en de loonkostensubsidie, en voor de uitvoering ervan. De financieringssysteem sluit hierbij aan. Het Rijk stelt jaarlijks een macrobudget vast dat volgens een vaste verdeelsystematiek onder de gemeenten wordt verdeeld. Dat budget is niet geormerkt: een gemeente mag een overschot vrij besteden en moet een tekort in beginsel zelf opvangen. In de berekening van het benodigde weerstandsvermogen hebben we dit risico voor 70% meegenomen.

7. Stijging loonkosten en (pensioen)premies **€ 500.000**

Een stijging van loonkosten als resultaat van CAO-onderhandelingen zal deels gedekt kunnen worden door een stijging van de rijksbijdrage. De verwachting is dat die dekking niet volledig zal zijn. Een stijging van de lonen zal ook als gevolg hebben dat meer (pensioen)premies moeten worden betaald.

In de berekening van het benodigde weerstandsvermogen hebben we dit risico voor 90% meegenomen.

8. Onvoldoende gekwalificeerd personeel € 750.000

Er is sprake van krapte op de arbeidsmarkt. Daardoor bestaat de kans dat vacatures niet kunnen worden ingevuld. Daarnaast zijn er meerkosten omdat personeel moet worden ingehuurd. In de berekening van het benodigde weerstandsvermogen hebben we dit risico voor 70% meegenomen.

Niet gecalculeerde risico's

Economische ontwikkelingen leiden tot stijging van kosten van goederen en diensten. De duur en de omvang van die ontwikkelingen zijn nog niet goed in te schatten. In de berekening van het risicoprofiel is hiermee geen rekening gehouden. Wij zullen deze ontwikkelingen verwerken in de (meerjaren)begroting.

Omgevingsdienst IJsselland PM

In Nederland loopt het IBP-VTH programma (Interbestuurlijk programma versterking vergunning-, toezicht- en handavingsstelsel). Op grond hiervan moeten omgevingsdiensten voldoen aan robuustheidseisen. Waaronder financiële eisen. De Omgevingsdienst IJsselland voldoet hier op dit moment niet aan. Dit betekent dat de gemeente Hardenberg in 2025 mogelijk geconfronteerd kan worden met een structurele uitzetting van de gemeentelijke bijdrage aan de Omgevingsdienst IJsselland. Hoe groot deze uitzetting van kosten kan zijn, is niet in te schatten.

Actualisatie milieuvergunningen PM

Het actualiseren van milieuvergunningen is een wettelijke verplichting. De afgelopen jaren kon hier met name door capaciteitsgebrek geen aandacht aan worden gegeven. De Omgevingsdienst IJsselland wil deze taak projectmatig versneld vanaf 2025 oppakken. Er is op dit moment nog geen specifiek budget voor beschikbaar. Het gaat hierbij met name om de zwaarste categorieën bedrijven. De gemeente Hardenberg heeft circa 70 zware bedrijven (agrarisch IPPC). Er is nog geen uitvoeringsbudget voor dit project in de begroting 2025 van de Omgevingsdienst opgenomen. Gelet op de wettelijke verplichting start de omgevingsdienst in 2025 met deze activiteiten en zal de kosten hiervoor separaat in rekening brengen. Hoe groot de kosten voor Hardenberg in 2025 voor dit project zal zijn is op dit moment niet in te schatten.

Mijnbouw PM

Als er gas gaat worden gewonnen uit het nieuw aan te boren gasveld, dan zal een deel van de opbrengst ten goede komen aan de omgeving waarin het gas wordt gewonnen. In 2025 verkennen we hoe we hier samen met het Rijk en de NAM invulling aan kunnen geven.

Wij gaan HR21 invoeren als ons nieuwe functiewaarderingsysteem. Hierdoor is er een kans dat de loonsom beïnvloed wordt.

Beschikbare weerstandscapaciteit

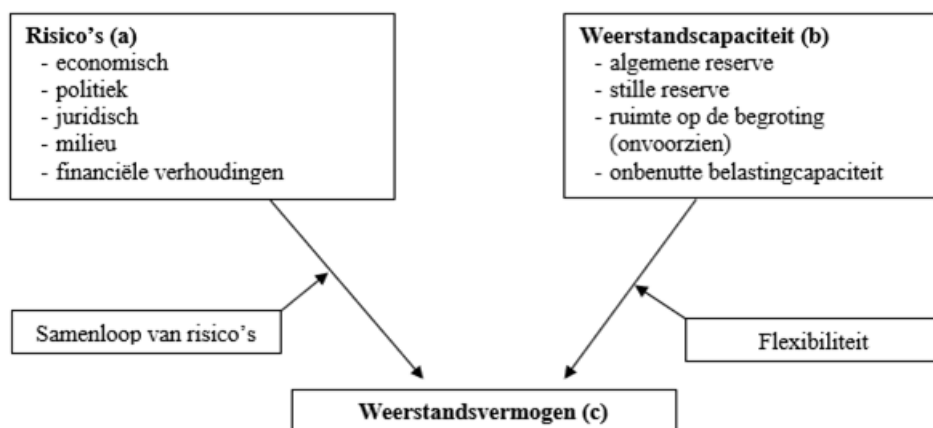
Met de beschikbare weerstandscapaciteit bedoelen we "de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken". Deze uitleg staat in het Besluit Begroting en Verantwoording (artikel 11.1). De volgende financiële middelen vormen samen de beschikbare weerstandscapaciteit:

Beschikbare weerstandscapaciteit

Omschrijving (Bedragen in euro x €1.000)	Bedrag per 31 december 2023
De algemene reserve	83.964
De ongebruikte belastingcapaciteit	1.000
De stille reserves (indien aanwezig)	0
De ruimte op de structurele begroting	0

Beoordeling weerstandsvermogen

Bij de beoordeling van het weerstandsvermogen vergelijken we de weerstandscapaciteit met de omvang van het bedrag dat nodig is om de risico's af te dekken. Dit verband is in onderstaande figuur schematisch weergegeven.

Naast het aanwezige weerstandsvermogen zijn er andere mogelijkheden om de gevolgen van risico's op te vangen. We denken dan aan het aanpassingsvermogen van de organisatie, extra inkomsten en de kans dat tegenslagen zich gelijktijdig voordoen.

Het benodigde weerstandsvermogen voor de opvang van de risico's is € 16,8 miljoen.
 Per 31 december 2025 is de verwachte omvang van het weerstandsvermogen:
 € 87,1 miljoen algemene reserve + € 1 miljoen belastingcapaciteit = € 88,1 miljoen.

De ratio is:

Ratio weerstandsvermogen =	Beschikbare weerstandscapaciteit	=	€ 88.100.000	= 5,2
	Benodigde weerstandscapaciteit		€ 16.800.000	

Deze ratio ligt ruim boven de door de raad vastgestelde factor van 1,4.

De ruimte tussen de beschikbare weerstandscapaciteit (€ 88,1 miljoen) en de gewenste weerstandscapaciteit ($1,4 * € 16,8 \text{ miljoen} = € 23,5 \text{ miljoen}$) is € 64,6 miljoen.

De in de meerjarenbegroting 2025 – 2028 begrote toevoegingen en onttrekkingen aan de algemene reserve zijn niet in de berekening meegenomen. Ook hebben wij in deze berekening geen rekening gehouden met (grote) investeringen die nodig zijn om de ambities die in de Perspectiefnota 2025 zijn beschreven uit te voeren.

Door het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement en de Universiteit Twente is een waarderingstabel opgesteld, die aangeeft hoe de ratio beoordeeld kan worden. Daaruit blijkt dat een ratio van meer dan 2,0 als uitstekend wordt gezien. Zie onderstaande tabel:

Ratio	Betekenis
> 2	Uitstekend
1,4 – 2	Ruim voldoende
1 – 1,4	Voldoende
0,8 – 1	Matig
0,6 – 0,8	Onvoldoende
< 0,6	Ruim onvoldoende

Continuïteit

Op basis van de door ons uitgevoerde risico-inventarisatie, de weerstandsratio van 5,2 en het beeld van onze meerjarenbegroting zijn wij van mening dat de normale bedrijfsvoering financieel kan worden voortgezet.

Indicatoren Depla

Door de commissie DEPLA is een aantal kengetallen ontwikkeld, die de raad kunnen helpen in het verkrijgen van inzicht in de gemeentefinanciën. Hieronder noemen wij de kengetallen en de definitie daarvan.

- netto schuldquote inclusief de quote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Definitie: De netto schuldquote geeft de verhouding weer tussen het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. In het verlengde hiervan kennen we ook de zogenoemde "Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte

leningen". Bij deze specifieke quote wordt er gekeken naar het effect van door de gemeente verstrekte leningen op de schuldenlast van de gemeente. De gemeente Hardenberg heeft een maximale netto schuldquote van 130% vastgesteld.

- solvabiliteitsratio

Definitie: De mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Dit wordt uitgedrukt in het percentage Eigen Vermogen ten opzichte van het balanstotaal.

- kengetal grondexploitatie

Definitie: De boekwaarde van de voorraden grond zijn van belang, want deze waarden moeten meerjarig worden terugverdiend bij de verkoop. De ratio wordt berekend door de boekwaarde van de gronden in exploitatie te delen door de totale baten van de programmabegroting of jaarrekening.

- structurele exploitatieruimte

Definitie: Om een flexibele begroting te kunnen bewerkstelligen is het zinvol de structurele baten hoger te laten zijn dan de structurele lasten. De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves gedeeld door de totale baten en uitgedrukt in een percentage.

- belastingcapaciteit

Definitie: De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten.

Dit kengetal wordt berekend door de lokale lasten (OZB/afval/riool) voor een gemiddeld huishouden in de gemeente te vergelijken met het landelijk gemiddelde. Het Coelo publiceert jaarlijks deze gegevens.

Daarbij wordt een ranglijst aangehouden van gemeenten met de laagste woonlasten in Nederland. De gemeente Hardenberg stond in 2024 op plaats 50 (ranglijst eigenaar-bewoner meerpersoonshuishouden). De woonlasten voor deze categorie (€ 864,-) liggen onder het landelijk gemiddelde (€ 994,-) en het provinciaal gemiddelde (€ 934,-).

In onderstaande tabel staan de kengetallen per 31 december 2023 en een vergelijking met de begroting 2024 en de volgende jaren.

De schuldquote ligt ruim onder de afgesproken norm. De ratio's voor solvabiliteit en grondexploitatie liggen stabiel in de buurt van het landelijke gemiddelde. Naar onze indruk zijn dit indicatoren die er op wijzen dat Hardenberg financieel gezond is.

Indicatoren

Omschrijving	Verslag	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot
	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Netto schuldquote	38,00%	56,00%	66,00%	76,00%	77,00%	74,00%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen	36,00%	53,00%	63,00%	73,00%	74,00%	71,00%
Solvabiliteitsratio	48,00%	46,00%	41,00%	39,00%	37,00%	36,00%
Structurele exploitatieruimte	4,00%	3,00%	2,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Grondexploitatie	4,00%	8,00%	3,00%	3,00%	3,00%	3,00%
Belastingcapaciteit	90,00%	89,00%	86,00%	86,00%	86,00%	86,00%
Weerstandsvermogen	4,02%	4,29%	3,98%	3,77%	3,53%	3,35%

Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding en wettelijk kader

De kapitaalgoederen van de gemeente betreffen o.a. de wegen, gebouwen, riolering, openbare verlichting en groen. Samen vormen zij de openbare ruimte en wordt in ons dagelijks leven door iedereen gebruikt. Het is dan ook belangrijk al deze kapitaalgoederen goed te beheren, zodat ze aan de gestelde eisen kunnen blijven voldoen. Ze hebben daarom ook op gezette tijden onderhoud nodig of dienen compleet vervangen te worden.

Op deze manier dragen we zorg voor onze openbare ruimte.

Het is juist vaak de kwaliteit van de openbare ruimte die door de inwoners intensief wordt beleefd.

Deze paragraaf schetst kort hoe de gemeente omgaat met haar kapitaalgoederen. Het laat zien dat het noodzakelijk onderhoud is geborgd. Dit is grotendeels vastgelegd in allerlei meerjarenplannen, nota's, visies en regelingen. In deze beheerplannen zijn ook de financiële middelen en het gewenste kwaliteitsniveau opgenomen. Onderhoudskosten als gevolg van areaaluitbreiding worden nu financieel verwerkt.

Hieronder wordt per kapitaalgoed kort aangegeven welk plan of beleid er momenteel geldt.

Het gaat om de volgende categorieën kapitaalgoederen:

1. Wegen, bermen en sloten
2. Kunstwerken
3. Openbare verlichting
4. Water en riolering
5. Openbaar groen
6. Speelvoorzieningen
7. Begraafplaatsen
8. Gemeentelijke gebouwen

Wegen, bermen en sloten

Elke drie jaar wordt het beheerplan wegen geactualiseerd voor het wegennetwerk in onze gemeente. Het huidige kader staat beschreven in de nota meerjaren onderhoudsprogramma wegen 2023-2025. Op basis van een landelijk toegepaste methodiek van de CROW (Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw) wordt het gemeentelijke wegennet van Hardenberg geïnspecteerd, beheerd en onderhouden.

De omvang van het beheergebied bestaat uit ruim 950 km aan verharde wegen en 185 km aan fietspaden en bijkomende zaken, zoals parkeerplaatsen, voetpaden, verkeersregelinstanties, etc.

Voor de borging van voldoende kwaliteit heeft de gemeenteraad 10 bestuurlijke uitgangspunten vastgesteld die gebruikt worden om tot verantwoorde afwegingen en prioritering te komen voor ons wegbeheer.

Tevens zijn de CROW-normen (Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw) naar de Hardenbergse situatie vertaald ("de Hardenbergse norm"). We streven naar een goede balans tussen de noodzaak van onderhoud aan gemeentelijke wegen, esthetische waarden en de beschikbare (financiële) middelen. De exploitatielasten die in de begroting zijn opgenomen zijn voldoende voor sober en doelmatig onderhoud.

Naast het uitvoeren van een kwaliteitsinspectie wordt twee keer per jaar een wegenschouw gehouden. De gemeente Hardenberg beschikt over een gecertificeerd geautomatiseerd wegbeheersysteem. Dit systeem ondersteunt bij de vaststelling voor de onderhoudsmaatregelen die geadviseerd worden.

Daarnaast worden signalen uit het "veld" en meldingen van gebruikers en van de plaatselijke belangen meegenomen in de afweging. Het onderhoud wordt zoveel mogelijk gecombineerd met andere werkzaamheden, zoals riolering- en herinrichtingsprojecten, alsmede verkeerskundige- en mobiliteit opgaven.

Het beheer en onderhoud van wegen begint met het bewust ontwerpen van de infrastructuur en de keuze voor de kwaliteit van duurzame materialen. Dat heeft op de lange termijn positieve effecten op het beheer en onderhoud. De afstemming tussen ontwerp en uitvoering is onderdeel van ons dagelijkse werk.

Naast het reguliere grootonderhoud aan de wegen worden de komende 4 jaar tevens vier verkeersregelinstanties (VRI's) vervangen. De investeringen hiervoor zijn opgenomen in de begroting.

In de komende 2 jaar worden extra investeringen gedaan voor het veiliger maken van de bermen in het buitengebied. De investeringen hiervoor zijn opgenomen in onderstaande overzicht

Categorie	Wegen, straten en pleinen
Programma	Ruimtelijk Hardenberg
Actueel onderhoudsplan / beleidskader	Aanwezig: Meerjarig onderhoudsplan Wegen 2023- 2025 Vastgesteld: augustus 2022 Beleidskader: Afwegingskader vastgesteld
Kosten onderhoud	Kosten onderhoud jaar t.l.v. de exploitatie Geen reserve of voorziening aanwezig
Dekkingsgraad	Kosten actueel onderhoudsplan afgedekt in begroting (421000000) Wegen straten en pleinen

Bedragen in euro	2025	2026	2027	2028
Raming t.l.v. exploitatie	-2.889.540	-2.789.540	-2.789.540	-2.789.540

Kunstwerken (bruggen en tunnels)

De gemeente Hardenberg heeft 214 civiele kunstwerken in beheer. Dit zijn onder andere bruggen, viaducten, grote duikers en tunnels. Om deze kunstwerken te beheren heeft de gemeenteraad het beleidsplan kunstwerken 2018 - 2030 vastgesteld. Het beleidsplan geeft een integrale visie met inzicht in de maatregelen en bijbehorende kosten die nodig zijn deze kunstwerken in stand te houden en, wanneer nodig, te vervangen. In het plan zijn 3 onderhoudsscenario's uitgewerkt, waarbij het scenario "heel en veilig" past bij de Hardenbergse visie op het beheer en onderhoud. De financiële basis (onderhoud en investeringen) is geactualiseerd opgenomen in de begroting en is gebaseerd op het scenario "veilig" (onderhoudsniveau B).

Alle kunstwerken zijn opgenomen in een beheersysteem (iASSET). De kwaliteitsinspectie vindt eens in de 5 jaar plaats. Een keer per jaar worden de kunstwerken geschouwd. Op basis van de uitkomsten van inspectie, herberekeningen en de schouw wordt het meerjarig onderhouds- en vervangingsprogramma geactualiseerd en zo nodig bijgesteld.

Categorie	Civiel kunstwerken
Programma	Ruimtelijk Hardenberg
Actueel onderhoudsplan / beleidskader	Aanwezig: Meerjarig onderhouds- en investeringsplan 2022 - 2025 Beleidskader vastgesteld: 6 februari 2018, documentnummer 2188328
Kosten onderhoud	Kosten onderhoud jaar t.l.v. de exploitatie Vervangingsinvesteringen op basis van het meerjarige investeringsprogramma 2022 - 2025 Geen reserve of voorziening aanwezig
Dekkingsgraad	Kosten actueel onderhoudsplan afgedekt in begroting (4210300000) Civiel kunstwerken

Bedragen in euro	2025	2026	2027	2028
Raming t.i.v. exploitatie	-340.920	-340.920	-340.920	-340.920

Openbare verlichting

Het beleidsplan Openbare Verlichting geeft de basis voor het implementeren van nieuwe ontwikkelingen, zoals technische innovaties met onder andere LED verlichting.

We zitten momenteel aan het eind van het uitvoeringsprogramma waarbij nagenoeg alle minder efficiënte verlichting door LED verlichting is vervangen. Het voornemen is om het huidige beleidsplan in 2025 te actualiseren en aan de raad voor te leggen ter vaststelling. In dit plan zal dan o.a. de vervanging van de resterende niet-LED verlichting worden opgenomen.

Inzichten en technieken rondom openbare verlichting zijn qua duurzaamheid actueel en bij onze gemeente onder de aandacht. Bij de onderhoudsmaatregelen, die voor de komende jaren aan de openbare verlichting zijn geprogrammeerd, houden we rekening met deze ontwikkelingen.

Daarnaast blijft het veiligheidsdenken hierin belangrijk (verkeer en sociale veiligheid).

Categorie	Openbare verlichting
Programma	Ruimtelijk Hardenberg
Actueel onderhoudsplan / beleidskader	Aanwezig: Vervanging- verduurzamingsplan 2018 - 2023 Correctief onderhoud vindt plaats op basis van onderhoudscontract Uav-gc (1 september 2020, looptijd 2 jaar met verlengoptie 2 x 1 jaar) Beleidskader: zaakkenmerk: 228767
Kosten onderhoud	Kosten onderhoud jaar t.i.v. de exploitatie Vervangingsinvesteringen op basis van het meerjarig investeringsprogramma 2018 – 2023 (verduurzaming conventionele verlichting) Geen reserve of voorziening aanwezig
Dekkingsgraad	Kosten actueel onderhoudsplan afgedekt in begroting (4210200000) Openbare verlichting. Investeringslijst

Bedragen in euro	2025	2026	2027	2028
Raming t.i.v. exploitatie	-207.770	-207.770	-207.770	-207.770

Water en riolering

In 2023 is het Programma Klimaat, Water en Biodiversiteit door de raad vastgesteld (zie : <https://www.hardenberg.nl/klimaat-water-en-biodiversiteit>). Dit is een programma on der de Omgevingsvisie Landstad Hardenberg, en heeft een doorlooptijd van 5 jaar. Het inhoudelijke proces is samen met de partners uit de waterketen Noordelijke Vechtstromen opgepakt (Gemeenten Borger-Odoorn, Emmen, Coevorden, Hardenberg, Ommen en waterschap Vechtstromen en waterleidingbedrijf).

In het programma is opgenomen hoe wij invulling geven aan de gemeentelijke watertaken. Daarnaast is uitgewerkt hoe we ons water- en rioleringsysteem klimaatrobuust en natuurinclusief willen maken.

De kosten van het programma worden gedekt uit de heffing riolering. De uitgaven zijn niet elk jaar exact gelijk, deze kunnen fluctueren. Het is onwenselijk om de tarieven van het rioolrecht mee te laten fluctueren. Daarom schrijft het BBV voor dat gemeenten een reserve en een voorziening moeten hebben, deze zorgen er voor dat grote schommelingen in het tarief niet nodig zijn.

De fluctuaties in de investeringen voor groot onderhoud worden opgevangen binnen de voorziening. Het exploitatieresultaat wordt verrekend op de reserve.

Bedragen in euro	2025	2026	2027	2028
Raming t.i.v. exploitatie	-2.929.670	-2.929.670	-2.929.670	-2.929.670

Openbaar groen

Voor het reguliere onderhoud zijn in het algemeen voldoende middelen beschikbaar in de exploitatie. Areaaluitbreiding door aanleg van nieuwe woongebieden wordt door middel van een gemiddeld bedrag per gerealiseerde rioolaansluiting verwerkt in het onderhoudsbudget.

Voor het reguliere onderhoud zijn in het algemeen voldoende middelen beschikbaar in de exploitatie. Areaaluitbreiding door aanleg van nieuwe woongebieden wordt door middel van een gemiddeld bedrag per gerealiseerde rioolaansluiting verwerkt in het onderhoudsbudget.

Vergroening van de kernwinkelgebieden in Dedemsvaart en Hardenberg leveren een uitbreiding van het groenareaal. Dit groen met een hoge kwaliteit levert ook structureel een hogere onderhoudsvraag. Middelen hiervoor worden in deze begroting incidenteel geraamd voor de jaarschijf 2025.

In 2025 wordt een nieuw groenbeheerplan opgesteld. Daarin worden het areaal, de gewenste onderhoudsbeelden en het benodigde budget tegen het licht gehouden.

De technische staat is over het geheel genomen voldoende (CROW niveau B/C). Op een deel van het areaal (<8%) is de technische staat niet in orde (CROW niveau D). Door middel van

groenrenovatie worden deze delen aangepakt. De middelen hiervoor zijn tot en met 2026 afgedekt in de investeringen.

Categorie	Openbaar Groen
Programma	Economisch en recreatief Hardenberg
Actueel onderhoudsplan / beleidskader	In 2025 wordt een groenbeheerplan opgesteld.
Kosten onderhoud	Kosten onderhoud t.l.v. exploitatie Investerings: Zie bijlagen
Dekkingsgraad	Kosten regulier onderhoud zijn afgedekt in begroting. Groot onderhoud is in de begroting afgedekt t/m 2026.

Bedragen in euro	2025	2026	2027	2028
Raming t.l.v. exploitatie	-872.180	-547.180	-518.180	-518.180

Speelvoorzieningen

Voor het beheer van speelvoorzieningen is het BOSS-Buitenruimteplan als beleidskader opgesteld. Hieronder valt alle fysieke inrichting voor bewegen, ontmoeten, sporten en spelen. Hoewel veel inrichting verouderd is, voldoen het onderhoud en de veiligheid aan de normen. Via de investeringsparagraaf in de begroting wordt verouderde inrichting gaandeweg aangepast aan de actuele wensen en behoeften ten aanzien van een gezonde leefomgeving.

Categorie	Speelvoorzieningen
Programma	Economisch en recreatief Hardenberg
Actueel onderhoudsplan / beleidskader	BOSS-Buitenruimteplan (2022)
Kosten onderhoud	Kosten onderhoud t.l.v. exploitatie Investerings: zie bijlagen
Dekkingsgraad	Kosten regulier onderhoud en vervanging/ omvorming zijn afgedekt in begroting

Bedragen in euro	2025	2026	2027	2028
Raming t.l.v. exploitatie	-62.970	-62.970	-62.970	-62.970

Begraafplaatsen

Voor het reguliere onderhoud zijn voldoende middelen beschikbaar in de exploitatie. De technische staat is over het geheel genomen voldoende. Groot onderhoud aan de asfaltpaden op drie begraafplaatsen wordt vanuit de Perspectiefnota opgenomen in de begroting voor 2025 (investeringsparagraaf).

Categorie	Begraafplaatsen
Programma	Economisch en recreatief Hardenberg
Actueel onderhoudsplan / beleidskader	wordt meegenomen in het opstellen van het groenbeheerplan (2025).
Kosten onderhoud	Kosten onderhoud t.l.v. exploitatie: Investerings: zie bijlagen
Dekkingsgraad	Kosten regulier onderhoud zijn afgedekt in begroting. Groot onderhoud asfaltpaden wordt afgedekt via de investeringen.

Bedragen in euro	2025	2026	2027	2028
Raming t.l.v. exploitatie	-51.135	-51.135	-51.135	-51.135

Gemeentelijke gebouwen

De gemeente Hardenberg is eigenaar van diverse gebouwen en bouwwerken en is verantwoordelijk voor het onderhoud en het beheer daarvan. Het huidige vastgoed is verdeeld in objecten die behoren tot:

- de vaste voorraad, zoals gemeentehuis en werf, brandweer, sportvoorzieningen, theater, begraafplaatsen;
- de flexibele voorraad met maatschappelijke waarde (voorheen semi-permanente voorraad), zoals wijkgebouwen, een clubgebouw voor een sportvereniging en woningen voor noodhuisvesting;
- de flexibele voorraad, zoals woningen die zijn aangekocht in verband met GREX en kantoor-/bedrijfspanen.

In juni 2021 is de nota vastgoedmanagement 2021-2025 door de Raad vastgesteld.

De nota gaat in op de wijze waarop de gemeente invulling geeft aan de instandhouding van het gemeentelijk vastgoed. Speerpunten uit de nota zijn:

1. Er is aandacht voor het verder verminderen van ons gemeentelijk vastgoed.
2. Voor ieder gebouw wordt een strategie voor toekomstig gebruik uitgewerkt.
3. In de toekomst is alleen sprake van de vaste gebouwvoorraad en een flexibele gebouwvoorraad.
4. Het onderhoudsplan wordt uitgebreid tot een meerjareninvesteringsplan. Naast de onderhoudsbehoefte van gebouwen ontstaat hierdoor ook inzicht in benodigde middelen voor verduurzaming en de midlife-upgrade van gebouwen.
5. Voor uitvoering van groot onderhoud aan de vaste gebouwvoorraad is een financiële voorziening ingesteld.

In nauwe samenwerking met andere beleidsvelden is gewerkt aan de implementatie van de nota. Voor veel gebouwen zijn stappen gezet in de ontwikkeling van de vastgoedstrategie en de meerjareninvesteringsplannen (MIP's). De Instandhoudingsplannen (IHP's) binnensport-

en buitensportaccommodaties zijn in voorbereiding net als de MIP zwembaden. De IHP's worden tussen eind 2024 en medio 2025 in stappen aangeboden aan het college en de raad. Verwachting is dat het MIP zwembaden in 2025 ter besluitvorming wordt aangeboden. De MIP's voor wijkgebouwen, de brandweerkazerne Hardenberg en de herinrichting van het gemeentehuis zijn in voorbereiding. Voor alle gebouwen zijn maatwerkadviezen opgesteld (verduurzamingsplannen). Deze worden als input meegenomen in de bovengenoemde strategische plannen voor onze gebouwen.

Verder is een eerste concept voor het geactualiseerde huurbeleid voor gemeentelijk vastgoed opgesteld. Dit heeft nog verdere uitwerking nodig. Bestuurlijke vaststelling kan naar verwachting begin 2025 plaatsvinden.

De inventarisatie van marktconforme huren is afgerond. In de tweede helft 2024 wordt inzichtelijk gemaakt welke maatregelen nodig zijn om eventuele afwijkingen te corrigeren.

De gebouwen die behoren tot onze vaste voorraad worden onderhouden op een acceptabel niveau. Voor gebouwen die tot de flexibele voorraad met maatschappelijk waarde en flexibele voorraad behoren wordt uitgegaan van minimaal onderhoud (veiligheid & gezondheid); de strategie is gericht op afstoten van deze bouwvoorraad.

De onderhoudsbehoefte voor het gemeentelijk vastgoed is vastgelegd in de onderhoudsapplicatie O-prognose. Voor ieder gebouw is het uit te voeren onderhoud vastgelegd in onderhoudsregels, de financieringsbron is per onderhoudsactiviteit gedefinieerd. Jaarlijks vindt actualisatie plaats.

Vooruitlopend op de huisvestingsstrategie voor het vastgoed is de afgelopen jaren veel energie gestopt in de versnelling van verduurzaming. Dit wordt in 2025 voortgezet. De focus hierbij ligt op monitoring en rapportage, het ondersteunen en stimuleren van gebouwgebruikers om efficiënt met energie om te gaan en de uitvoering van snel realiseerbare maatregelen (laaghangend fruit). Dit wordt aangejaagd door energie coördinator/adviseur die sinds mei 2023 is aangesteld.

Bij aanpassingen aan gebouwen wordt tevens gekeken of de toegankelijkheid verder te verbeteren is.

Financiering voor onderhoud vindt plaats vanuit de volgende budgetten:

1. Vaste bouwvoorraad
 - Klein onderhoud: exploitatiebegroting
 - Groot onderhoud: voorziening
 - Vervangingsonderhoud: VVI (vervangingsinvestering via kadernota)
2. Flexibele bouwvoorraad
 - Klein onderhoud: exploitatiebegroting
 - Groot onderhoud: exploitatiebegroting (incidenteel, alleen op basis van noodzakelijkheid).

- Vervangingsonderhoud: VVI (vervangingsinvestering via kadernota, incidenteel, alleen op basis van noodzakelijkheid).

Deze voorziening is de financiële basis voor een evenwichtige verdeling van onderhoudswerkzaamheden die over de jaarschijven heen worden verdeeld. De noodzakelijke onderhoudswerkzaamheden zijn zo planmatig uit te voeren. De methodiek van deze voorziening is vastgelegd in de nota vastgoedmanagement.

Categorie	Gebouwen
Programma	Dienstverlenend Hardenberg
Actueel onderhoudsplan / beleidskader	Aanwezig: nota vastgoedmanagement 2021-2025 Vastgesteld op 15 juni 2021
Kosten onderhoud	Kosten onderhoud jaar 2025: Exploitatie (klein onderhoud): € 800.900 Voorziening (groot onderhoud): € 1.310.500 VVI (vervangingsonderhoud): € 660.000
Dekkingsgraad	Kosten actueel onderhoudsplan afgedekt in begroting en meerjarenramingen. Dekking uit voorziening: met jaarlijkse dotatie € 825.000,-.

Bedragen x 1000 euro	2024	2025	2026	2027	2028
Kosten rechtstreeks t.l.v. exploitatie		€ 800.900	€ 800.900	€ 800.900	€ 800.900
Dotatie t.l.v. de exploitatie aan de voorziening		€ 825.000	€ 825.000	€ 825.000	€ 825.000
Onttrekking voorziening		€ 1.310.500	€ 1.827.000	€ 1.231.000	€ 533.000
Omvang voorziening per 31 december	€ 2.699.130	€ 2.213.630	€ 1.211.630	€ 805.630	€ 1.097.630

Financiering

Inleiding en wettelijk kader

In het Treasurystatuut staan de uitgangspunten en doelstellingen voor het treasurybeleid vermeld. De uitvoering van het treasurybeleid komt in de financieringsparagraaf in de begroting en jaarrekening aan de orde. In het Besluit begroting en verantwoording (BBV) is vastgelegd, welke informatie in de financieringsparagraaf in ieder geval moet worden opgenomen. Het gaat daarbij om de beleidsvoornemens die relevant zijn voor het risicobeheer van de financieringsportefeuille en geeft inzicht in de rentelasten, het renteresultaat, de wijze waarop rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden wordt toegerekend en de financieringsbehoefte.

Treasurybeheer/Liquiditeitsbeheer

Liquiditeitsrisico's worden beperkt door treasuryactiviteiten te baseren op een middellange termijnplanning. Dit gebeurt met behulp van een zogenaamde liquiditeitsbegroting, waarin de belangrijkste (grote) geldstromen zijn opgenomen. Lopende het jaar actualiseren we de cijfers door wijziging van de uitgaven en inkomsten. Sinds 1 januari 2023 is een nieuw treasurybeleid van toepassing door herijking van ons treasurystatuut. Aan dit nieuwe treasurybeleid worden al onze treasuryactiviteiten getoetst. In 2025 zetten we verdere stappen in de ontwikkeling van een verbeterde en geoptimaliseerde liquiditeitenplanning.

Ontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkt

De economische groei is met 0,5% in 2024 bescheiden, maar stijgt iets in 2025 naar 1,3%. Dit blijkt uit de voorjaarsraming van De Nederlandsche Bank. Volgens de laatste berekening van het CBS is het bruto binnenlands product (bbp) in het eerste kwartaal van 2024 0,5% kleiner dan een kwartaal eerder. Het bbp is een maat voor de omvang van de economie. De maatstaf voor groei (of krimp) van de economie. Uit nieuwe handelscijfers blijkt dat de exportgroei lager was dan in eerste instantie geraamd.

De gemiddelde inflatieverwachting voor 2024 is 2,8% en dat het daarna geleidelijk verder omlaag gaat tot iets onder 2% in 2026. De verwachting is dat de Europese Centrale Bank de beleidsrente nog eens zal verlagen in 2024. Ook heeft zij besloten om de 2e helft van 2024 haar tijdelijke pandemie-noodaankoopprogramma (PEPP) te verlagen.

Renterisicobeheer, kasgeldlimiet en renterisiconorm

Renterisicobeheer

Renterisico is het gevaar van ongewenste veranderingen van de (financiële) resultaten van de gemeente door rentewijzigingen. Voor de beheersing van de renterisico's gelden twee concrete richtlijnen, namelijk de kasgeldlimiet en de renterisiconorm.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet wordt bepaald door het begrotingstotaal van het dienstjaar te vermenigvuldigen met een bij de ministeriële regeling vastgesteld percentage van 8,5%.

De kasgeldlimiet kan conform de Wet fido, bij aanvang van kalenderjaar 2025 worden vastgesteld op 8,5% van het totaal van de begrote lasten, namelijk € 19.440.350 (€ 228.710.000 x 8,5%).

Uitgangspunt voor de kasgeldlimiet is om het financieringstekort zoveel mogelijk met kort geld te financieren, de gemeente dient daarbij binnen de maximale overschrijving van drie achtereenvolgende kwartalen van het limiet te blijven.

Renterisiconorm

Met deze norm wordt tot uitdrukking gebracht tot welk bedrag de gemeente renterisico's mag lopen. Renterisico's kunnen voortvloeien uit de noodzaak om bijvoorbeeld leningen af te lossen of door renteherzieningsmomenten.

Rente risicobeheer / -norm (bedragen x €1.000)	2025	2026	2027	2028
1. Renteherziening op vaste schuld o/g				
2. Aflossingen	9.402	9.402	9.402	9.402
3. Renterisico (1+2)	9.402	9.402	9.402	9.402
4. Renterisiconorm	45.742	42.819	42.525	42.615
5a. Ruimte onder renterisiconorm (4-3)	36.340	33.417	33.123	33.213
5b. Ruimte boven renterisiconorm	0	0	0	0

Berekening renterisiconorm (bedragen x €1.000)	2025	2026	2027	2028
4a. Begrotingstotaal	228.710	214.093	212.624	213.076
4b. Percentage regeling	20%	20%	20%	20%
Renterisiconorm (4a x 4b)	45.742	42.819	42.525	42.615

De renterisiconorm voor 2024 is 20% van het begrotingstotaal c.q. € 41.618.000. De gemeente Hardenberg heeft in 2025 een leningenportefeuille zonder renteherziening en een lineair aflossingsschema. De aflossing bedraagt in 2025 naar verwachting €9,402 mln. en zit daarmee onder de renterisiconorm. In het meerjarenperspectief blijft de aflossing ver onder de renterisiconorm.

Leningportefeuille

In onderstaand schema worden de mutaties van de leningenportefeuille voor de aankomende vier begrotingsjaren weergegeven en toegelicht.

Mutaties in leningenportefeuille

Omschrijving (Bedragen in euro x €1.000)	2025	2026	2027	2028
Stand per 1 januari	79.511	70.109	60.707	51.305
Nieuwe leningen	0	0	0	0
Reguliere aflossingen	9.402	9.402	9.402	9.402

Aflossingen nieuwe leningen	0	0	0	0
Vervroegde aflossingen	0	0	0	0
Rente aanpassing (oud percentage)	0	0	0	0
Rente aanpassing (nieuw percentage)	0	0	0	0
Stand per 31 december	70.109	60.707	51.305	41.903

Ontwikkeling rente leningenportefeuille

Omschrijving	2025	2026	2027	2028
(Bedragen in euro x €1.000)				
Rente	2.697	2.392	2.035	1.625
Gemiddeld rentepercentage	3,39%	3,41%	3,35%	3,17%

In het meerjarenperspectief zien wij een verder aflopende leningenportefeuille. De afgelopen jaren bleek uit de jaarrekeningen ook dat de werkelijke financieringsbehoefte afweek van de begroting, mede door lagere investeringsuitgaven en hogere grondverkoop. Hierdoor was het niet nodig nieuwe langlopende leningen aan te trekken.

De verwachting is dat er in de toekomst nieuwe leningen worden afgesloten om aan de financieringsbehoefte van de ambities van de gemeente Hardenberg te kunnen voldoen. Naast het bestaande investeringsprogramma is in het nieuwe coalitieakkoord een investeringsplan van circa € 30 miljoen opgenomen. Voor de meerjarenbegroting 2025 is op dit moment geen nieuwe lening begroot, maar in de begrote rentelasten is rekening gehouden met de toekomstige financieringsbehoefte.

Renteresultaat

De rentelasten worden aan de programma's/producten doorberekend op basis van het zogenaamde renteomslagpercentage. De omslagrente wordt berekend door de aan de programma's/producten toe te rekenen rente te delen door de boekwaarde per 1 januari van de vaste activa die integraal gefinancierd zijn.

Het bij de begroting (voor)gecalculeerde omslagrentepercentage mag binnen een marge van 0,5% worden afgerond. Indien de werkelijke rentelasten, die over een jaar moeten worden doorbelast, met meer dan 25% afwijken van de rentelasten die op basis van de voorcalculatie zijn doorbelast, is de gemeente verplicht tot correctie van het omslagpercentage.

In onderstaand overzicht hebben wij de bepaling van de financieringsbehoefte, als grondslag voor de berekening van het rente omslagpercentage, opgenomen.

Verkorte geprognostiseerde balans

(Bedragen in euro x €1.000)			
Activa		Passiva	
Activa integraal gefinancierd	320.309	Eigen vermogen	107.573
Geldleningen u/g	5.659	Voorzieningen	26.969
		Geldleningen o/g	79.511
		Totaal financieringsmiddelen	214.053
		Financieringsbehoefte kort	
		Financieringsbehoefte lang	111.915
		Totaal	
Totaal	325.968	Totaal	325.968

Uit dit overzicht volgt een begrote financieringsbehoefte van € 111.915. Dit bedrag financieren wij, gezien de huidige rentestand, zoveel mogelijk met langlopende geldleningen. Deze leningen zullen wij aantrekken op het moment dat de financieringsbehoefte concreet wordt.

Berekening rente-omslag

Berekening rente-omslag (bedragen x € 1.000)

a. De externe rentelasten over de korte en lange financiering	6.673
b. De externe rentebaten (idem)	143
Saldo rentelasten en rentebaten	6.530
c1. De rente die aan de facilitaire grondexploitaties (kostenverhaal) moet worden doorberekend	-
c2. De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-
c3. De rentebaar van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (=projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend.	-
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente	6.530
d1. Rente over eigen vermogen	0
d2. Rente over voorzieningen	330
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente	6.860
e. De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	6.406
f. Renteresultaat op het taakveld Treasury	454

Uit bovenstaande opstelling volgt een rente-omslagpercentage van 2,14%. Wij hebben dit percentage afgerond op 2%.

Schatkistbankieren

Verplicht Schatkistbankieren

Op 15 december 2013 is de wet verplicht schatkistbankieren van kracht geworden. Vanaf deze datum zijn decentrale overheden verplicht hun overtollige liquide middelen op een rekening bij het ministerie van Financiën aan te houden. De regeling schatkistbankieren decentrale overheden uit de wet fido vermindert het financieel risico van decentrale overheden. De Nederlandse staat hoeft bovendien voor zijn financieringsbehoefte minder te lenen op de kapitaalmarkt, wat zich vertaalt in een verlaging van de staatsschuld. Tegelijkertijd met de wet is de ministeriële regeling schatkistbankieren decentrale overheden van kracht geworden.

Decentrale overheden zijn verplicht alle overtollige liquide middelen die men niet direct nodig heeft voor de publieke taak in de schatkist aan te houden. Uitzonderingen hierop zijn: het verstrekken van leningen aan mede decentrale overheden. De uitzonderingen zijn vastgelegd in de regeling schatkistbankieren decentrale overheden.

De doelmatigheidsdrempel voor het overhevelen van middelen naar de schatkist voor gemeenten met een begroting van < € 500 miljoen is gelijk aan 2,0 % van het begrotingstotaal (met een minimum van 1 miljoen). Zolang de middelen onder deze drempel blijven is het niet verplicht deze over te hevelen. Voor de gemeente Hardenberg wordt er dagelijks gekeken naar de liquide middelen en het afgesproken drempelbedrag. Indien deze wordt overschreden, wordt er automatisch een overboeking gemaakt naar de schatkist. Dit draagt bij aan een doelmatig kasbeheer en we voldoen daarmee aan de verplichting.

Bedrijfsvoering

Inleiding en wettelijk kader

In deze paragraaf gaan we in op een aantal onderwerpen van onze bedrijfsvoering. Deze paragraaf is één van de verplichte paragrafen vanuit de BBV art.9:2. De bedrijfsvoering ondersteunt en faciliteert onze organisatie.

P&C-cyclus

Herijking P&C-cyclus

In de afgelopen periode hebben we de P&C-documenten tegen het licht gehouden. In 2023 is gestart met de nieuwe P&C-cyclus. Het eerste document hierin was de Perspectiefnota 2024, gevolgd door de Begroting 2024 met een nieuwe programma-indeling. In beide documenten is een kwaliteitsslag gemaakt met betrekking tot de teksten. Inmiddels hebben we de cyclus verder inhoud gegeven met de eerste versie van de Meibrief en de Zomernota. Daarnaast is afgelopen voorjaar de Perspectiefnota 2025 opgeleverd waarin we ook een meerjarige doorkijk hebben willen schetsen.

Momenteel bevinden we ons in de voorbereidingsfase van de aanbesteding van een financieel systeem en gaan we een plan van aanpak uitwerken dat aansluit bij de wensen en doelstellingen van de organisatie.

Rechtmatigheidsverantwoording

In 2025 biedt het college de raad een rechtmatigheidsverantwoording aan

Deze verantwoording hoort bij de jaarrekening over het jaar 2024. Tot en met het boekjaar 2022 gaf de accountant een oordeel over de rechtmatigheid.

In de rechtmatigheidsverantwoording verklaart het college dat de verantwoorde baten en lasten en de balansmutaties (wel of niet of gedeeltelijk) in overeenstemming zijn met:

- door de raad vastgestelde kaders zoals de begroting en gemeentelijke verordeningen
- bepalingen in de relevante wet- en regelgeving.

In de rechtmatigheidsverantwoording zijn drie criteria van belang:

- het begrotingscriterium (zijn de lasten binnen het totaal van de vastgestelde programmabudgetten gebleven?)
- het voorwaardencriterium (zijn de eisen en voorwaarden die worden gesteld aan financiële (beheers)handelingen toegepast?)
- het misbruik- en oneigenlijk gebruik criterium (is er geen sprake van misbruik en oneigenlijk gebruik van overheidsmiddelen en gemeentelijke eigendommen bij financiële beheershandelingen?).

In de paragraaf Bedrijfsvoering in het jaarverslag geeft het college een toelichting op de uitkomsten van het rechtmatigheidsonderzoek.

Organisatieontwikkeling

In de komende 10 jaar zal tweederde van ons personeelsbestand vervangen moeten worden omdat zij de organisatie gaan verlaten (vergrijzing en verloop). De krappe arbeidsmarkt en de grote maatschappelijke en digitaliseringsopgaven zorgen ervoor dat de uitvoeringskracht van de organisatie onder druk staat. Dit vraagt om andere oplossingsrichtingen waarin het college samen met het CMT optrekt. Om verder te groeien naar een toekomstbestendige organisatie zetten we flink in op organisatieontwikkeling. We voeren de ontwikkelagenda 2023 – 2025 uit om de voorwaarden te scheppen voor een goede balans tussen ambitie en realisatie.

Daarin leggen we de focus op de verbinding naar buiten en binnen, het werkgeluk van onze medewerkers en een slagvaardige organisatie. We bouwen verder aan een goede basis door het versterken van het programmatisch werken, onze informatisering (inclusief datagedreven werken) en een strategische personeelsplanning.

Informatiemanagement en informatievoorziening

De wereldwijde ontwikkelingen op gebied digitale transitie gaan razendsnel. Om als gemeente Hardenberg deze ontwikkelingen bij te kunnen houden en kansen te benutten om als organisatie goed te functioneren, zijn informatiemanagement, informatievoorziening en databeheer randvoorwaardelijk.

Innovaties en nieuwe ontwikkelingen, zoals digitaal samenwerken, cloudtransitie, informatieveiligheid, datagedreven werken/artificial intelligence en de Europese digitale decade, vragen om aandacht. Deze onderwerpen komen ook naar voren in het hoofdlijnenakkoord van de kabinetsformatie 2024. Hardenberg staat in veel van deze nieuwe ontwikkelingen op *aanzienlijke* achterstand in vergelijking tot andere gemeenten van dezelfde omvang.

Ontwikkelingen

We willen het strategisch vermogen van de organisatie versterken zodat deze in staat is om adequaat in te spelen op de snel veranderende omgeving als gevolg van de digitale transitie. Daarnaast de uitvoeringskracht van de organisatie voor de toekomst versterken door innovaties, nieuwe ontwikkelingen en nieuwe wet- en regelgeving tijdig te onderkennen. Deze te vertalen naar voor Hardenberg toepasbare oplossingen in het primair proces om zo integraal werken en sturen op resultaat mogelijk te maken.

Het informatiemanagement te versterken om de informatievoorziening te verbeteren die nodig is om de continuïteit van dienstverlening en bedrijfsvoering te borgen.

Invulling geven aan de doorontwikkeling van datagedreven werken en sturen.

De organisatorische implementatie van Teams afronden. Medewerkers op te leiden en in staat stellen om intern en in samenwerking met externe partijen digitaal samen te werken aan documenten. Digitaal samenwerken draagt bij aan het op orde krijgen van onze ongestructureerde data. Daarmee komen we beter in control op ons informatiebeheer en gaan we voldoen aan wet- en regelgeving op dit onderwerp. Daarvoor moet informatie op de

juiste plek en eenduidig, transparant en archiefwaardig opgeslagen worden, zodat we voldoen aan wetgeving en klaar zijn voor de nieuwe werkwijze in de cloud. Cloudtransitie draagt bij aan een moderne, flexibele werkplek en is daarmee onderdeel van aantrekkelijk werkgeverschap van gemeente Hardenberg. Deze transitie is vanaf 2022 in gang gezet en wordt afgerond in 2025 zodat de continuïteit en de informatieveiligheid van onze ICT-omgeving beter geborgd is.

Speerpunten in 2025

In 2025 wordt een begin gemaakt met het wegwerken van de achterstanden op het gebied van informatiemanagement, niet alles kan tegelijk. Er is afgewogen wat het meest noodzakelijk en haalbaar is in 2025. Er is hierbij rekening gehouden met het verandervermogen van de organisatie.

- Inzetten informatiemanagers om te zorgen voor de randvoorwaarden om de gewenste organisatieontwikkeling met betrekking tot het versterken van de sturing te ondersteunen met toekomstgerichte, innovatieve oplossingen. Informatiemanagers helpen bij het analyseren wat er moet gebeuren om de bedrijfsvoering en dienstverlening weer op peil te brengen en nieuwe wet- en regelgeving te implementeren. Dit resulteert in concrete informatievoorzieningsprojecten met de bijbehorende prioriteiten.
- Doorontwikkeling datagedreven werken ter ondersteuning van het doel van Hardenberg door beleidsvorming en sturing verder te rationaliseren op basis van data.
- Het versterken van digitaal samenwerken leidt tot het verbeteren van de sturing, het voldoen aan wet- en regelgeving en het verbeteren van dienstverlening aan en samenwerking met inwoners en ondernemers.
- De reeds ingezette transitie van software en bestanden naar de cloud afronden.

Informatiebeveiliging

Als organisatie in control zijn en blijven

Onze organisatie is volop bezig met digitalisering en data gedreven werken. Deze data is erg belangrijk voor de dienstverlening van onze organisatie. Passende beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid moeten wij kunnen garanderen.

Nieuwe wetgeving en de continue dreiging maakt dat wij als organisatie de veiligheidseisen als programma moeten coördineren binnen onze organisatie.

Dit heeft te maken met:

- Bewustwording
- Beleid
- Proces
 - Risicomanagement
 - Bedrijfscontinuïteit
- Continue verbetering

In control zijn en blijven

Om te toetsen hoe wij er als organisatie voor staan voeren wij audits uit. Zowel intern als extern. Deze zijn met name gericht op de betrouwbaarheid, integriteit en beschikbaarheid van (IT-)processen en (IT-)producten gemoeid met financiën.

Naast de audit die door de accountant wordt uitgevoerd is de ENSIA-audit (Eenduidige Normatiek Single Information Audit) van belang. Deze audit heeft tot doel de informatieveiligheid bij gemeenten verder te professionaliseren. De gemeente voert een zelfevaluatie uit op de informatiebeveiligingsomgeving.

In het jaarverslag komt een verklaring van het college over de informatieveiligheid. De informatie wordt gebruikt voor de verantwoording richting gemeenteraad en de diverse verantwoordingslijnen richting departementen. Zie ook de paragraaf Informatiebeveiliging. Het strategisch informatiebeveiligingsbeleid is inmiddels uitgewerkt. Processen voor informatiebeveiliging worden geactualiseerd. Hiermee zetten wij stappen om in 2025 en naar de toekomst de informatieveiligheid van onze gemeente te moderniseren en te waarborgen.

Informatiebeveiliging

Informatiebeveiliging is en blijft ook in 2025 een cruciaal onderwerp. De dreiging voor informatiebeveiliging wordt jaarlijks groter en de mate van ICT-ondersteuning die een gemeente vraagt wordt ook jaarlijks meer. In 2023 heeft Hardenberg haar strategisch informatiebeleid opgesteld. Als onderdeel hiervan maken we jaarlijks een informatiebeveiligingsplan met de stappen die we dat jaar willen zetten. Het plan voor 2025 wordt nog opgesteld, maar de volgende aspecten zullen hierin in ieder geval een belangrijke rol spelen:

1. **Cloud** – Als gemeente is het vrijwel onmogelijk om het complexe ICT-landschap dat nodig is volledig zelf te beheren en veilig te houden. ICT-leveranciers zijn hier over het algemeen veel beter in en hebben meer expertise in huis om de veiligheid te borgen. De visie van ICT is dat alle ICT zoveel mogelijk naar de Cloud gaat. Bij voorkeur bij de leverancier die het levert, maar als dat niet mogelijk is in een eigen Microsoft Cloud.
2. **Architectuur** – Informatiebeveiliging start met het goed kennen van je informatielandschap. In 2023 zijn we gestart met werken onder architectuur, maar de inspanning is nog vooral gericht op het uitwerken van de nieuwe architectuur na de ontvlechting met Ommen. In 2025 brengen we het ICT-landschap verder in kaart met haar sterktes en zwaktes. Het kennen van je ICT-landschap vermindert het beveiligingsrisico bij wijzigingen.
3. **Monitoring** – In 2024 is het proces voor dreigingen voor informatiebeveiliging vastgesteld. Dit proces start met goede monitoring van potentiële risico's. Monitoring gebeurt doormiddel van 5 instrumenten:
 - a. Een jaarlijks pentest van ons ICT-landschap;

- b. Landelijke informatiebeveiligingsdienst;
- c. Signalen vanuit Microsoft Defender (onze firewall en virusscanner);
- d. SIEM/SOC dienst;
- e. Meldingen van datalekken en via security.txt.

De dreigingen die met deze 5 instrumenten gesignaleerd worden, worden in risico-klassen geclassificeerd en op basis hiervan direct opgepakt, ingepland of meegenomen in lopende projecten.

4. **Informatiemanagement en data-eigenaarschap** – In het kader van informatiebeveiliging is er een direct tot informatiemanagement en data-eigenaarschap (zie tevens de separate deelparagraaf hierover). Het optuigen van informatiemanagement helpt Hardenberg om bewuster keuzes te maken bij nieuwe ontwikkelingen in ons informatielandschap. Informatiemanagement helpt ons om een goede balans te houden tussen de complexiteit van ons landschap en het voorzien in de automatiseringsbehoefte van teams. Vanuit informatiemanagement moet ook data-eigenaarschap beter ingericht worden. Data-eigenaars zijn de teams of concerns die bepaalde data beheren en vaak ook primair gebruiken. Data-eigenaars kunnen data classificeren om te bepalen wie welke data mag muteren, wie welke data mag raadplegen en hoe streng we data moeten beveiligen. Hiermee verminderen we de kans op datalekken en ander oneigenlijk gebruik.
5. **Bewustwording** – Bewustwording stond in 2024 hoog op de agenda en zijn op tactisch niveau keuzes gemaakt in dit jaar, zoals CISO- inside in het leidinggevendenoeverleg. Bewustwording wordt ook in 2025 structureel onder de aandacht gebracht, door leuke acties maar ook door serieuze sprekers en beleidstukken.
6. **Risicomanagement**- In 2024 is een uitgebreide GAP- analyse uitgevoerd. Waar staan wij nu als organisatie en wat wordt er gezien de wetgeving de komende jaren van ons verwacht. Na de GAP analyse is gekeken naar de risico's die wij lopen. Aan de hand hiervan wordt in 2025 en verder een meerjarenplan uitgewerkt om in control te zijn en te blijven op informatieveiligheid.
7. **Bedrijfscontinuïteit**- Dit gaat over de weerbaarheid van onze organisatie tijdens een crisis. Door de digitalisering worden wij steeds afhankelijker van leveranciers, toeleveranciers, elektriciteit, internet enz. Ook dan moeten wij als organisatie weerbaar zijn en onze inwoners weer kunnen voorzien van onze dienstverlening. Door te oefenen met scenario's van cyberaanvallen zijn we voorbereid om eventuele cyberincidenten.

E-depot

Starten met een E-depot

Met het zaakstelsel gaan we gebruik maken van een e-depot, waarbinnen belanghebbenden documenten kunnen zoeken en raadplegen binnen een digitale omgeving die voldoet aan wettelijke eisen van duurzame toegankelijkheid die de archiefwet stelt. In 2025 wordt hier verder aangewerkt. Wanneer de nieuwe archiefwet wordt vastgesteld, heeft dit ook invloed op de wettelijke eisen van duurzame toegankelijkheid.

Het waarmaken van deze en andere ambities vraagt om de juiste persoon op het juiste moment op de juiste plek. De huidige arbeidsmarkt vormt hierin een uitdaging. Er is in dit kader extra aandacht voor werkgeversmerk, anders werven en invullen en strategische personeelsplanning.

Verbonden partijen

Een verbonden partij is een privaat- dan wel publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk én een financieel belang heeft. Een financieel belang is aanwezig wanneer een ter beschikking gesteld bedrag niet verhaalbaar is bij faillissement, dan wel als financiële aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt (artikel 1 BBV). Bestuurlijk belang is aanwezig, indien er zeggenschap bestaat uit hoofde van stemrecht dan wel vertegenwoordiging in het bestuur van de organisatie.

Deelnemingen in	Gemeenschappelijke regelingen	Cijfers op basis van
EuRegio		05_1Jaarrekening 2023 Euregio concept
GGD IJsselland		10a. Jaarstukken 2023 (jaarverslag en Jaarrekening) GGD IJsselland
Omgevingsdienst IJsselland		Ontwerpbegroting 2025 / Voorlopig jaarverslag 2023
Regionaal Serviceteam Jeugd IJsselland		Jaarverslag 2022 / Begroting 2024
Sociale Recherche IJssel-Vechtstreek		Jaarverslag 2023
Veiligheidsregio IJsselland		Jaarverslag 2023 / Begroting 2025

Deelnemingen in	Vennootschappen bijdrage	Cijfers op basis van
Beheersmaatschappij LOC+		Jaarrekening 2023
Samen Doen Hardenberg B.V.		Concept jaarrekening 2023

Deelnemingen in	Vennootschappen ontvangst	Cijfers op basis van
------------------------	----------------------------------	-----------------------------

Bank Nederlandse Gemeenten	Jaarrekening 2023
Cogas Holding	Jaarrekening 2023
CSV Amsterdam B.V.	Jaarrekening 2023
Enexis Holding	Jaarverslag 2022
Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV	Jaarrekening 2023
Rendo Holding	Jaarverslag 2023
Rova	Jaarrekening 2023
Vitens	Jaarrekening 2023
Wadinko	Jaarrekening 2023

Deelnemingen Verenigingen en stichtingen in	Cijfers op basis van
Vereniging van Nederlandse Gemeenten	Jaarrekening 2023

Gemeenschappelijke regelingen

EuRegio

Vestigingsplaats	Gronau / Enschede	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Betrokken partijen	128 Duitse en Nederlandse gemeenten en Duitse 'Kreise'.	
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordiging in de Euregioraad	
Bijdrage aan de gemeentelijke doelstellingen	EuRegio heeft als taak de regionale grensoverschrijdende samenwerking van haar leden te bevorderen, ondersteunen en coördineren en hun gezamenlijke belangen te behartigen tegenover internationale, nationale en andere instanties.	
Website	www.euregio.eu	
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	2.523	2.577
Vreemd vermogen	30.291	29.943
Resultaat boekjaar	-80	
Financiële bijdrage van gemeente	18	
Risico's, kansen en ontwikkelingen	<p>Onder het vreemd vermogen is de Certificeringsautoriteit in de balans opgenomen.</p> <p>Deze instantie beheert de gelden van het INTERREG V-Programma. Op de balans staat hiervoor een verplichting van € 29.296.144. Hier tegenover staat aan de activa-zijde op de balans een post van liquide middelen van gelijke hoogte.</p> <p>De jaarrekening sluit af met een tekort van 86229. Dat betekent dat het resultaat 3637 beter is dan gepland.</p> <p>De strategie EUREGIO 2030 heeft de EUREGIO onder het speerpunt Maatschappelijk ontwikkeling 4 thema's en doelstellingen voor de komende jaren gedefinieerd.</p>	

Bron	05_1Jaarrekening 2023 Euregio concept
------	---------------------------------------

GGD IJsselland

Vestigingsplaats	Zwolle	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Betrokken partijen	De gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Ommen, Olst-Wijhe, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland, Zwolle.	
Bestuurlijk belang	Gemeenten hebben zitting in het algemeen bestuur. Iedere gemeente heeft 1 stem.	
Bijdrage aan de gemeentelijke doelstellingen	<p>Toekomstbestendig samenwerken aan gezondheid is een belangrijk leidend principe voor GGD IJsselland in haar werk. Ook in 2024 bouwt zij verder aan een toekomstbestendige publieke gezondheidszorg in IJsselland. Dit doet zij als onderdeel van de Nederlandse publieke gezondheidszorg, in opdracht van haar 11 gemeenten en in nauwe samenwerking met vele partners in relevante werkvelden zoals zorg, welzijn, leefomgeving, onderwijs, kinderopvang en veiligheid. De houdbaarheid van de zorg in Nederland staat onder druk en daarmee wellicht ook het algeheel welbevinden in de samenleving. Voor de toekomst zijn omvangrijke transformaties nodig waarin het investeren in gezondheid, de verschuiving van ziekte en zorg naar gezondheid en gedrag, het versterken van een gezonde leefomgeving en een goede preventieve infrastructuur met een robuuste crisisorganisatie essentiële onderdelen zijn. Van gemeenten wordt hierin een belangrijke bijdrage gevraagd. Een goed toegeruste robuuste gezondheidsdienst is hierin een essentieel onderdeel. Investeren in gezondheid is investeren in een betekenisvol leven! Dat gunnen we al onze inwoners.</p> <p>GGD IJsselland werkt voor ongeveer 540 duizend inwoners.</p> <p>GGD IJsselland is daarnaast onderdeel van een samenhangend aanbod van publieke gezondheid in Nederland en voert taken uit zoals deze in de wet Publieke gezondheid aan gemeenten zijn opgedragen.</p>	
Website	www.ggdijsselland.nl/	
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	1.763	3.191
Vreemd vermogen	11.247	12.432
Resultaat boekjaar	1.146	
Financiële bijdrage van gemeente	2.760	

Risico's, kansen en ontwikkelingen	<p>Het weerstandsvermogen laat zien hoe GGD IJsselland tegenvallers en tekorten kan opvangen zonder dat het beleid of de uitvoering in gevaar komen. De weerstandscapaciteit betreft de middelen die beschikbaar zijn om de niet geraamde kosten, die onverwachts en substantieel zijn, te dekken en bestaat uit de algemene reserve en de post onvoorzien. De algemene reserve is voor het opvangen van niet voorzienbare tegenvallers. Het algemeen bestuur stelde een norm vast voor deze reserve. Op basis van de norm ratio 1,0 – 1,4 ligt de ondergrens voor 2023 op € 582.500 en de bovengrens op € 815.500.</p> <p>Na vaststelling van het jaarverslag en de jaarrekening 2023 is de stand van de reserves: algemene reserve: € 781.000, □ waarvan € 299.000 specifiek is gereserveerd voor risico COVID-19.</p> <p>De reserves waren toereikend voor de dekking van de risico's en andere onverwachte ontwikkelingen.</p> <p>Daarnaast was gedurende het jaar ook de post onvoorzien van € 150.000 beschikbaar voor het weerstandsvermogen. Jaarlijks worden zowel de financiële als niet- financiële risico's ingeschat qua mogelijke impact en kans dat deze zich voor doen. Alle significante risico's, dat wil zeggen met een financiële impact boven de € 50.000,- zijn meegenomen bij het bepalen van de benodigde weerstandscapaciteit</p>
Bron	10a. Jaarstukken 2023 (jaarverslag en Jaarrekening) GGD IJsselland

Omgevingsdienst IJsselland

Vestigingsplaats	Zwolle
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Betrokken partijen	De gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Ommen, Olst-Wijhe, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland, Zwolle, Provincie Overijssel en Veiligheidsregio IJsselland.
Bestuurlijk belang	Deelname in AB/DB
Bijdrage aan de gemeentelijke doelstellingen	<p>We vormen een moderne uitvoeringsorganisatie die voorop wil lopen met vernieuwende werkmethoden, actuele expertise en moderne ICT-voorzieningen.</p> <p>De Omgevingsdienst IJsselland wil een hoogwaardige bijdrage leveren aan een veilige, gezonde, aantrekkelijke en duurzame omgeving om in te wonen, werken en leven. Onder het motto 'Lokale binding, regionale bundeling' combineert de Omgevingsdienst nabijheid met schaalvergroting. De verbinding van kwaliteitsverbetering en efficiencywinst komt zo binnen bereik. De Omgevingsdienst is een betrouwbare partner in de keten met het Openbaar Ministerie (OM), politie, Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD) en Veiligheidsregio (VR) en een samenwerkingspartner van de waterschappen in Overijssel. De Omgevingsdiensten die zijn ontstaan hebben het doel om meerwaarde te creëren op het gebied van de fysieke leefomgeving. De Omgevingsdienst IJsselland wil van</p>

	toegevoegde waarde zijn voor het bedrijfsleven, de inwoners en de leefomgeving van IJsselland.	
Website	www.odijsselland.nl/	
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	517	3
Vreemd vermogen	2.886	3.513
Resultaat boekjaar	-313	
Financiële bijdrage van gemeente	1.853	
Risico's, kansen en ontwikkelingen	De risico-inventarisatie zoals deze nu is vastgesteld, resulteert in een benodigd weerstandsvermogen van € 311.000 en bedraagt ongeveer 3% van de begroting. Inmiddels is een deel van de destijds geconstateerde risico's niet meer aanwezig en zijn nieuwe risico's in kaart gebracht. Gedurende 2024 wordt de geactualiseerde risico-inventarisatie intern besproken.	
Bron	Ontwerpbegroting 2025 / Voorlopig jaarverslag 2023	

Regionaal Serviceteam Jeugd IJsselland

Vestigingsplaats	Zwolle
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Betrokken partijen	Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Olst-Wijhe, Ommen, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland en Zwolle
Bestuurlijk belang	Deelname in het algemeen bestuur
Bijdrage aan de gemeentelijke doelstellingen	De elf aangesloten gemeenten hebben bij het RSJ IJsselland in het kader van de specialistische jeugdhulp de volgende onderwerpen als opdracht belegd: - de inkoop - het contractmanagement en het contractbeheer - de monitoring - de uitvoering van regionale thema's Haar verantwoordelijkheid is het in kaart brengen van wat nodig is om bovengenoemde taken op voldoende professioneel niveau uit te voeren.

Website	www.rsj-ijsselland.nl/	
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen		
Vreemd vermogen	2.024	558
Resultaat boekjaar		
Financiële bijdrage van gemeente	181	
Risico's, kansen en ontwikkelingen	De gemeenschappelijke regeling (GR) Regionaal Serviceteam Jeugd IJsselland heeft geen weerstandsvermogen. Een nadelig of voordelig exploitatieresultaat komt voor rekening van de deelnemende gemeenten.	
Bron	Jaarverslag 2022 / Begroting 2024	

Sociale Recherche IJssel-Vechtstreek

Vestigingsplaats	Zwolle	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Betrokken partijen	De gemeenten Dalfsen, Dronten, Hardenberg, Hattem, Kampen, Ommen, Zwartewaterland, Zwolle.	
Bestuurlijk belang	Deelname in het Algemeen Bestuur	
Bijdrage aan de gemeentelijke doelstellingen	Door deelname in de verbonden partij 'Sociale Recherche IJssel-Vechtstreek' wordt in regionaal verband gewerkt aan de bestrijding van sociale zekerheidsfraude en handhaving. Bij fraude met een uitkering of zorggelden is de Sociale Recherche de opsporingsinstantie. Deze instantie, veelal gehuisvest bij gemeenten, is gespecialiseerd in het opsporen van fraudezaken, zoals zwartwerken, werken zonder inkomsten te melden, het verzwijgen van vermogen, woonfraude, fraude met persoonsgebonden budget (PGB) en andere vormen van zorgfraude.	
Website	www.zwolle.nl	
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen		
Vreemd vermogen		
Resultaat boekjaar		
Financiële bijdrage van gemeente	122	
Risico's, kansen en ontwikkelingen	n.v.t.	
Bron	Jaarverslag 2023	

Veiligheidsregio IJsselland

Vestigingsplaats	Zwolle
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling

Betrokken partijen	De gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Ommen, Olst-Wijhe, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland, Zwolle.	
Bestuurlijk belang	Deelname in het Algemeen Bestuur	
Bijdrage aan de gemeentelijke doelstellingen	Veiligheidsregio IJsselland blijft in 2024 continu klaar staan met kennis, mensen en middelen om de kerntaken goed uit te voeren: het versterken van veiligheid, beperken van risico's waar het kan en bestrijden van incidenten wanneer dat moet. De veiligheidsregio investeert daarvoor in vakmanschap van medewerkers, in verbinding met haar partners en in een sterke interne binding met ons vak en onze collega's. Nieuwe ontwikkelingen en risico's in het veiligheidsdomein vragen om een flexibele invulling van onze rol en wijze van samenwerken met onze partners.	
Website	www.vrijsselland.nl	
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	5.345	5.417
Vreemd vermogen	33.730	40.755
Resultaat boekjaar	652	
Financiële bijdrage van gemeente		

Risico's, kansen en ontwikkelingen	<p>Veiligheidsregio IJsselland kenmerkt zich door risicomanagement in het primaire proces. Aan het managen van de veiligheidsrisico's van burgers ontleent de organisatie immers haar bestaansrecht. Veiligheidsregio IJsselland beschikt over een risicoprofiel. Dit profiel is in 2017 als onderdeel van het risicomanagement uitgewerkt en niet meer volledig actueel. Het profiel bestaat uit de tien risico's waarbij de kans maal (financieel) effect in 2017 het hoogst was. Op basis van de analyse van 2017 is een benodigd weerstandsvermogen (algemene reserve) berekend van € 1,18 miljoen. Gemeenten die aan de gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio IJsselland deelnemen, zijn wettelijk verplicht zodanig financieel bij te dragen aan de regeling dat de begroting daarvan altijd sluitend is. De algemene reserve heeft het karakter van een weerstandsreserve. De reserve bedraagt per 31 december 2023 € 966.000 euro. Op basis van alle risico's met bijbehorende inschatting is een analyse gemaakt van het benodigde weerstandsvermogen voor Veiligheidsregio IJsselland. Hiervoor is de simulatiemethodiek Monte-Carlo gebruikt. In de eerste plaats heeft dit geleid tot uitspraken over de mate van zekerheid dat het beschikbare weerstandsvermogen voldoende is om de risico's op te vangen. Daarnaast geeft deze analyse antwoord op de vraag welke risico's het meest bepalend zijn in de bepaling van de aan te houden risicovoorziening. Het terugdringen van deze risico's heeft het grootste effect. Veiligheidsregio IJsselland heeft op dit moment een beschikbaar weerstandsvermogen (algemene reserve) van één miljoen euro. Het algemeen bestuur heeft in het voorjaar van 2017 besloten om vooralsnog met de huidige beschikbare algemene reserve/ weerstandscapaciteit van één miljoen euro te volstaan in plaats van de berekende 1,18 miljoen euro. De eventuele aanpassing van de hoogte van de aan te houden algemene reserve/ weerstandscapaciteit is aan de orde als uit de praktijk blijkt dat dat nodig is.</p> <p>Hoewel IJsselland relatief veel risico's signaleert, dateert de meer gedetailleerde risicoanalyse dus van 2017. Met gebruikmaking van de geïnventariseerde risico's in de vier andere veiligheidsregio's wordt voor medio 2024 een gedetailleerde risico-inventarisatie en -analyse uitgevoerd.</p>
Bron	Jaarverslag 2023 / Begroting 2025

Vennootschappen en coöperaties

Beheersmaatschappij LOC+

Vestigingsplaats	Hardenberg
Rechtsvorm	Commanditaire vennootschap
Betrokken partijen	De gemeente Hardenberg, Zone college, Alfa-college
Bestuurlijk belang	Deelname als commandite voor 53,27% in eigendom opstallen

Bijdrage aan de gemeentelijke doelstellingen	De CV beheermaatschappij LOC+ draagt namens eigenaren en bewoners zorg voor de inrichting en instandhouding van een professionele facilitaire beheerorganisatie die zich richt op (facilitaire) ondersteuning van de primaire processen van de huurders en gebruikers.	
Website		
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	22.779	22.919
Vreemd vermogen	151	682
Resultaat boekjaar	140	
Financiële bijdrage van gemeente	75	
Risico's, kansen en ontwikkelingen		
Bron	Jaarrekening 2023	

Samen Doen Hardenberg B.V.

Vestigingsplaats	Hardenberg	
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap	
Betrokken partijen	Gemeente Hardenberg	
Bestuurlijk belang	Eigenaar – enig aandeelhouder, 100% risicodragend.	
Bijdrage aan de gemeentelijke doelstellingen	Samen Doen Hardenberg bv draagt bij aan het preventie en ondersteuning aan inwoners van de gemeente Hardenberg om zo hogere kosten als gevolg van inzet van maatwerk te voorkomen. Samen Doen Hardenberg bv is tevens de ingang en toegang voor, door de gemeente, gefinancierde zorg in het kader van de jeugdwet of wet maatschappelijke ondersteuning.	
Website	www.hardenberg.nl	
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen		
Vreemd vermogen	818	639
Resultaat boekjaar		
Financiële bijdrage van gemeente	3.898	
Risico's, kansen en ontwikkelingen		
Bron	Concept jaarrekening 2023	

Bank Nederlandse Gemeenten

Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap (niet beursgenoteerd)
Betrokken partijen	Nederlandse overheden (50% rijk / 50% gemeenten, provincies en waterschappen)

Bestuurlijk belang	64.935 aandelen is 0,117% stemmen in de AVA	
Bijdrage aan de gemeentelijke doelstellingen	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de inwoner.	
Website	www.bngbank.nl	
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	4.615.000	4.721.000
Vreemd vermogen	107.459.000	110.819.000
Resultaat boekjaar	254.000	
Financiële bijdrage van gemeente	140	
Risico's, kansen en ontwikkelingen	De nettowinst van BNG Bank over 2023 bedraagt EUR 254 miljoen (2022: EUR 300 miljoen). Op de Algemene Vergadering van 25 april 2024 werd voorgesteld om 50% (2022: 50%) van de beschikbare winst na belasting en na aftrek van de compensatie voor de verschaffers van hybride kapitaal uit te keren. Het dividendpercentage van 50% is in lijn met het dividendbeleid van BNG Bank. Dit betekent een dividend van EUR 120 miljoen (2022: EUR 139 miljoen). Het dividend bedraagt EUR 2,16 per aandeel van nominaal EUR 2,50 (2022: EUR 2,50).	
Bron	Jaarrekening 2023	

Cogas Holding

Vestigingsplaats	Almelo	
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap (niet beursgenoteerd)	
Betrokken partijen	Gemeente Almelo, Borne, Dinkelland, Hardenberg, Hof van Twente, Oldenzaal, Tubbergen, Twenterand, Wierden	
Bestuurlijk belang	650 aandelen is 12,8% stemmen in de Ava	
Bijdrage aan de gemeentelijke doelstellingen	Cogas is verantwoordelijk voor de ontwikkeling, de aanleg, het onderhoud en het beheer van de netten voor gas, elektriciteit, (duurzame) warmte en telecommunicatie. Daarmee zorgt zij voor het transport van gas, elektriciteit, warmte en data naar ruim 142.000 klanten in haar regio.	
Website	www.cogas.nl	
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	141.841	145.458
Vreemd vermogen	110.955	139.623
Resultaat boekjaar	8.706	
Financiële bijdrage van gemeente	1.095	
Risico's, kansen en ontwikkelingen		

Bron	Jaarrekening 2023
------	-------------------

CSV Amsterdam B.V.

Vestigingsplaats	's-Hertogenbosch	
Rechtsvorm	Besloten vennootschap	
Betrokken partijen	Zes Nederlandse provincies en 130 gemeenten.	
Bestuurlijk belang	1.296 aandelen is 0,0648% stemmen in de Ava	
Bijdrage aan de gemeentelijke doelstellingen	<p>CSV Amsterdam B.V.. vervult drie doelstellingen volgens de statuten:</p> <p>a. namens de Verkopende Aandeelhouders van Essent een eventuele schadeclaimprocedure voeren tegen de Staat als gevolg van de WON;</p> <p>b. namens de Verkopende Aandeelhouders eventuele garantieclaim procedures voeren tegen RECYCLECO B.V. ("Waterland");</p> <p>c. het geven van instructies aan de escrow-agent wat betreft het beheer van het bedrag dat op de escrow-rekening n.a.v. de verkoop van Attero is gestort.</p>	
Website		
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	210	98
Vreemd vermogen	13	50
Resultaat boekjaar	-111	
Financiële bijdrage van gemeente		

Risico's, kansen en ontwikkelingen	<p>Beleidsvoornemens: CSV zal voorlopig nog voortbestaan om op eigen kosten en risico namens Deponie Zuid B.V. (vennootschap onder Attero Holding B.V.), in overleg met de Aandeelhouderscommissie, de gerechtelijke procedure voeren tegen de Belastingdienst ten aanzien van de naheffingsaanslag afvalstoffenbelasting. In februari 2024 heeft CSV de motivering beroepschrift tegen de naheffingsaanslag afvalstoffenbelasting bij de Rechtbank ingediend. De Rechtbank heeft de Belastingdienst een termijn gesteld tot 22 maart 2024 voor het indienen van zijn verweerschrift. Afhankelijk van de uitspraak van de Rechtbank (verwachting eind 2024/begin 2025) zal, in overleg met Aandeelhouderscommissie van CSV, de procedure al dan niet worden voortgezet.</p> <p>Na afwikkeling van deze gerechtelijke procedure of eventuele voortijdige beëindiging van deze procedure (bijvoorbeeld door een mogelijk compromis tussen de Belastingdienst en CSV of een besluit van de Aandeelhouderscommissie de procedure niet verder voort te zetten) zal CSV kunnen worden opgeheven en de resterende liquide middelen kunnen worden uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang.</p> <p>Financiële risico's: Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders is relatief gering en beperkt tot de hoogte van het gestort aandelenkapitaal en het resterend werkkapitaal van deze vennootschap.</p>
Bron	Jaarrekening 2023

Enexis Holding

Vestigingsplaats	s'-Hertogenbosch
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap (niet beursgenoteerd)
Betrokken partijen	Zes Nederlandse provincies en 130 gemeenten
Bestuurlijk belang	63.932 aandelen is 0,0427% stemmen in de AVA

<p>Bijdrage aan de gemeentelijke doelstellingen</p>	<p>Enexis beheert (via haar dochtervennootschap Enexis Netbeheer BV) het energienetwerk in Noord-, Oost- en Zuid-Nederland voor de aansluiting van ongeveer 2,9 miljoen huishoudens, bedrijven en overheden. De netbeheerderstaak is een publiek belang, wettelijk geregeld met o.a. toezicht vanuit de Autoriteit Consument en Markt.</p> <p>De vennootschap heeft ten doel het realiseren van een duurzame energievoorziening door state of the art dienstverlening en netwerken en door regie te nemen in innovatieve oplossingen. Dit om de energietransitie te versnellen én excellent netbeheer uit te voeren.</p> <p>Deze doelen worden gerealiseerd op basis van de volgende strategieën:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Netwerk en dienstverlening tijdig gereed voor veranderingen in de energiewereld; • Betrouwbare energievoorziening; • Excellente dienstverlening: hoge klanttevredenheid en verlaging kosten; • Samen met lokale partners Nederlandse klimaatdoelen realiseren; • Innovatieve, schaalbare oplossingen om de energietransitie te versnellen. <p>De gemeente Hardenberg tracht met haar aandeelhouderschap in Enexis de publieke belangen te behartigen. De infrastructuur voor energie is een vitaal onderdeel voor onze economie en voor onze samenleving.</p>	
<p>Website</p>	<p>www.enexis.nl</p>	
<p>Bedragen x € 1.000</p>	<p>Vermogen op 1 januari</p>	<p>Vermogen op 31 december</p>
<p>Eigen vermogen</p>	<p>5.441.000</p>	<p>5.320.000</p>
<p>Vreemd vermogen</p>	<p>4.907.000</p>	<p>5.140.000</p>
<p>Resultaat boekjaar</p>	<p>72.000</p>	
<p>Financiële bijdrage van gemeente</p>	<p>15</p>	
<p>Risico's, kansen en ontwikkelingen</p>	<p>De lange termijn credit rating afgegeven door Standard & Poor's (S&P) voor Enexis Holding N.V. en Enexis Netbeheer B.V. zijn na balansdatum op 7 februari 2024 verhoogd naar AA- met een stabiele outlook (was A+ met een positieve outlook). Door Moody's wordt alleen een credit rating afgegeven voor Enexis Holding N.V. en deze bleef ongewijzigd op Aa3 met stabiele outlook. De lange termijn credit ratings van Aa3/AA-, voldoen aan de interne eisen voor het behoud van een A/A2 credit rating-profiel.</p> <p>Na de toekenning door S&P van de GRE-status heeft Enexis de minimale streefwaarde voor de ratio 'FFO/Netto rentedragende schulden' verlaagd van 16% naar 12% voor het behoud van minimaal een A credit rating profiel en een financieel gezonde kapitaalstructuur.</p>	

Bron	Jaarverslag 2022
------	------------------

Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V.

Vestigingsplaats	's Hertogenbosch	
Rechtsvorm	Besloten vennootschap	
Betrokken partijen	Zes Nederlandse provincies en 130 gemeenten	
Bestuurlijk belang	1.296 aandelen is 0,0648% stemmen in AVA	
Bijdrage aan de gemeentelijke doelstellingen	Afhandeling van alle rechten en plichten die zijn voortgekomen uit de verkoop van Essent. (namens de verkopende aandeelhouders Essent)	
Website		
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	1.480	1.445
Vreemd vermogen	10	32
Resultaat boekjaar	-36	
Financiële bijdrage van gemeente		
Risico's, kansen en ontwikkelingen	<p>Beleidsvoornemens: Het bestuur van de vennootschap heeft met het Ministerie van Klimaat en Energie, ZEH Energy BV en Energy Resources Holding BV in februari 2024 overeenstemming bereikt over de terugtrekking van PBE als contractpartij uit het Convenant Borging Publiek Belang Kerncentrale Borssele uit 2009. Daarmee resteren er geen openstaande contractuele verplichting meer en kan PBE als vennootschap worden ontbonden. Het bestuur van de vennootschap treft op moment van het schrijven van dit memo voorbereidingen voor het opheffen van de vennootschap en om de resterende liquide middelen zo spoedig mogelijk na de Algemene Vergadering van Aandeelhouders op 25 april 2024 uit te keren aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang.</p> <p>Financiële risico's: Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders is relatief gering en beperkt tot de hoogte van het gestort aandelenkapitaal en het resterend werkkapitaal in deze vennootschap.</p>	
Bron	Jaarrekening 2023	

Rendo Holding

Vestigingsplaats	Meppel
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap
Betrokken partijen	Gemeenten Hoogeveen, Meppel, Staphorst, Zwartewaterland, Steenwijkerland, Coevorden, Hardenberg, Westerveld en De Wolden

Bestuurlijk belang	57 aandelen is 5,75% stemmen in de Ava	
Bijdrage aan de gemeentelijke doelstellingen	RENDO draagt zorg voor een adequate, veilige en efficiënte (betaalbare) distributie van (duurzame) energie en data (glasvezelinfrastructuur) in haar werkgebied. Deze distributie is in balans met de snelle verduurzaming (energietransitie) van onze regio. RENDO is medeontwerper van het toekomstige energienet binnen haar werkgebied in Drenthe en Overijssel en is hierop aanspreekbaar. RENDO is een proactieve partner voor de energietransitie van haar negen aandeelhoudende gemeenten en regionale samenwerkingspartners. Betrouwbaarheid en innovatie zijn belangrijke drijfveren voor de RENDO organisatie.	
Website	www.rendo.nl	
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	76.941	78.688
Vreemd vermogen	103.373	109.465
Resultaat boekjaar	5.914	
Financiële bijdrage van gemeente	295	
Risico's, kansen en ontwikkelingen	<p>Ondanks een fors investeringsprogramma, onzekerheden, gestegen kosten en de veiligheidshalve aangepaste solvabiliteitsnorm van 35% schat RENDO nog steeds in dat de gecommuniceerde bandbreedte € 5 a € 7 miljoen aan dividend mogelijk moet zijn.</p> <p>De eerste jaren is de onderkant van de bandbreedte, gezien het te verwachten resultaat, realistisch.</p> <p>Er wordt over 2023 een dividend van 5.14M uitgekeerd (4M regulier en 1.14M additioneel). Het overige resultaat is toegevoegd aan de algemene reserves.</p> <p>De resultaten, inhoudelijk en financieel, van N.V. RENDO Holding waren in 2023 goed. RENDO heeft een mooie stap gemaakt in de uitvoering van het 10-puntenplan. Er ligt een stevige basis voor de komende jaren.</p> <p>De solvabiliteit in 2023 41,8% (2022 42,7%)</p>	
Bron	Jaarverslag 2023	

Rova

Vestigingsplaats	Zwolle
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap (niet beursgenoteerd)
Betrokken partijen	Gemeente Amersfoort, Dalfsen, Hardenberg, Hattem, Heerde, Kampen, Olst-Wijhe, Ommen, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland, Zwolle, Aalten, Bunschoten, Dinkelland, Oost Gelre, Tubbergen, Twenterand, Urk, Westerveld, Winterswijk, Woudenberg en AVU
Bestuurlijk belang	816 aandelen A is 6,99% stemmen in de Ava

Bijdrage aan de gemeentelijke doelstellingen	Voortdurend wordt gestreefd naar optimalisatie in drie centrale thema's, te weten: duurzaamheid (verbetering milieurendement; bijdrage aan gemeentelijke klimaatdoelstellingen), financiën (lagere tarieven voor de inwoners; dus geen winstmaximalisatie) en maatschappij (een leefbare omgeving voor wonen en werken).	
Website	www.rova.nl	
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	40.866	43.020
Vreemd vermogen	63.473	59.990
Resultaat boekjaar	5.384	
Financiële bijdrage van gemeente	275	
Risico's, kansen en ontwikkelingen	Rova had opnieuw te maken met sterk fluctuerende prijzen op de grondstofmarkten. In de meeste gevallen was sprake van dalende opbrengsten c.q. hogere verwerkingskosten. Omdat ze deze opbrengsten in haar model 1 op 1 doorgeven aan haar gemeenten, hebben deze schommelingen geen effect op het netto resultaat.	
Bron	Jaarrekening 2023	

Vitens

Vestigingsplaats	Utrecht	
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap	
Betrokken partijen	92 gemeenten en 5 provincies	
Bestuurlijk belang	63.007 aandelen is 1,091% stemmen in de AVA	
Bijdrage aan de gemeentelijke doelstellingen	Vitens werkt voortdurend aan het winnen, zuiveren en leveren van drinkwater van topkwaliteit.	
Website	www.vitens.nl	
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	649.500	677.700
Vreemd vermogen	1.446.600	1.559.700
Resultaat boekjaar	27.200	
Financiële bijdrage van gemeente		

Risico's, kansen en ontwikkelingen	<p>Onze solvabiliteit is hoger dan onze doelstelling van ten minste 30%. Toch streven we naar een hogere solvabiliteit (35%), maar dat is (voorlopig) niet haalbaar. Dit heeft voornamelijk te maken met het feit dat ons maximaal nettoresultaat (de winst) beperkt wordt door wettelijke 'WACC-regulering'. (de wettelijk vastgestelde vermogenskostenvoet). Het nettoresultaat toe te rekenen aan aandeelhouders van Vitens bedraagt in 2023 € 27,2 miljoen (2022: € 8,2 miljoen).</p> <p>We investeerden in 2023 circa € 224 miljoen. Dat is weliswaar meer dan in 2022, maar minder dan onze doelstelling. Dit komt onder meer door een tekort aan bouwmaterialen en (technisch geschoolde) mensen om de projecten uit te voeren. Niet alleen intern, maar ook bij onze ketenpartners. Ook voor de toekomst blijft dit een uitdaging.</p> <p>Het voorstel is over het boekjaar 2023 geen dividend uit te keren aan onze aandeelhouders. Al het eigen vermogen dat we kunnen opbouwen, is de komende jaren nodig voor onze investeringsopgave.</p>
Bron	Jaarrekening 2023

Wadinko

Vestigingsplaats	Zwolle	
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap (niet beursgenoteerd)	
Betrokken partijen	De provincie Overijssel en 24 gemeenten in de regio Zuidwest Drenthe, de Noord-Oostpolder en Overijssel	
Bestuurlijk belang	136 aandelen is 5,69% stemmen in de Ava	
Bijdrage aan de gemeentelijke doelstellingen	Wadinko is een regionale participatiemaatschappij, die de bedrijvigheid - en daarmee de werkgelegenheid - wil bevorderen in Overijssel, de Noord-Oostpolder en Zuidwest Drenthe.	
Website	www.wadinko.nl	
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	82.569	82.924
Vreemd vermogen	8.542	9.351
Resultaat boekjaar	1.855	
Financiële bijdrage van gemeente	85	

Risico's, kansen en ontwikkelingen	<p>Voor de meeste participaties van Wadinko was 2023 geen gemakkelijk jaar. De omzet in de portefeuille steeg weliswaar licht (2,5%) maar deze stijging was sterk inflatoir gedreven. Het resultaat bleef ruim achter bij 2022.</p> <p>Het resultaat van Wadinko in 2023 zal net als in voorgaande jaren, sterk worden bepaald door de gevolgen van mogelijke verkopen van belangen en noodzakelijke afwaarderingen. Sterke kostenstijgingen, met name personeelskosten welke fors zijn geïndexeerd na een periode met hoge inflatie, hebben een drukkend effect gehad op de winstgevendheid. De ebitda (als percentage van de omzet) van de bedrijven die Wadinko ultimo 2023 in portefeuille had, daalde van 7,6% in 2022 naar 6,7% in 2023. Ook de netto winst liep terug van 2,5% naar 1,8%. De omzet steeg met 2,4%. In 2023 heeft Wadinko in vier nieuwe participaties geïnvesteerd en het belang in één participatie uitgebreid. Ook vond bijfinanciering plaats in vijf participaties. Daarnaast is het belang in twee participaties verkocht.</p> <p>Het rendement op eigen vermogen (resultaat in percentage van het gemiddelde eigen vermogen) bedroeg in 2023 2,8%. Het gemiddeld rendement over de jaren 2019-2023 bedraagt 8,0%.</p>
Bron	Jaarrekening 2023

Verenigingen en stichtingen

Vereniging van Nederlandse Gemeenten

Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Vereniging
Betrokken partijen	Alle gemeenten van Nederland
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordiging in ledenvergadering en zitting in VNG commissie gemeentefinancien
Bijdrage aan de gemeentelijke doelstellingen	<p>De Vereniging heeft ten doel te werken aan een krachtige lokale overheid door agenderend te zijn op voor gemeenten relevante vraagstukken en ontwikkelingen, en door de lokale uitvoering centraal te stellen bij maatschappelijke opgaven. De Vereniging ondersteunt haar leden met belangenbehartiging, netwerken en dienstverlening. Dat doet zij collectief, in groepen en individueel bij de vervulling van bestuurs-, uitvoerings- en overige taken. Ook ondersteunt de Vereniging haar leden bij de organisatie van de gezamenlijke gemeentelijke uitvoering.</p> <p>De Vereniging heeft voorts de bevoegdheid om voor de leden of groepen van leden:</p> <ol style="list-style-type: none"> a. Afspraken te maken met verenigingen van werknemers en andere overheden over arbeidsvoorwaarden en het arbeidsvoorwaardenbeleid en deze vast te leggen in collectieve arbeidsovereenkomsten; b. Standaarden vast te stellen ter verbetering van de kwaliteit en efficiëntie van de gezamenlijke gemeentelijke uitvoering.

Website	www.vng.nl/	
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	51.704	56.301
Vreemd vermogen	124.585	118.819
Resultaat boekjaar	3.758	
Financiële bijdrage van gemeente		
Risico's, kansen en ontwikkelingen	<p>De kredietrisico's voor de VNG zijn als laag te kwalificeren. De baten die de VNG genereert, zijn nagenoeg alle afkomstig van overheidsinstellingen.</p> <p>Resultaatsbestemming:</p> <p>Het resultaat 2023 is gelijk aan € 2,824 miljoen positief. De onttrekking uit de bestemmingsreserve, gelijk aan € 0,934 miljoen, is toegevoegd aan het onverdeeld resultaat.</p> <p>Het onverdeeld resultaat komt daarmee uit op € 3,758 miljoen positief en komt ten gunste van de overige reserves</p>	
Bron	Jaarrekening 2023	

Grondbeleid

Inleiding en wettelijk kader

Het perspectief voor 2025 e.v.

In de nota grondexploitatie 2025 is een uitgebreide doorkijk gegeven van de economische ontwikkelingen. Hieronder volgt een samenvatting.

Het jaar 2023 stond nog in het teken van de hoge inflatie. De oorlog in Oekraïne leidde in 2022 tot een toenemende schaarste aan energie (olie en gas). De energierekening van huishoudens en bedrijven steeg sterk dat vertaalde zich ook in oplopende prijzen van grondstoffen en de prijzen in bijvoorbeeld de supermarkten en van overige producten. Daarnaast ontstonden problemen door internationaal verstoorde waardeketens. Lonen stegen sterk en dat leidde tot een toename van de prijzen van goederen en diensten. De schaarste van een aantal productiefactoren neemt wel iets af, maar de inflatie blijft voorlopig aan de hoge kant met circa 2,5% in 2024 en 2025.

Voor woningen zien wij nu nog geen afnemende vraag naar en verkoop van kavels en woningen. De druk op de woningmarkt is onverminderd hoog. In het landelijke nieuws werd in 2024 al aangegeven dat de woningprijzen weer stijgen. Wij zien deze trend ook terug in data van NVM voor de regio Noord-Overijssel waar Hardenberg deel vanuit maakt

Hoewel de economische omstandigheden een terughoudend beeld schetsen, ervaren wij lokaal een behoorlijke vraag naar bedrijventerreinen binnen onze gemeente. Dit betekent ook dat bij diverse ondernemers een investeringsbereidheid aanwezig is om te groeien en/of innoveren. Als gevolg hiervan is het uitgiftetempo voor bedrijventerreinen naar boven bijgesteld voor de komende jaren.

Instrumenten

In november 2019 is de Nota Grondbeleid 2020-2024 door uw raad vastgesteld waarin als algemene koers is opgenomen dat 'situationeel grondbeleid' wordt toegepast. Dat houdt in dat per geval wordt afgewogen welke rol en houding de gemeente toepast. Als algemene richtlijn is opgenomen dat in geval van maatschappelijk belang, de rol van de gemeente vaker actief zal zijn. Met grondbeleid kan de gemeente invloed uitoefenen op de grond- en vastgoedmarkt. Op basis van haar rol en inzet van instrumenten kan de gemeente hiermee uitvoering geven aan gewenste ruimtelijke ontwikkelingen. Hierbij is grondbeleid geen doel op zich maar ondersteunend aan uitvoering van gemeentelijke doelstellingen.

Gezien het veranderende speelveld is het wenselijk eerder met elkaar in gesprek te gaan over de kaderstelling van (grotere) gebiedsontwikkelingen. Het gesprek tussen College/verantwoordelijk wethouder en de raad moet eerder in het planvormingsproces gaan over de ruimtelijke visie op een gebied, de beleidsmatige ambities die we daar willen bereiken, de programmatische kaders die we gaan hanteren en de wijze waarop we participatie gaan uitvoeren. In de Nota Grondexploitatie 2025 zijn een aantal spelregels voorgesteld om eerder over te gaan tot het vaststellen van de grondexploitatie. Deze spelregels zullen worden uitgewerkt in de nieuwe Nota grondbeleid.

Het is een bewuste keuze om op cruciale toekomstige locaties voor wonen en werken (mede) regie te voeren en de gemeentelijke ambities vanuit een meer sturende en risicodragende rol te verwezenlijken. Voor het realiseren van voldoende aanbod van bedrijventerrein neemt gemeente Hardenberg een actieve rol in gezien deze ontwikkelingen vanuit de markt beperkt plaatvinden. Afgelopen jaren is hiervoor de grondportefeuille voor nieuwe werklocaties uitgebreid. Voor woningbouw vindt op een selectief aantal locaties regie plaats vanuit de gemeente. Een voorbeeld hiervan is de inzet van het instrument Wet voorkeursecht gemeenten (Wvg) in Dedemsvaart en Balkbrug.

Bij toenemende inzet van actief grondbeleid neemt de grondportefeuille toe, met als gevolg een toename van het geïnvesteerd vermogen en een oplopend risicoprofiel. Grondexploitaties voor woningbouw zijn in de toekomst niet automatisch meer een verdienmodel (of slechts beperkt) of dat grondexploitaties voor nieuwe gebiedsontwikkelingen met woningbouw zelfs een tekort gaan laten zien.

Naast inzet van instrumentarium voor actief grondbeleid vindt door de gemeente onderzoek plaats naar aanscherping van mogelijkheden bij facilitair grondbeleid in de vorm van kostenverhaal. Wij onderzoeken momenteel of wij het kostenverhaal beter kunnen uitnutten richting particuliere initiatiefnemers. Naast regulier kostenverhaal voor de inzet van het gemeentelijk apparaat en investeringen in de openbare ruimte ter plaatse van het initiatief, onderzoeken wij ook de mogelijkheden binnen de Omgevingswet voor het kostenverhaal van bovenwijkse voorzieningen en vereveningsfonds sociale woningbouw.

Vanuit Den Haag is de laatste jaren een duidelijke beweging ingezet naar meer Rijksregie en dan vooral op het woningmarktdossier. Wetgeving en regelingen worden in hoog tempo gelanceerd richting provincie en gemeenten.

Belangrijkste overeenkomst van deze wetten en deals is om meer (overheids-)regie in de woningmarkt tot stand te brengen voor diverse doelgroepen en dit minder aan de markt over te laten. In hoofdstuk 2 van de Nota Grondexploitatie 2025 wordt hier uitgebreid op ingegaan.

Nota Grondexploitatie

In de Nota Grondexploitatie 2025 zijn de gemeentelijke grondexploitaties geactualiseerd. De Nota biedt hiermee een compleet overzicht van de financiële stand van zaken van de Hardenbergse grondexploitaties met een bijbehorende toelichting.

Per grondexploitatie is een factsheet opgesteld die in een oogopslag de stand van zaken van het desbetreffende project weergeeft. Bovendien zijn ter wille van de leesbaarheid veel technische termen ondergebracht in een begrippenlijst. Dit met als doel de Nota in zijn geheel voor u meer toegankelijk te maken.

Naast de resultaatsontwikkeling per complex, het verloop van het geïnvesteerd vermogen (boekwaarde) en de (tussentijdse) winstnemingen per complex wordt ook het risicoprofiel

geschetst van de grondexploitaties. . Uit de opgestelde risicoanalyse blijkt dat benodigde weerstandsvermogen voor de grondexploitaties kan worden verlaagd naar € 2,65 mln. Dit is € 0,62 mln. lager dan het weerstandsvermogen in de jaarrekening 2023.

Na actualisering van de grondexploitaties kunnen de voorzieningen worden verlaagd met € 315.000 dat ten gunste komt van de Algemene Reserve. Om dubbelingen te vermijden wordt korthedshalve naar deze Nota verwezen. Tegelijk met deze begroting wordt de Nota Grondexploitatie 2025 aan uw raad aangeboden.

Tussentijdse winstberekening

Vanaf 2017 is de toepassing van de POC-methode (Percentage of Completion) bij het nemen van tussentijdse winsten voor het Grondbedrijf verplicht. Voor 2024 hebben wij op basis van de geactualiseerde grondexploitaties een voorlopige berekening gemaakt van het bedrag wat aan tussentijdse winst genomen kan worden voor het jaar 2024. Deze winstneming is berekend op een bedrag van € 1,40 mln. Bij de jaarrekening 2024 wordt de definitieve berekening opgesteld en wordt beoordeeld of dit bedrag bijstelling behoeft (vaststelling raad in juni 2025). In de novemberbrief 2025 / Nota grondexploitatie 2026 informeren wij u over de tussentijdse winst over 2025.

Vennootschapsbelasting

Het Hardenbergse Grondbedrijf is naar verwachting met ingang van 1 januari 2022 Vpb-plichtig. In het voorjaar van 2024 hebben wij pro actief afstemming gezocht met de Belastingdienst over de fiscale openingsbalans. Tot op heden hebben wij geen inhoudelijke reactie van de Belastingdienst ontvangen. De voorlopige inschatting is dat er over 2023 een fiscaal verlies zal zijn. Dit betekent dat het verlies over 2023 kan worden verrekend. Vanaf 2022 gelden nieuwe regels rondom verliesverrekening die ervoor zorgen dat dit verlies 1 jaar achterwaarts kan worden verrekend en vervolgens onbeperkt voorwaarts verrekenbaar is. We hebben een voorlopige aanslag Vpb 2023 ontvangen van € 312.000 en hiervoor zal dan een teruggave moeten volgen.

Wet Open Overheid

Inleiding

Op 1 juli 2022 is de Wet open overheid (Woo) van kracht geworden. De Woo beoogt de transparantie van de overheid te vergroten en volgt de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) op. De Woo kent drie doelstellingen:

- Actieve openbaarmaking
- Duurzame informatiehuishouding
- Passieve openbaarmaking (informatieverstrekking op verzoek)

Landelijke ontwikkelingen

De afgelopen jaren heeft het Rijk voorbereidingen getroffen om overheidsorganisaties in staat te stellen om actief informatie te publiceren volgens de Woo. De initiële plannen rondom de infrastructuur zijn veranderd. Ten aanzien van de inwerkingtreding zijn er drie belangrijke ontwikkelingen:

- de Woo-index
- het Woo-redacteurschap
- voortgang werkdefinities

Een landelijke werkgroep houdt zich bezig met het nader definiëren van de elf informatiecategorieën. Naar verwachting treedt op 1 november 2024 de verplichte actieve openbaarmaking van de eerste vijf documentcategorieën in werking. Het gaat dan om de volgende documentsoorten:

- Wetten en algemeen verbindende voorschriften;
- Overige besluiten van algemene strekking;
- Organisatie en werkwijze;
- Bereikbaarheidsgegevens;

Bijzonder is op te merken dat de vergaderstukken van de gemeenteraad nog niet openbaar gemaakt hoeven te maken op grond van artikel 3.3 Woo, te meer omdat dit toch al plaatsvindt.

Overigens heeft het nieuwe kabinet in het Hoofdlijnenakkoord aangekondigd om een onderzoek uit te laten voeren naar de kosten van de Woo.

Stand van zaken in Hardenberg

Sinds de inwerkingtreding van de Woo heeft de gemeente Hardenberg zich vooral gericht op de juridische overgang van de Wob naar de Woo. Wij hebben met hulp van de Bureaus Berenschot en Statisfact een nulmeting en impactanalyse laten uitvoeren. Met dit onderzoek wilden wij in beeld krijgen wat nodig is om aan alle doelstellingen van de Woo te voldoen. De focus van het onderzoek lag dan ook met name op de actieve openbaarmaking en de duurzame informatiehuishouding.

De gemeente Hardenberg is inmiddels aangesloten op de Woo-index, de centrale verwijs- en zoekindex waar belangstellenden informatie die wij openbaar gemaakt hebben, kunnen vinden. Wij hebben ook een Woo-redacteur aangewezen.

Samenvattend zullen wij, als we aan de Woo willen voldoen, onder meer aan de slag moeten met de volgende onderdelen:

- publicatieprocessen per informatiecategorie inregelen
- zaakstelsel inrichten
- een publicatieplatform per informatiecategorie inrichten
- inrichten van een samenwerkingsomgeving voor informele stukkenstroom (informatiehuishouding)

Wij moeten deze onderdelen nader uitwerken in concrete acties. Daartoe zullen in ieder geval de resterende incidentele Woo-gelden die door het Rijk voor het jaar 2024 aan ons ter beschikking zijn gesteld moeten aanwenden. Het gaat om een bedrag van circa € 35.000,--. Via de gemeentefondsuitkering ontvangen we de komende jaren de volgende bedragen.

Gemeentefondsuitkering

Omschrijving	2025	2026	2027
(Bedragen in euro x €1.000)			
Structureel	113	113	
Incidenteel (t/m 2027)	77	79	
Totaal	190	192	0

Financiën

Overzicht van baten en lasten

De raad stelt de begroting vast. Met dit besluit wordt het college geautoriseerd om verplichtingen aan te gaan tot de in de begroting bedragen. De raad stelt de begroting vast op het niveau van de programma's. Dat wil zeggen dat het college de ruimte heeft om binnen de kaders van het programma te schuiven met budgetten. Daarbij wordt opgemerkt dat deze kaders zowel financieel als beleidsinhoudelijk zijn. Onderstaand wordt een samenvattend overzicht gegeven van de baten en lasten van de programma's. Voorgesteld wordt om onderstaande bedragen voor de baten en lasten vast te stellen.

Bedragen x € 1.000	Baten	Lasten	Saldo
Programma			
Ruimtelijk Hardenberg	16.725	-38.357	-21.632
Economische en recreatief Hardenberg	5.095	-21.279	-16.184
Duurzaam Hardenberg	16.490	-15.173	1.317
Sociaal Hardenberg	19.898	-94.420	-74.522
Dienstverlenend Hardenberg	2.008	-16.697	-14.689
Totaal van de programma's	60.216	-185.925	-125.709
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien			
Algemene uitkering	137.610		137.610
Dividend	2.188		2.188
Lokale heffingen	20.168		20.168
Onvoorzien	26	-5.585	-5.559
Saldo financieringsfunctie		-2	-2
Totaal algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	159.992	-5.588	154.404
Overhead	89	-33.934	-33.845
Vennootschapsbelasting			
Saldo van baten en lasten	220.298	-225.710	-5.412
Mutatie reserves	2.800	-3.000	-200
Resultaat	223.098	-228.710	-5.612

Financiële positie

Beleid en uitgangspunten

Het financiële beleid

De uitgangspunten voor het financieel beleid zijn:

- de (meerjaren)begroting dient structureel sluitend te zijn
- de algemene reserve dient op niveau te zijn
- de schuldpositie van de gemeente dient een houdbare schuld te zijn. Hiervan is sprake zolang de netto schuldquote niet meer bedraagt dan 130%
- de belastingen en leges worden alleen met de inflatiecorrectie verhoogd.

Uitgangspunten voor de meerjarenbegroting 2025 - 2028

In aanvulling op de hiervoor genoemde kernpunten van het financieel beleid zijn bij het samenstellen van de begroting 2025-2028 de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- a) de begroting wordt samengesteld op basis van bestaand beleid, inclusief de raadsbesluiten tot en met de Zomernota 2024
- b) de (financiële) gevolgen van nieuw beleid zijn afzonderlijk in beeld gebracht en opgenomen het onderdeel Ambities en opgaven
- c) de begroting geeft een reëel beeld van de te verwachten lasten en baten
- d) voor de berekening van de gemeentefondsuitkering wordt rekening gehouden met de uitkomsten van de meicirculaire 2024
- e) de bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen worden geraamd conform de begroting 2025 van deze verbonden partij
- f) de ramingen voor grondexploitaties (inclusief de raming voor plankosten) sluiten aan bij de nota grondexploitatie 2025 en verdere jaren
- g) de begroting 2025 wordt opgesteld tegen lopende prijzen, dat wil zeggen:
 - a. voor ontwikkeling loonkosten 2025 wordt uitgegaan van de werkelijke loonkosten per 1 april te verhogen met 4,4%
 - b. voor inhuur derden wordt gerekend met een prijsstijging van 2,2%
 - c. voor zorgkosten (individuele voorzieningen) wordt een prijsstijging van 4,7% gehanteerd
 - d. voor overige prijsstijgingen 2025 wordt 2,2% gehanteerd er wordt een inflatoire verhoging tarieven 2024 met 3,48% toegepast
- h) de ramingen 2026 en volgende worden opgesteld tegen constante prijzen
- i) rente nieuw aan te trekken geldleningen 3,5%
- j) rente door te berekenen in de grondexploitaties 2% (rente-omslag)
- k) rente door te berekenen aan bestaande investeringen 2% (rente-omslag)
- l) rente nieuwe investeringen 2% (rente-omslag)

Begrotingsuitkomsten 2025 - 2028

Hierna geven wij een overzicht van de geactualiseerde begrotingsuitkomsten c.q. de bijstellingen in deze begroting en een korte toelichting op deze bijstellingen.

Bedragen x € 1.000	2025	2026	2027	2028
structureel saldo na Meibrief 2024	8.790	1.933	-296	-294
structurele bijstelling Zomernota (o.v.b.)	-68	-67	-67	-66
structurele bijstelling Begroting	-3.865	-924	363	362
nieuw structureel begrotingssaldo	4.857	942	0	2
incidenteel saldo na Meibrief 2024	-8.210	-3.122	-1.276	
incidentele bijstelling	-2.258	-1.613	-1.209	-45
nieuw incidenteel begrotingssaldo	-10.468	-4.735	-2.485	-45
Saldo na Meibrief	580	-1.189	-1.572	-294
totaal bijstellingen	-6.191	-2.604	-913	251
nieuw totaal begrotingssaldo	-5.611	-3.793	-2.485	-43

Algemene reserve

De begrotingsresultaten worden verrekend met de algemene reserve.

Jaar	Stand algemene reserve per 1-1	Begroot resultaat	overige
2024	93.420		
begrotingssaldo 2024 na meibrief		-673	
2025	92.747		
begrotingssaldo 2025		-5.612	
2026	87.135		
begrotingssaldo 2026		-3.793	
2027	83.342		
begrotingssaldo 2027		-3.385	
2028	79.957		
begrotingssaldo 2028		-1.583	
2029	78.374		

Bij een gezonde financiële huishouding hoort dat risico's voldoende kunnen worden afgedekt met een adequaat weerstandsvermogen. Wij hanteren daarbij een factor tussen 1.0 en 1.4 om de som van de risico's af te kunnen dekken. De niet-benutte belastingcapaciteit vormt een onderdeel van het weerstandsvermogen.

De som van de risico's is € 17 miljoen, wat betekent dat voor de benodigde omvang van het weerstandsvermogen een ondergrens wordt gehanteerd van € 17 miljoen een bovengrens van € 24 miljoen. Het surplus hierboven kan in principe worden ingezet voor nieuwe investeringen/nieuw beleid.

Voor de toelichting op deze risico's verwijzen wij hier naar de [paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing](#) in deze begroting.

Budgetbijstellingen

Specificatie structurele bijstellingen

Bedragen x € 1.000	2025	2026	2027	2028
1. Kapitaallasten	389	200	-194	-57
2. Loonsom	-2.597	-2.597	-2.597	-2.597
3. Prijsstijging	-2.032	-2.032	-2.032	-2.032
4. OZB woningen	321	321	321	321
5. OZB niet woningen	362	362	362	362
6. Overige belastingen	39	39	39	39
7. Riool	361	361	361	361
8. Afval	5	5	5	5
9. Grondexploitatie	558	508	491	388
10. Algemene uitkering gemeentefonds				
11. Verbonden partijen	-720	-720	-720	-720
12. Stelpost (vervangings)investeringen 2024-2028	258	40	6	-625
13. Ov.aanpassingen (bibliotheek; doelgroepers; ict)	-348	-309	-259	-384
14. Verdeling uren	141	141	141	141
15. Overige stelposten	-411	-534	-503	-502
16. Schrapen restant taakstelling Samen Door	-1.325	-1.325	-1.325	-1.325
17. Schrapen taakstelling Lucht uit de begroting		-3.500	-3.500	-3.500
18. Ambities en opgaven Perspectiefnota	-768	-1.736	-3.485	-4.655
19. Inzet stelpost Vrije begrotingsruimte	1.500	1.500	1.500	1.500
20. Correctie dubbeltelling HvA korting 'RuttelV'		1.600	1.600	1.600
21. Stelpost prijscompensatie tgv saldo		750	3.250	4.500
22. Verhoging verwachte onderuitputting BCF	500	500	500	500
23. Areaaluitbreiding	-98	-98	-98	-98
24. Effect schrappen opschalingskorting tgv saldo		2.100	2.100	2.100
Totaal bijstelling begrotingsuitkomsten	-3.865	-4.424	-4.037	-4.678
Stelpost Reëel begroten	0	3.500	3.500	3.500
Stelpost Dekking AR	0	0	900	1.540
Totaal bijstelling begrotingsuitkomsten incl. stelposten	-3.865	-924	363	362

Toelichting

1	De raming van de kapitaallasten is geactualiseerd aan de hand van de uitkomsten jaarrekening 2023 en de begrotingswijzigingen tot en met de Meibrief 2024.
2	De salarisramingen zijn gebaseerd op de werkelijke loonsom en de vastgestelde omvang van de personele formatie per 1 april 2024 en de hiervoor genoemde uitgangspunten.
3	De uitgavenramingen zijn conform de uitgangspunten verhoogd met 2,2% ter compensatie van de te verwachten prijsstijgingen. Uitgaven waar een specifieke dekking (bijvoorbeeld, grondexploitatie en riolering) zijn hierin niet betrokken, evenals uitgaven waar bijvoorbeeld een rijksbijdrage tegenover staat.
4/5	De meeropbrengst wordt verklaard uit de inflatoire verhoging (met 3,48%) en volumegroei.
6	De tarieven zijn met 3,48% verhoogd. Ten aanzien van de toeristenbelasting is het aantal verwachte overnachtingen verhoogd naar 1.450.000. Daarnaast hebben wij de legesopbrengsten in het kader van de Omgevingswet geactualiseerd (neerwaarts bijgesteld conform nieuwe prognoses).
7/8	Dit is vooral te verklaren uit een hogere doorberekening van (overhead)kosten.
9	De ramingen zijn aangepast aan de (geactualiseerde) nota grondexploitatie 2025, die gelijktijdig met deze begroting door uw raad wordt behandeld.
10	De raming van de algemene uitkering gemeentefonds is bijgesteld op grond van de uitkomsten meicirculaire 2024. De hogere opbrengst worden vooral ingezet voor de gevolgen loon- en prijsstijgingen en dekking van ambities (zie tevens 21)
11	De bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen is aangepast aan de begroting 2025 van deze verbonden partijen (GGD, Veiligheidsregio en Omgevingsdienst).
12	Het bestaande investeringsprogramma 2024-2027 is aangevuld met de jaarschijf 2028. Een overzicht van het geactualiseerde investeringsprogramma is als bijlage in deze begroting opgenomen.
13	Deze post bestaat uit diverse kleinere aanpassingen en autonome ontwikkelingen
14	Er worden meer uren doorberekend aan projecten.
15	Deze post bestaat uit diverse kleinere aanpassingen en correcties
16	Voor nadere toelichting verwijzen wij naar de Inleiding van deze begroting
17	Voor nadere toelichting verwijzen wij naar de Inleiding van deze begroting
18	Een uitwerking van deze post is hieronder opgenomen onder de paragraaf Specificatie Perspectiefnota
19	Voor nadere toelichting verwijzen wij naar de Inleiding van deze begroting
20	Voor nadere toelichting verwijzen wij naar de Inleiding van deze begroting en de toelichting in Programma 6
21	De hogere opbrengt uit de algemene uitkering wordt vooral ingezet voor de gevolgen van loon- en prijsstijgingen en dekking van nieuw beleid.

22	De verwachte onderuitputting op de middelen van het BCF hebben wij structureel hoger begroot. Voor nadere toelichting verwijzen wij naar de Inleiding van deze begroting.
23	Bijstelling van kosten vanwege een grotere omvang van het areaal.
24	Voor nadere toelichting verwijzen wij naar de Inleiding van deze begroting en de toelichting in Programma 6

Specificatie incidentele bijstellingen

Bedragen x € 1.000	2025	2026	2027	2028
Incidentele bijstellingen Perspectiefnota	-980	-645	-1135	-870
Dekking vanuit AR	980	645	1135	870
Informatiemangement / Digitaal samenwerken	-1.415	-1.080	-1080	-40
Herdenkingen, 80 jaar vrijheid	-100			
Uitvoering Wet Inburgering	-180	-180		
Frictiemiddelen OG en MD	-443	-353	-129	-5
Correcties incidenteel/structureel	-120			

Specificatie Perspectiefnota

Onderstaand is een specificatie opgenomen van de structurele en incidentele budgetten in het kader van de Perspectiefnota. Zoals wij in de Inleiding hebben opgemerkt moeten over een aantal majeure onderwerpen uit de Kansen & Investeringsagenda door uw raad nog besluiten worden genomen. Zoals de aanpak van de Stationsomgeving, het theater en het realiseren van een hoogwaardige woonomgeving met toepassing van de Gezonde en Groene Maatlat die nog in voorbereiding is. Ook over de Integrale Huisvestingsplannen voor de Binnen- en Buitensport dient nog besluitvorming plaats te vinden. Een aantal van deze grote thema's liggen verder weg in de tijd en spelen de eerste jaren dus nog niet concreet. In de onderstaande tabel zijn deze voorzien van een '*'. Uw raad betrekken we tijdig bij de voorbereiding van deze grote ontwikkelingen, de daarbij te maken inhoudelijke en financiële afwegingen en het aanbrengen van een evenwichtige balans tussen de uitgaven en de wijze waarop deze zullen worden gedekt.

Omschrijving	bedragen x € 1.000			
	2025	2026	2027	2028
Structureel				
Prinses Amaliabrug		2	3	91
Verbeteren parkeersituatie centrum Hardenberg		2	25	25
Europaweg (Spaanskamp)		17	45	45
Europaweg (Molenplein)		2	13	35
Veilige fietsverbindingen		78	153	153
Recreatieve fietspaden		118	123	128

Rotonde van Uterwijckallee (Tunnel Haardijk)		108	108	108
Rotonde van Uterwijckallee			2	6
Kwaliteitsverbetering traversen N377		13	80	80
Verkeersveiligheid N36		0	1	1
Theather de Voorveghter*			750	750
Centrumstructuur Hardenberg (Bruchterweg)		28	28	28
Centrumstructuur Hardenberg (Europaweg)			28	28
Centrumstructuur Hardenberg (Nijenstede)				140
Centrumstructuur Hardenberg (Schuitemstraat) [na 2028]				
Centrumstructuur Hardenberg (Overig) [na 2028]				
Gebiedsontwikkeling stationsgebied/Nedersaksenlijn [na 2028]*				
Erven met kwaliteit		125	125	125
Meerjarenagenda Regio Zwolle				150
Toekomstige MFA's			2	5
Kotermeststal Dedemsvaart		4	34	34
Kernenbeleid	200	200	200	200
IHP Binnensport*		100	200	300
IHP Buitensport*		150	300	450
Sportpark Boekweit*		150	300	600
IHP Zwembaden*		4	31	175
Veilige schoolomgevingen		2	6	11
Veilig opgroeien	268	268	268	268
Inkomen en financiële bestaanszekerheid	300	300	500	500
Gemeentelijke gebouwen		14	28	70
Wagenpark		7	88	105
Herinrichting gemeentehuis		45	45	45
Totaal structureel	768	1.736	3.485	4.655
Incidenteel				
Programma versnellen woningbouw (projectenbudget)		325	325	
Uitvoeringsagenda Landbouwtransitie en landelijk gebied			500	
Economische Agenda				400
E-hub bedrijventerreinen	500			
Meerjarenagenda Regio Zwolle				450
Theather de Voorveghter		90	90	
Regeling culturele burgerinitiatieven en inzet cultuurmakelaar		200	200	
Groot onderhoud begraafplaatsen	80			
Gezonde generatie 2040, uitvoering beleid inclusie		30	20	20
Intensivering toezicht recreatieparken (Vitale vakantieparken)	400			
Totaal incidenteel	980	645	1.135	870

Overige

Lokaal belastinggebied

Ten aanzien van de gemeentelijke belastingen streven wij een gelijkblijvende belastingdruk na voor onze inwoners. Gemeentelijke belastingen worden dan ook met niet meer dan een inflatiecorrectie verhoogd.

Tarieven meest voorkomende heffingen

In onderstaande tabel staan de belastingtarieven van de meest voorkomende heffingen van 2024 en de verwachte tarieven voor 2025. De tarieven voor 2025 worden in december 2024 door de gemeenteraad vastgesteld, zodat ze in overeenstemming kunnen worden gebracht met de vastgestelde begroting voor 2025.

Tarieven meest voorkomende heffingen

Omschrijving (Bedragen in euro x €1.000)	2023	2024	2025*
Ozb-eigenaren woningen	0,0907%	0,0856%	nrb
Ozb-eigenaren niet-woningen	0,2860%	0,2894%	nrb
Ozb-gebruikers niet-woningen	0,2462%	0,2494%	nrb
Vastrecht afvalstoffenheffing	167,00	170,00	176,00
Vastrecht afvalstoffenheffing (hoogbouw en buitengebied t/m 2018)	149,00	149,00	155,00
Lediging 240 liter container RST	10,60	10,60	10,60
Lediging 240 liter container GFT	0,00	0,00	0,00
Lediging 140 liter container RST	6,50	6,50	6,50
Lediging 140 liter container GFT	0,00	0,00	0,00
Rioolheffing woning	277,00	277,00	299,00
Toeristenbelasting	1,05	1,05	1,05
Forensenbelasting	232,00	232,00	250,00
* De tarieven 2025 worden in december 2024 door de gemeenteraad definitief vastgesteld.			

Voor een nadere toelichting op de gemeentelijke belastingen en heffingen verwijzen wij u naar de paragraaf lokale heffingen in deze begroting.

Indicatoren Depla

Door de commissie DEPLA is een aantal indicatoren ontwikkeld, die de raad kunnen helpen in het verkrijgen van inzicht in de gemeentefinanciën, namelijk:

- de netto schuldquote inclusief de quote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
- solvabiliteitsratio
- kengetal grondexploitatie
- structurele exploitatieruimte
- belastingcapaciteit.

De schuldquote ligt ruim onder de afgesproken norm. De ratio's voor solvabiliteit en grondexploitatie liggen stabiel in de buurt van het landelijke gemiddelde. Dit zijn kengetallen die er op wijzen dat Hardenberg financieel gezond is. Voor een nadere toelichting op deze kengetallen verwijzen wij naar de paragraaf [Weerstandsvermogen en risicobeheersing](#) in deze begroting.

Indicatoren

Omschrijving	Verslag	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot	Begroot
	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Netto schuldquote	38,00%	56,00%	66,00%	76,00%	77,00%	74,00%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen	36,00%	53,00%	63,00%	73,00%	74,00%	71,00%
Solvabiliteitsratio	48,00%	46,00%	41,00%	39,00%	37,00%	36,00%
Structurele exploitatieruimte	4,00%	3,00%	2,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Grondexploitatie	4,00%	8,00%	3,00%	3,00%	3,00%	3,00%
Belastingcapaciteit	90,00%	89,00%	86,00%	86,00%	86,00%	86,00%
Weerstandsvermogen	4,02%	4,29%	3,98%	3,77%	3,53%	3,35%

Meerjaren perspectief

Bedragen x € 1.000	2024	2025	2026	2027	2028
Totaal baten	227.138	220.298	207.708	206.452	208.972
Totaal lasten	240.432	225.710	214.093	212.624	213.076
Saldo baten en lasten	-13.294	-5.412	-6.385	-6.172	-4.104
Verrekening met reserves	12.399	-200	2.592	3.687	4.061
Begrotingsresultaat	-895	-5.612	-3.793	-2.485	-43
Waarvan structureel	7.667	4.856	941	0	2
Waarvan incidenteel	-8.562	-10.468	-4.734	-2.485	-45

Bij de doorrekening van dit perspectief is uitgegaan van de volgende aannames.

- Een trendmatige stijging op belastingen en tarieven van 0%;
- Een prijsstijging van 0% per jaar;
- Een loonkostenstijging van 0% per jaar;
- Voor de berekening van de algemene uitkering is rekening gehouden met de informatie uit de meicirculaire 2024 op basis van constante prijzen.

Vergelijking begroting 2025 met begroting 2024

Het verschil tussen de uitkomsten van de begroting 2025 en de begroting 2024 wordt toegelicht onder de paragraaf Budgetbijstellingen.

Voor een specificatie van de incidentele baten en lasten 2025 t/m 2028 verwijzen wij hier naar het meerjarig overzicht, dat elders in deze begroting is opgenomen.

Bijlagen

Kerngegevens

A Sociale structuur

Omschrijving	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
(Aantallen inwoners)			
waarvan 0-17 jaar	12.956	12.913	12.924
waarvan 18-64 jaar	36.686	36.729	36.950
waarvan 65 jaar en ouder	11.715	12.156	12.635
Totaal aantal inwoners	61.357	61.798	62.509

B Fysieke structuur

Omschrijving	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
(Oppervlakte in M2)			
Oppervlakte gemeente	31.715	31.715	31.715
-waarvan binnenwater	504	504	521
Aantal woonruimten	26.973	27.434	27.721

C Financiële structuur

Omschrijving	Begroting 2024	Per inwoner	Begroting 2025	Per inwoner
(Bedragen in euro)				
Lasten	208.035.000	3.290	227.604.000	3.641
Algemene uitkering	130.340.000	2.061	137.610.000	2.201
Boekwaarde geactiveerde kapitaaluitgaven			296.074.977	4.737
- waarvan grondexploitatie			14.022.403	224
Reserves en voorzieningen			146.812.000	2.349
Vaste schuld			79.510.544	1.272

EMU saldo

Bedragen x € 1.000	2024	2025	2026
Omschrijving			
	<i>Volgens realisatie tot en met sept. 2023, aangevuld met raming resterende periode</i>	<i>Volgens begroting 2025</i>	<i>Volgens meerjarenraming in begroting 2025</i>
1. Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-895	-5.612	-3.793
2. Mutatie (im)materiële vaste activa	37.801	11.881	8.949
3. Mutatie voorzieningen	2.565	357	363
4. Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-33	-232	-237
5. Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa	0	0	0
Berekend EMU-saldo	-36.098	-16.904	-12.142

Incidentele baten en lasten

Het verschil tussen incidenteel en structureel is niet altijd even scherp te trekken.

Structurele baten en lasten zijn in elk geval die baten en lasten die in beginsel jaarlijks in de begroting, meerjarenraming en jaarrekening zijn opgenomen. Indien de structurele lasten worden gedekt door de structurele baten is er sprake van 'materieel' begrotingsevenwicht.

Voor het begrip incidenteel kan gedacht worden aan baten en lasten die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Het is daarbij van belang dat het gaat om 'eenmalige zaken'. Een begroting of jaarrekening zal ieder jaar een bedrag van dergelijke eenmalige zaken bevatten. Het zijn vooral de uitschieters die er echt toe doen. Bijvoorbeeld een eenmalige extra legesopbrengst vanwege een groot en bijzonder project, boekwinst bij de verkoop van tafelzilver of een winst dan wel verlies in het grondbedrijf.

In deze begroting zijn de volgende bedragen voor 2025-2028 als incidentele bate of last opgenomen.

Incidentele Lasten/uitgaven					
Bedragen x € 1.000					
Omschrijving	2025	2026	2027	2028	Toelichting
Programma Ruimtelijk Hardenberg					
Verkeer en vervoer	100				Bermverstevigingsprogramma
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	210	210			Programma klimaat, water en biodiversiteit
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	25	25			Kernteam Ruimte voor de Vecht
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	499	184			Bestrijding EPR/Japanse duizendknoop en Project gezonde schoolpleinen
Ruimte en leefomgeving	100				Uitvoering Erven met kwaliteit
Ruimte en leefomgeving	250	150			Stationsgebied Hardenberg
Wonen en bouwen	100				Actieplan Centrum Hardenberg
Wonen en bouwen	500				Wonen en werken in Hardenberg
Wonen en bouwen	85				Stimulering sociale woningbouw / actualisatie integraal woonbeleid / instrumentarium wonen
Totaal Ruimtelijk Hardenberg	1.869	569	0	0	
Programma Economisch en recreatief Hardenberg					
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	500				Structuurvisie Binnenstedelijke opgave
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	480	225			Plattelandsvernieuwing / inzet agrarische sector
Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	700	700	700		Regio Zuid- en Oost Drenthe (ambtelijke ondersteuning en advisering)
Economische ontwikkeling	976	547	576		Regio Zwolle / Actieplan positionering in de regio
Economische en werkgelegenheid		200			Economische agenda (economische koers)
Sportbeleid en activering	23				
Cultuur	95				Theater de Voorveghter
Kunst en Cultuur	307	444			talentontwikkeling/Kleurgeving aan de gemeente/ Zuurstof voor de samenleving

totaal Economisch en recreatief Hardenberg	3.081	2.116	1.276	0	
Programma Duurzaam Hardenberg					
Milieubeheer	350				Project Duurzaamheid
totaal Duurzaam Hardenberg	350	0	0	0	
Programma Sociaal Hardenberg					
Inkomensregelingen	72				Minimabeleid/Schuldhelpverlening
Samenkracht en burgerparticipatie	330				Maatschappelijke initiatieven
Samenkracht en burgerparticipatie	200				Preventieve collectieve voorzieningen
Samenkracht en burgerparticipatie	70				Inclusieve samenleving
Jeugdhulp begeleiding	170				Individuele voorzieningen
Samenkracht en burgerparticipatie	180	180			Inburgering
Arbeidsparticipatie	100				Pak je Kans Fonds
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	114	120			Samen Doen
totaal Sociaal Hardenberg	1.236	300	0	0	
Programma Dienstverlenend Hardenberg					
Bedrijfsvoering	420				Kosten aanbesteding
Beheer ov. gebouwen en gronden	40				Implementatie vastgoednota
Informatiemanagement	1.415	1.080	1.080	40	Digitale transitie: digitaal samenwerken, cloudtransitie, informatiemanagement en -veiligheid
Herdenkingen	100				Project 80 jaar vrijheid
Totaal Dienstverlenend Hardenberg	1.975	1.080	1.080	40	
Programma Financiën					
Overige baten en lasten	515	60			Diverse stelposten
Overhead	500				Organisatieontwikkeling
Overhead	443	353	129	5	Frictiegeld OG en MD
Overhead	372	372			Capaciteit/VTO PD
Overhead	84				Integrale veiligheid
Overige baten en lasten	130				Strategische kwaliteit
Totaal Financiën	2.044	785	129	5	

Reserves en voorzieningen

2025	1-1-2025	Rente	Toevoeging	Onttrekking	31-12-2025
Bedragen x € 1.000					
Reserves algemeen					
Algemene reserve	93.420		18.779	25.618	86.581
Totaal reserves algemeen	93.420	0	18.779	25.618	86.581
Dekkingsreserves					
Reserve dekking kapitaallasten	26.421		1.572	1.405	26.588
Totaal dekkingsreserves	26.421	0	1.572	1.405	26.588
Voorzieningen grondbedrijf	11.854	237			12.091
Totaal voorziening Grondbedrijf	11.854	237	0	0	12.091
Voorzieningen Algemene dienst					
Voorziening pensioen wethouders * CW-berekening	4.668	93	131	281	4.611
Voorziening verlof	1.422				1.422
Voorziening onderhoud gebouwen	3.899		823		4.722
Voorziening Heemserpoort	1.056				1.056
Voorziening dubieze debiteuren AD	175				175
Voorziening dubieze debiteuren MD	883				883
Totaal voorzieningen algemene dienst	12.103	93	954	281	12.869
Door derden bekleemde middelen					
Voorziening afvalstoffenheffing	1.462		110	-110	1.682
Voorziening rioolrechten	1.552			635	917
Totaal voorzieningen algemene dienst	3.014	0	110	525	2.599
Totaal reserves	119.841	0	20.351	27.023	113.169
Totaal voorzieningen	26.971	330	1.064	806	27.559
Totaal generaal	146.812	330	21.415	27.829	140.728

2026	1-1-2026	Rente	Toevoeging	Onttrekking	31-12-2026
Bedragen x € 1.000					
Reserves algemeen					
Algemene reserve	86.581		14.259	18.925	81.915
Totaal reserves algemeen	86.581	0	14.259	18.925	81.915
Dekkingsreserves					
Reserve dekking kapitaallasten	26.588		1.525	1.252	26.861
Totaal dekkingsreserves	26.588	0	1.525	1.252	26.861
Voorzieningen grondbedrijf	12.091	242			12.333

Totaal voorziening Grondbedrijf	12.091	242	0	0	12.333
Voorzieningen Algemene dienst					
Voorziening pensioen wethouders * CW-berekening	4.611	92	131	281	4.553
Voorziening verlof	1.422				1.422
Voorziening onderhoud gebouwen	4.722		823		5.545
Voorziening Heemserpoort	1.056				1.056
Voorziening dubieze debiteuren AD	175				175
Voorziening dubieze debiteuren MD	883				883
Totaal voorzieningen algemene dienst	12.869	92	954	281	13.634
Door derden bekleemde middelen					
Voorziening afvalstoffenheffing	1.682		110	-110	1.902
Voorziening rioolrechten	917			628	289
Totaal voorzieningen algemene dienst	2.599	0	110	518	2.191
					0
Totaal reserves	113.169	0	15.784	20.177	108.776
Totaal voorzieningen	27.559	334	1.064	799	28.158
Totaal generaal	140.728	334	16.848	20.976	136.934

2027	1-1-2027	Rente	Toevoeging	Onttrekking	31-12-2027
Bedragen x € 1.000					
Reserves algemeen					
Algemene reserve	81.915		14.718	20.072	76.561
Totaal reserves algemeen	81.915	0	14.718	20.072	76.561
Dekkingsreserves					
Reserve dekking kapitaallasten	26.861		1.230	1.252	26.839
Totaal dekkingsreserves	26.861	0	1.230	1.252	26.839
Voorzieningen grondbedrijf	12.333	246			12.579
Totaal voorziening Grondbedrijf	12.333	246	0	0	12.579
Voorzieningen Algemene dienst					
Voorziening pensioen wethouders * CW-berekening	4.553	91	131	281	4.494
Voorziening verlof	1.422				1.422
Voorziening onderhoud gebouwen	5.545		823		6.368
Voorziening Heemserpoort	1.056				1.056
Voorziening dubieze debiteuren AD	175				175
Voorziening dubieze debiteuren MD	883				883
Totaal voorzieningen algemene dienst	13.634	91	954	281	14.398

Door derden beklemde middelen					
Voorziening afvalstoffenheffing	1.902		110	-110	2.122
Voorziening rioolrechten	289		646	480	455
Totaal voorzieningen algemene dienst	2.191	0	756	370	2.577
					0
Totaal reserves	108.776	0	15.948	21.324	103.400
Totaal voorzieningen	28.158	337	1.710	651	29.554
Totaal generaal	136.934	337	17.658	21.975	132.954

2028	1-1-2028	Rente	Toevoeging	Onttrekking	31-12-2028
Bedragen x € 1.000					
Reserves algemeen					
Algemene reserve	76.561		15.866	19.792	72.635
Totaal reserves algemeen	76.561	0	15.866	19.792	72.635
Dekkingsreserves					
Reserve dekking kapitaallasten	26.839			1.251	25.588
Totaal dekkingsreserves	26.839	0	0	1.251	25.588
Voorzieningen grondbedrijf	12.579	251			12.830
Totaal voorziening Grondbedrijf	12.579	251	0	0	12.830
Voorzieningen Algemene dienst					
Voorziening pensioen wethouders * CW-berekening	4.494	90		281	4.303
Voorziening verlof	1.422				1.422
Voorziening onderhoud gebouwen	6.368				6.368
Voorziening Heemserpoort	1.056				1.056
Voorziening dubieze debiteuren AD	175				175
Voorziening dubieze debiteuren MD	883				883
Totaal voorzieningen algemene dienst	14.398	90	0	281	14.207
Door derden beklemde middelen					
Voorziening afvalstoffenheffing	2.122		110	-72	2.304
Voorziening rioolrechten	455			417	38
Totaal voorzieningen algemene dienst	2.577	0	110	345	2.342
					0
Totaal reserves	103.400	0	15.866	21.043	98.223
Totaal voorzieningen	29.554	341	110	626	29.379
Totaal generaal	132.954	341	15.976	21.669	127.602

Vervangingsinvesteringen

	2025	2026	2027	2028
Investeringsprogramma 2025-2028				
GREX (verlichting)	130.000			
GREX (hoofdstructuur)	204.000			
GREX (riolering)	608.000			
rioolrecht				
GREX (verlichting)		134.000		
GREX (hoofdstructuur)		161.000		
GREX (riolering)		284.000		
GREX (verlichting)			188.000	
GREX (hoofdstructuur)			101.000	
GREX (riolering)			75.000	
GREX (verlichting)				154.000
GREX (hoofdstructuur)				20.000
GREX (riolering)				146.000
Planvoorbereidingskosten Stationsgebied	500.000			
Planvoorbereidingskosten Stationsgebied		500.000		
Planvoorbereidingskosten Stationsgebied			500.000	
Overige bijdrage Stationsgebied	2.500.000			
Overige bijdrage Stationsgebied		2.500.000		
CBS De Groen (2027)			3.445.000	
Nieuwbouw Risaeus (2025)	4.172.000			

Vervangingsinvesteringen

2025 Vervangingsinvestering ICT	964.000			
2026 Vervangingsinvestering ICT		110.000		
2027 Vervangingsinvestering ICT			778.000	
2028 Vervangingsinvestering ICT				281.500
Vervangingsinvestering Gebouwen 2025	1.016.500			
Vervangingsinvestering Gebouwen 2026		3.363.000		
Vervangingsinvestering Gebouwen 2027			1.314.500	
Vervangingsinvestering Gebouwen 2028				442.000
Vervangingsinvestering Tractie 2025	1.280.000			
Vervangingsinvestering Tractie 2026		961.000		
Vervangingsinvestering Tractie 2027			845.000	
Vervangingsinvestering Tractie 2028				1.244.500

Ruimte voor Ambitie 2022 (jaarlijks een investeringsbudget van € 500.000 voor de jaren 2022 t/m 2030)

Uitvoering programma mobiliteit - opwaardering fietsverbindingen naar de hoofdkernen (2025)	500.000			
Uitvoering programma mobiliteit - opwaardering fietsverbindingen naar de hoofdkernen (2026)		500.000		
Uitvoering programma mobiliteit - opwaardering fietsverbindingen naar de hoofdkernen (2027)			500.000	
Uitvoering programma mobiliteit - opwaardering fietsverbindingen naar de hoofdkernen (2028)				500.000

Kadernota 2022

Verduurzaming gemeentelijk vastgoed 2025	159.500			
Verduurzaming gemeentelijk vastgoed 2026		256.000		

Aanvullend beleid 2023-2027

2025 NB Kunstwerken 2023-2026 (Pr. Benhardbrug)	500.000			
2026 NB Kunstwerken 2023-2026 (Pr. Benhardbrug)		7.140.000		
2025 NB Kunstwerkekn 2023-2026 (Pr. Bernhardbrug; installaties)		120.000		
2025 NB Kunstwerkekn 2023-2026 (Beekweg-Spinhoek)	67.500			
2026 NB Kunstwerkekn 2023-2026 (Radewijkerbeek)		672.000		
2026 NB Kunstwerkekn 2023-2026 (Hoofdvaart en Paasberg)		142.750		
VVI Kunstwerken 2027 (Olsmandijk/Radewijkerbeek)			672.000	
VVI Kunstwerken 2028				PM
2025 NB Versnelde verduurz. gemeentelijk vastgoed 2023-2026	800.000			
2026 NB Versnelde verduurz. gemeentelijk vastgoed 2023-2026		800.000		
2025 NB Ruimte voor spelen en bewegen	303.500			
2026 NB Ruimte voor spelen en bewegen		303.500		
2027 NB Ruimte voor spelen en bewegen			303.500	
2028 NB Ruimte voor spelen en bewegen				303.500
2025 NB GVVP 2023-2026	1.000.000			
2026 NB GVVP 2023-2026		1.000.000		
2027 NB GVVP 2023-2026			0	
2025 NB Opwaardering Groene Woonomgeving 2023-2026	300.000			
2026 NB Opwaardering Groene Woonomgeving 2023-2026		300.000		
2025 NB Verduurzaming openbare verlichting 2e fase	300.000			
2026 NB Vervanging verkeersregelinstallaties 2023	1.166.400			
VVI VRI's 2027 (tunnel Witte Paal)		65.000		
2025 NB Reconstructie Schapenweg / Slotweg te Bergentheim	474.000			

KWB

2025 Vrijverval riolering Progr KWB 2023-2027	266.500			
2026 Vrijverval riolering Progr KWB 2023-2027		171.500		

2027 Vrijverval riolering Progr KWB 2023-2027			246.500	
2025 Drukriolering Progr KWB 2023-2027	642.000			
2026 Drukriolering Progr KWB 2023-2027		642.000		
2027 Drukriolering Progr KWB 2023-2027			642.000	
2025 Gemalen Progr KWB 2023-2027	279.000			
2026 Gemalen Progr KWB 2023-2027		279.000		
2027 Gemalen Progr KWB 2023-2027			279.000	
2025 Klimaatmaatregelen Progr KWB 2023-2027	500.000			
2026 Klimaatmaatregelen Progr KWB 2023-2027		500.000		
2027 Klimaatmaatregelen Progr KWB 2023-2027			500.000	

ten laste van rioolrecht/voorziening riolering

Aanvulling begroting 2024-2027

Vervanging toplaag kunstgrasvelden 2025	773.000			
Vervanging toplaag kunstgrasvelden 2026		300.000		
Vervanging toplaag kunstgrasvelden 2027			473.000	
2025 Sporthal Slagharen (1e fase)	1.500.000			
2026 Sporthal Slagharen (2e fase)		1.500.000		
2025 Elektrische dienstauto's BOA's	206.000			

Aanvulling begroting 2025-2028

2025 Vervangen elektrische installaties wijkboerderij Baalder	15.000			
2025 Uitbreiding fietsenstallingen station Hardenberg	350.000			
Aanpassing gemeentewerf (vanuit de zomernota 2024)	200.000			
2025 Aanpassing gemeentewerf en de locatie Dedemsvaart	680.000			
2025 Heuveltjes Bosbad	375.000			
2025 Herinrichting gemeentehuis	1.945.000			

Totaal

24.676.900 22.704.750 10.862.500 3.091.500

Vervangingsinvesteringen Tractie

	Investerings				afschr term
	2025	2026	2027	2028	
Ransomes MP 943 gazonmaaier	130.000				6
Ransomes HR 300 gazonmaaier	95.000				6
Ransomes HR 300 gazonmaaier	95.000				6
Ransomes HR 300 gazonmaaier	95.000				6
Fuso Canter V-191-GS	62.000				8
Fuso Canter V-189-GS	62.000				8
Electrocar Jo	35.000				10
Ford Transit V-656-HK	62.000				8
Ford Transit V-639-HK	62.000				8

Ford Transit V-650-HK	62.000				8
Tractor New Holland + aan	290.000				10
Veegmachine (klein) CT	220.000				8
Borstel Schell Ommen (vegen)	10.000				8
Electrocar Goupil		35.000			10
Electrocar Hb 1014		35.000			10
Electrocar Hb 1015		35.000			10
Fiat Doblo V-314-TR		34.000			8
Fiat Doblo V-315-TR		34.000			8
Fiat Doblo V-328-TK		34.000			8
Fiat Talento V-958-TV		42.000			8
Fiat Ducato V-224-TX		62.000			8
Tractor Fendt		245.000			10
Vrachtwagen met kraan		310.000			10
Maai-zuig combinatie t.b.v. tractor Fendt		95.000			10
Fiat Doblo V331-TK			34.000		8
Electrocar Gogo			35.000		10
Fiat Ducato V-204-VG			62.000		8
Fiat Ducato V-205-VG			62.000		8
Fiat Ducato V-206-VG			62.000		8
Fiat Ducato V-207-VG			62.000		8
Fiat Ducato V-224-TX			45.000		8
Fuso Canter 90-BNK-1			78.000		8
Fiat Doblo V-330-TK			34.000		8
Fiat Talento V-957-TK			42.000		8
Fiat snipperbus V-991-xx			65.000		8
Fiat Doblo V-900-VG			34.000		8
Veegwagen Volvo 19-BLG-3 vrachtwagen			230.000		8
vrachtwagen containerauto 62-BKS-5				235.000	10
vrachtwagen met kraan 42-BKT-7				260.000	10
containers 18 stuks				135.000	15
Sneeuwschuif HB-0848				11.000	15
Trekker Kubota BOH-R06 T-22-DGN				30.000	10
Getrokken strooier HB-Y1012				46.500	10
Getrokken strooier HB-Y1013				46.500	10
Getrokken strooier HB-Y1014				46.500	10
Getrokken strooier HB-Y1015				46.500	10
Opzetstrooier groot HB-Y1016				35.000	10
Opzetstrooier HB-Y1017				35.000	10
Renault Traffic VFN-78-f				38.000	8
Fiat Ducato VGK-44-g				55.000	8

Piaggio Porter HB-F34				20.000	8
Kunstmeststrooier HB-Z26				32.500	10
Fiat Talento werkplaats VGR-54-X HB-F35				42.000	8
Fiat Doblo HB-F36 VGZ-01-l				34.000	8
Fiat Doblo VHB-30-R HB-F38				34.000	8
Fiat Ducato VHB-48-R HB-f37				62.000	8
Totaal	1.280.000	961.000	845.000	1.244.500	

Vervangingsinvesteringen ICT

	2025	2026	2027	2028	afschr. term
2025 Inmeetapparatuur GR30	25.000				5
2025 Inmeetapparatuur hardware	37.000				5
2025 Inmeetapparatuur GS18 / GPS 2 hardware	20.000				5
2025 Laptops vervanging van 2021	860.000				4
2025 Zwembaden Hardenberg hardware	22.000				4
2026 Inmeetapparatuur GEO GS18/GPS 1 hardware		20.000			5
2026 Laptops vervanging van 2022		30.000			4
2026 Audiovisuele middelen raadzaal		60.000			4
2027 Microsoft Teams schermen afschrijving			73.000		4
2027 Kofax scanners			15.000		4
2027 VVI 2023 Laptops 60 stuks			90.000		4
2027 VVI 2024 Telefonie iPhones H'berg			600.000		3
2029 Curved Schermen				131.500	4
2028 VVI 2024 Laptops				100.000	4
2028 VVI 2024 iPads				50.000	4
Totaal	964.000	110.000	778.000	281.500	

Vervangingsinvesteringen Gebouwen

	2025	2026	2027	2028	afschr. maatst
GEBT brandweerpost De Krim	47.000				20
GEBT brandweerpost Slagharen	17.000				18
GEBT Parkeervoorziening Centrum/Theater	38.000				20
GEBT Zwembad Hattemat	111.500				15
GEBT Zwembad Onder Ons	55.500				15
GEBT Sporthal De Beek	55.500				18
GEBT Gymzaal Balk&Brug	188.500				18
GEBT Theater de Voorveghter	204.500				5

GEBT Dierenverblijven	34.000				25
GEBT Kinderboerderij Dekibo	97.000				25
GEBT Wijkgebouw 't Uilennest	32.500				25
GEBT Wijkgebouw de Wiekstee	120.500				25
GEBT Gemeentewerf Hardenberg	15.000				12
GEBT brandweerkazerne Hardenberg		201.500			25
GEBT Parkeervoorziening Centrum/Theater		107.000			10
GEBT Zwembad De Kiefer		344.500			15
GEBT Sporthal De Balk		639.500			25
GEBT Sporthal De Citadel		1.435.000			25
GEBT Gymzaal Frits de Zwerver		17.000			5
GEBT Gymzaal Hazenbos		17.500			5
GEBT Theater de Voorvegter		194.500			20
GEBT Molen de Star		93.000			20
GEBT Molen De Oelemolle		50.500			20
GEBT Brede School de Matrix		263.000			18
GEBT Parkeervoorziening Centrum/Theater			39.500		20
GEBT Parkeervoorziening Centrum/Gemeentehuis			446.000		15
GEBT Zwembad Onder Ons			14.500		18
GEBT Sporthal De Kamp			145.000		20
GEBT Gymzaal Frits de Zwerver			238.500		18
GEBT Gymzaal Hazenbos			431.000		25
GEBT Parkeervoorziening Centrum/Gemeentehuis				87.000	15
GEBT Zwembad De Kiefer				112.500	15
GEBT Zwembad Onder ons				18.500	18
GEBT Sporthal De Balk				97.000	18
GEBT Gymzaal Buizerdweg				13.000	5
GEBT Gymzaal Kloosterhaar				13.000	18
GEBT Natuuractiviteitencentrum De Koppel				101.000	25
Totaal	1.016.500	3.363.000	1.314.500	442.000	

Overzicht taakvelden

Bedragen x € 1.000	Baten	Lasten	Saldo
		-497	-497
		-749	-749
Totaal:		-1.246	-1.246

0. Bestuur en ondersteuning			
Bedragen x € 1.000	Baten	Lasten	Saldo
0.7 Alg. uitkeringen en ov. uitkeringen GF	137.610		137.610
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	426	-2.340	-1.914
0.64 Belastingen overig	59		59
0.1 Bestuur		-3.613	-3.613
0.2 Burgerzaken	1.249	-3.118	-1.869
0.10 Mutatie reserves	2.800	-3.000	-200
0.4 Overhead	89	-33.934	-33.845
0.8 Overige baten en lasten	26	-5.585	-5.559
0.62 OZB niet-woningen	9.048	-926	8.123
0.61 OZB woningen	7.490		7.490
0.63 Parkeerbelasting	1.675	-110	1.565
0.5 Treasury	2.189	-8	2.181
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)			
Totaal:	162.662	-52.634	110.028

1. Veiligheid			
Bedragen x € 1.000	Baten	Lasten	Saldo
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	293	-5.271	-4.978
1.2 Openbare orde en veiligheid	40	-1.563	-1.524
Totaal:	332	-6.834	-6.502

2. Verkeer, vervoer en waterstaat			
Bedragen x € 1.000	Baten	Lasten	Saldo
2.4 Economische havens en waterwegen		-33	-33
2.5 Openbaar vervoer		-84	-84
2.2 Parkeren		-1.534	-1.534
2.3 Recreatieve havens	14	-89	-76
2.1 Verkeer en vervoer	441	-11.186	-10.745
Totaal:	454	-12.926	-12.471

3. Economie			
Bedragen x € 1.000	Baten	Lasten	Saldo
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	248	-1.959	-1.712
3.1 Economische ontwikkeling		-2.857	-2.857
3.4 Economische promotie	1.902	-886	1.016
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	1.636	-1.183	453

Totaal:	3.786	-6.886	-3.100
----------------	--------------	---------------	---------------

4. Onderwijs			
Bedragen x € 1.000	Baten	Lasten	Saldo
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	265	-2.963	-2.698
4.2 Onderwijshuisvesting	274	-5.072	-4.797
4.1 Openbaar onderwijs		-313	-313
Totaal:	539	-8.348	-7.808

5. Sport, cultuur en recreatie			
Bedragen x € 1.000	Baten	Lasten	Saldo
5.3 Cult. presentatie, -productie en -partic.	1.087	-3.135	-2.049
5.5 Cultureel erfgoed	2	-278	-276
5.6 Media		-1.695	-1.695
5.4 Musea		-30	-30
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	921	-6.308	-5.387
5.2 Sportaccomodaties	1.802	-8.015	-6.213
5.1 Sportbeleid en activering	315	-1.348	-1.032
Totaal:	4.128	-20.809	-16.681

6. Sociaal domein			
Bedragen x € 1.000	Baten	Lasten	Saldo
6.5 Arbeidsparticipatie	142	-2.337	-2.195
6.712 Begeleiding (WMO)		-4.655	-4.655
6.811 Beschermd wonen (WMO)	2.124	-1.125	999
6.713 Dagbesteding (WMO)		-1.498	-1.498
6.711 Huishoudelijke hulp (WMO)	404	-6.186	-5.782
6.60 Hulpmiddelen en diensten (WMO)		-3.082	-3.082
6.3 Inkomensregelingen	13.466	-19.457	-5.991
6.821 Jeugdbescherming		-1.289	-1.289
6.751 Jeugdhulp ambulantly lokaal		-14.711	-14.711
6.763 Jeugdhulp met verblijf landelijk		-881	-881
6.762 Jeugdhulp met verblijf regionaal		-5.585	-5.585
6.822 Jeugdreclassering		-211	-211
6.714 Overige maatwerkarrangementen (WMO)			
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	3.047	-5.305	-2.258
6.23 Toegang en 1e lijnsvoorz. integraal		-4.839	-4.839
6.4 WSW en beschermt werk	175	-10.252	-10.076
Totaal:	19.358	-81.412	-62.053

7. Volksgezondheid en milieu			
Bedragen x € 1.000	Baten	Lasten	Saldo
7.3 Afval	6.868	-5.118	1.750
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	497	-473	24
7.4 Milieubeheer	368	-3.264	-2.896
7.2 Riolering	9.253	-6.434	2.819

7.1 Volksgezondheid		-3.414	-3.414
Totaal:	16.987	-18.704	-1.717

8. Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing			
Bedragen x € 1.000	Baten	Lasten	Saldo
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerrein)	12.469	-13.651	-1.182
8.1 Ruimte en leefomgeving	234	-1.956	-1.722
8.3 Wonen en bouwen	2.149	-3.305	-1.156
Totaal:	14.852	-18.912	-4.060
Totaal:	223.098	- 228.710	-5.612

Geprognosticeerde balans

Bedragen x € 1.000	T	T+1	T+2	T+3
Activa	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027	31-12-2028
(im) Materiële vaste activa	246.939	255.888	253.060	243.405
Financiële vaste activa: Kapitaalverstrekkingen	13.702	13.702	13.702	13.702
Financiële vaste activa: Leningen	0	0	0	0
Financiële vaste activa: Uitzettingen > 1 jaar	5.659	5.659	5.659	5.625
Totaal Vaste Activa	266.300	275.249	272.421	262.732
Voorraden: Onderhanden werk & Overige grond- en hulpstoffen	7.208	6.971	6.730	6.483
Voorraden: Gereed product en handelsgoederen & vooruitbetalingen				
Uitzettingen <1 jaar	0	0	0	0
Liquide middelen	0	0	0	0
Overlopende activa	0	0	0	0
Totaal Vlottende Activa	7.208	6.971	6.730	6.483
Totaal Activa	273.508	282.220	279.151	269.215
Passiva	31-12-2025	31-12-2026	31-12-2027	31-12-2028
Eigen vermogen	113.168	108.775	103.399	98.222
Voorzieningen	15.724	16.087	17.242	16.821
Vaste schuld	84.359	74.207	64.055	53.903
Totaal Vaste Passiva	213.251	199.069	184.696	168.946
Vlottende schuld	60.529	87.057	100.816	108.444
Overlopende passiva				
Totaal Vlottende Passiva	60.257	83.151	94.455	100.269
Totaal Passiva	273.508	282.220	279.151	269.215

Lijst met afkortingen

AB	Algemeen Bestuur
APPA	Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers
APV	Algemene plaatselijke verordening
AVA	Algemene Vergadering van Aandeelhouders
AZC	Asielzoekerscentrum
BBV	Besluit begroting en verantwoording
BBZ	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen
BIZ	Bedrijven Investeringszone
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BOA	Buitengewoon Opsporingsambtenaar
BOH	Bestuursdienst Ommen Hardenberg
COELO	Centrum voor onderzoek van de economie van de lagere overheden
CBS	Centraal bureau voor de statistiek
CROW	Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-,Water- en Wegenbouw en de Verkeerstechniek
CV	Commanditaire Vennootschap
DB	Dagelijks Bestuur
DVO	Dienstverleningsovereenkomst
DSV	Detailhandel structuurvisie
EMU	Economische en monetaire unie
ENSIA	Eenduidige Normatiek Single Information Audit
Fido	Financiering decentrale overheden
GFT	Groente, Fruit en Tuinafval
GGD	Gemeenschappelijke gezondheidsdienst
GOAB	Gemeentelijk onderwijs achterstanden beleid
GREX	Grondexploitatie
GRP	Gemeentelijk rioleringsplan
GVVP	Gemeentelijke verkeer en vervoerplan
IHP	Integraal huisvestingsplan onderwijs
IP	Informatiepunt
JGZ	Jeugdgezondheidszorg
LOC	Lokaal opleidingen centrum
MFC	Multifunctioneel Centrum
MFA	Multifunctionele Accommodatie
MJP	Meerjarenprogramma
MKB	Midden en Klein Bedrijf
NIEGG	Niet in Exploitatie genomen gronden
NSQ	Netto schuld quote
ODIJ	Omgevingsdienst IJsselland

OZB	Onroerende zaakbelasting
PGB	Persoon Gebonden Budget
POC	Percentage of Completion
RE-ACT	Response on negative Attitude (of youth)
RES	Regionale Energiestrategie
ROC	Regionaal opleidingscentrum
ROVA	Regionaal Orgaan Verwijdering Afvalstoffen
RSJ	Regionaal Serviceteam Jeugd
SISA	Single Information Single Audit
SPUK	Specifieke uitkering
SROI	Social Return on Investment
SW	Sociale werkvoorziening
TOZO	Tijdelijke Overbruggingsregeling Zelfstandige Ondernemers
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VO	Voortgezet onderwijs
Vpb	Vennootschapsbelasting
VRIJ	Veiligheidsregio IJsselland
VTH	Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
VTE	Vrijtijdseconomie
VVE	Voor- en vroegschoolse educatie
Wkb	Wet kwaliteitsborging voor het bouwen
Wlz	Wet Langdurige Zorg
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning
WOO	Wet open overheid
Woz	Wet onroerende zaakbelastingen
Wpg	Wet Publieke Gezondheid
Wsw	Wet sociale werkvoorziening
Wmo-zin	Wmo zorg in natura
ZIN	Zin in de Toekomst